

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ**

**İLKOKUL 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
SORUMLULUK DEĞERİNİN ANİMASYON DESTEKLİ EĞİTİM
UYGULAMALARI İLE ÖĞRETİMİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Ömer AYDOĞAN

**Danışman
Doç. Dr. İrfan Nihan DEMİREL**

**RİZE
2024**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalında, Doç. Dr. İrfan Nihan DEMİREL danışmanlığında, Ömer AYDOĞAN tarafından hazırlanan *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Animasyon Destekli Eğitim Uygulamaları ile Öğretimi* adlı bu tez çalışması, 12/07/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Ünvanı, Adı SOYADI	İmza
Başkan	: Doç. Dr. Kerem COŞKUN	
Üye	: Doç. Dr. Seher YARAR KAPTAN	
Üye	: Doç. Dr. İrfan Nihan DEMİREL	

ETİK BEYAN

Temel Eğitim Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Animasyon Destekli Eğitim Uygulamaları ile Öğretimi” adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

12 /07/2024

Ömer AYDOĞAN

ÖN SÖZ

Lisansüstü eğitimimde tez yazma süresince bana rehberlik eden, bu araştırmanın ortaya çıkmasında beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen akademik danışmanım Doç. Dr. İrfan Nihan DEMİREL' e, yüksek lisans derslerim süresince büyük katkıları olan kıymetli hocalarıma, çalışmalarım boyunca ihmal ettiğim halde sürekli destek olan sevgili eşim Gizem AYDOĞAN' a, oyun saatlerine eşlik edemediğim canım kızım Nehir AYDOĞAN ile canım oğlum Göktuğ AYDOĞAN' a, her daim sevgilerini ve bana olan güvenlerini kalbimde hissettiğim babam Sıddık AYDOĞAN ile annem Müjgan AYDOĞAN' a, tüm aile bireylerime ve eşimin ailesine teşekkürlerimi sunuyorum.

Eğitim hayatım boyunca katkısı olan tüm öğretmenlerime, çalışmaktan keyif aldığım tüm öğrencilerime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum...

Ömer AYDOĞAN
RİZE/2024

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VII
ABSTRACT.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
1.1. Sosyal Bilgiler.....	8
1.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programları.....	8
1.1.1.1. 1968 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	9
1.1.1.2. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	9
1.1.1.3. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	10
1.1.1.4. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	10
1.1.1.5. 2023 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	11
1.2. Değer Kavramı	12
1.2.1. Değerlerin Sınıflandırılması	13
1.2.1.1. Spranger’ın Değer Sınıflandırması	13
1.2.1.2. Rokeach’ın Değer Sınıflandırması	14
1.2.1.3. Schwartz’ın Değer Sınıflandırması	15
1.2.1.4. Nelson’un Değer Sınıflandırması	16
1.2.2. Değerler Eğitimi ve Yaklaşımları.....	16
1.2.2.1. Telkin Yoluyla Değerler Öğretimi	17
1.2.2.2. Değer Analizi Yaklaşımı	18
1.2.2.3. Değer Açıklama Yaklaşımı	18
1.2.2.4. Örtük Program Yaklaşımı.....	20
1.2.2.5. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı	20

1.2.2.6. Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları Yaklaşımı	21
1.2.2.7. Eylem ve Gözlem Yoluyla Değerler Eğitimi Yaklaşımı	22
1.3. Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi	23
1.4. Sorumluluk Değeri	24
1.4.1. Sorumluluk Değeri Öğretimi	25
1.5. Animasyon Kullanımı ve Değer Öğretimi	26
1.6. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar	27
1.6.1. Konu ile İlgili Yapılan Ulusal Çalışmalar	27
1.6.2. Konu ile İlgili Yapılan Uluslararası Çalışmalar	31
2. YÖNTEM	33
2.1. Araştırmanın Modeli	33
2.2. Çalışma Grubu	35
2.3. Veri Toplama Araçları	36
2.3.1. Sorumluluk Değeri Ölçeği (İlkokul Formu).....	36
2.3.2. Etkinlik Değerlendirme Formu	36
2.3.3. Animasyon Destekli Eğitim Uygulamaları	37
2.4. Verilerin Toplanması	39
2.5. Verilerin Analizi.....	41
2.5.1. Nicel Verilerin Analizi	41
2.5.2. Nitel Verilerin Analizi	43
3. BULGULAR.....	45
3.1. Sorumluluk Değeri Ölçeği “Teşvik Etme” Alt Faktörüne İlişkin Bulgular ...	45
3.2. Sorumluluk Değeri Ölçeği “Temizlik ve Düzen” Alt Faktörüne İlişkin Bulgular	46
3.3. Sorumluluk Değeri Ölçeği “İstekli Olma” Alt Faktörüne İlişkin Bulgular ...	47
3.4. Sorumluluk Değeri Ölçeği “Zamanında Yerine Getirme” Alt Faktörüne İlişkin Bulgular.....	48
3.5. Öğrencilerin Sorumluluk Bilinci Kazanımları Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular.....	48
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	60
4.1. Tartışma ve Sonuç.....	60
4.2. Öneriler	65

KAYNAKÇA.....	66
EKLER.....	80
ETİK KURUL KARARI	94

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Temel Eğitim
Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi
Danışman : Doç. Dr. İrfan Nihan DEMİREL
Hazırlayan : Ömer AYDOĞAN
Yıl : 2024
Sayfa Sayısı : 94

ÖZET

**İLKOKUL 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE SORUMLULUK
DEĞERİNİN ANİMASYON DESTEKLİ EĞİTİM UYGULAMALARI İLE
ÖĞRETİMİ**

Bu çalışmanın amacı, ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin animasyon destekli eğitim uygulamalarıyla öğretimini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Trabzon'daki bir devlet okulunun 4. sınıfa giden 25 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, sorumluluk değerinin animasyon destekli eğitim uygulamalarıyla öğretiminde karma yöntem araştırma desenlerinden ‘‘iç içe desen’’ yaklaşımı kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırma problemlerinin daha rahat anlaşılması sağlanmıştır. Öğrencilerin sorumluluk değerini kavrama düzeylerine etkisi nicel verilerle açıklanıp, nitel verilerle ayrıca desteklenmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında, Sorumluluk Değeri Ölçeği ve etkinlik değerlendirme formlarından yararlanılmıştır. Veriler nicel ve nitel verilere uygun olarak toplanmıştır. Öğrenciler toplam 5 haftalık (15 ders saati) bir uygulamaya katılmıştır. Uygulamadan 1 hafta önce ön test ve uygulamadan 1 hafta sonra son test verileri toplanmıştır. Nitel verilerin analiz kısmında içerik analizi kullanılmıştır. Hazırlanan veriler önce kodlanıp sonra da yorumlanıp bulguları raporlaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin sorumluluk değerinin animasyon destekli eğitim uygulamalarıyla öğretiminin ön test ve son test ölçek puanlarında öğrencilerin sorumluluk değeri kazanmalarında olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. Sorumluluk değeriyle ilgili yapılan etkinliklerde öğrencilerin; bilinçli tüketici olma, ev, okul ve çevre sorumlulukları hakkında ve sorumlulukları yerine getirmediklerinde karşılaşılabilecekleri durumlar gibi konulardaki görüşleri sorumluluk değeri hakkında bilinçlendiklerini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, sorumluluk değeri, animasyon destekli eğitim uygulamaları

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Elementary Education
Thesis Type : Master's Thesis
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. İrfan Nihan DEMİREL
Author : Ömer AYDOĞAN
Year : 2024
Pages : 94

ABSTRACT

**TEACHING THE VALUE OF RESPONSIBILITY IN PRIMARY SCHOOL 4th
GRADE SOCIAL STUDIES CLASS WITH ANIMATION SUPPORTED
EDUCATIONAL APPLICATIONS**

The purpose of this study is to examine the teaching of the value of responsibility in the 4th grade primary school social studies course with animation-supported educational practices. The study group of the research consists of 25 students attending the 4th grade of a public school in Trabzon. In the research, the "nested pattern" approach, one of the mixed method research designs, was used in teaching the value of responsibility through animation-supported educational applications. In this context, it is possible to understand the research problems more easily. Its impact on students' level of understanding the value of responsibility was explained with quantitative data and further supported by qualitative data. Responsibility Value Scale and activity evaluation forms were used to collect research data. Data was collected in accordance with quantitative and qualitative data. Students participated in a total of 5 weeks (15 lesson hours). Pre-test data were collected 1 week before the application and post-test data were collected 1 week after the application. Content analysis was used in the analysis part of qualitative data. The prepared data was first coded and then interpreted and the findings were reported. As a result of the research, it was determined that teaching students' responsibility values through animation-supported educational applications had a positive effect on students' gaining responsibility values in the pre-test and post-test scale scores. In activities related to the value of responsibility, students; Their views on issues such as being a conscious consumer, their responsibilities at home, school and the environment, and the situations they may encounter when they do not fulfill their responsibilities showed that they are aware of the value of responsibility.

Keywords: Values education, responsibility value, animation supported educational applications

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	:	Aktaran
çev.	:	Çeviren
drl.	:	Derleyen
ed.	:	Editör
MEB	:	Millî Eğitim Bakanlığı
s.	:	Sayfa
ss.	:	Sayfadan sayfaya/sayfalar
vb.	:	Ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi
vd.	:	Ve devamı; ve diğerleri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Eduard Spranger'ın değer sınıflandırması	14
Tablo 2. Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması (Rokeach, 1973, s.174).	14
Tablo 3. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması (Schwartz, 1992).	15
Tablo 4. Nelson'un değer sınıflandırması	16
Tablo 5. Sorumluluk Türleri	24
Tablo 6. Çalışma grubunun demografik özellikleri	35
Tablo 7. Eğitim Sürecinde Kullanılan Animasyon Destekli Eğitim Uygulamaları ..	38
Tablo 8. Uygulama zaman çizelgesi	39
Tablo 9. Ölçüm maddelerine ilişkin betimleyici istatistikler	42
Tablo 10. Ölçek Puan Aralığı.....	42
Tablo 11. Öğrencilerin Ön Test- Son Test Puanları Farkının t-Testi Sonuçları	45
Tablo 12. Öğrencilerin Ön Test- Son Test Puanları Farkının t-Testi Sonuçları	46
Tablo 13. Öğrencilerin Ön Test- Son Test Puanları Farkının t-Testi Sonuçları	47
Tablo 14. Öğrencilerin Ön Test- Son Test Puanları Farkının t-Testi Sonuçları	48
Tablo 15. Öğrencilerin sorumluluk bilinci kapsamında tüketici olarak kendilerini nasıl değerlendirdiklerine yönelik görüşleri	49
Tablo 16. Öğrencilerin Sorumluluk Bilinci Kapsamında israfı önlemek için neler yaptıklarına yönelik görüşleri	51
Tablo 17. Öğrencilerin sahip oldukları hakları ve çevrelerine karşı sorumluluklarına yönelik görüşleri	54
Tablo 18. Öğrencilerin ev, okul ve çevre sorumlulukları hakkındaki görüşleri	56
Tablo 19. Öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirmediklerinde neler olabileceği hakkındaki görüşleri.....	58

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Tezin Akış Şeması.....	34
---------------------------------	----

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın alt problemleri, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımları üzerinde durulmuştur.

Problem Durumu

Bireylerin yaşamında önemli bir yere sahip olan eğitim sayesinde bilgi, beceri ve değerler gibi öğrenilen birçok şey gündelik yaşamda büyük faydalar sağlamaktadır. Eğitim sayesinde kazanılan sorumluluklarla okul, ev ve çevresine karşı istenilen davranışlar sergilendiğinde daha güzel bir yaşam sağlanabilmektedir. Bu kapsamda eğitim öğrencinin ahlaki, manevi ve sosyokültürel yaşamını şekillendirmede, öğrenci davranışlarını, tutumlarını ve başarılarını anlamada önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir (Gamage, Dehideniya ve Ekanayake, 2021). Yaşadıkları ilk dönemlerden günümüze kadar daha iyi bir yaşam sürme amacı taşıyan insanlar, bu amacı gerçekleştirmek için kendilerine yapabilecekleri hedefler koymuşlardır. Bu hedefler doğrultusunda belirledikleri ilkeleri “değer” olarak açıklayıp, kendilerinden sonra gelecek kuşaklara aktarmak için uğraşmışlardır. Bu aktarma işine de “değer aktarımı” ismini vermişlerdir (Abacı, 2018, s.2). Bireyler arasında eşitlik, işbirliği, sosyal yaşamda barış, farklılıklara hoşgörü ve sorumluluk duygusunun artmasını sağlayan değer aktarımı, aile içinde rol model olma, okulda eğitim, dijital oyunlarla öğrenme, sosyal yaşam, sosyal çevre ve kitle iletişim araçlarından etkilenme yoluyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle toplumsal süreç içinde etkileşim yoluyla öğrenilen değerler, çocuklarda uygun davranışların sergilenmesi, dengeli ve tutarlı bir kişilik gelişiminin sağlanması ve doğru düşüncelerin oluşarak, değer aktarımının gerçekleşebilmesi için okullarda değerler eğitimi yoluyla etkili bir şekilde öğretilmelidir (Ekici, 2023).

Geçmiş dönemlerde insanların yaşamlarında daha az sorumluluk varken nüfusun artması, teknolojinin hızlı gelişmesi, ilgi, ihtiyaç ve beklentilerin gelişen çağın imkanlarına göre farklılaşması gibi birçok faktör, insanlar arasında çatışmalara yol açarak, temel ahlaki değerlerin gün geçtikçe zayıflamasına sebep olmuştur. Bu nedenle ülkemizde dahi olmak üzere çoğu devlet, sahip oldukları eğitim-öğretim

programlarında güncellemelerle değer eğitimine ağırlık vermeye başlamıştır (Yalçın, 2021). Toplum tarafından iyi olarak nitelendirilen ve onaylanan temel inanç, davranış ve tutumları kapsayan değerler, kişinin hayatında sahip olduğu erdemler olarak kabul edilmektedir (Gamage, Dehideniya ve Ekanayake, 2021). Genetik ve eğitim gibi dış faktörlerden etkilenen kişisel değerlerin, topluma kültürel olarak yerleştiği ve sosyal olarak belirlendiği ifade edilmektedir (Daniela, Marius, Andreea-Ramona, Oana-Alina, 2013). Dolayısıyla kişisel değerlerin kazandırılması ve sorunların azaltılması ya da çözüme kavuşturulması noktasında eğitim etkili bir gç olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle okullarda verilen eğitim sayesinde ahlaki ve kültürel değerleri alan öğrencilerin yaşam boyu bu değerlerle kendisine ve topluma yararlı işler yapacakları öngörülmektedir.

Eğitimin önemli işlevlerinden biri kişinin küçük yaşlardan itibaren kazanması gereken sorumluluk bilincini aşılamaktır. Bu kapsamda sosyal çevrede yaş düzeyine bağlı olarak çşitli sorumluluklarla karşı karşıya kalan bireylerde sorumluluk duygusunu geliştirmenin en etkili yollarından biri okul sürecinde onlara sorumluluk değerini tanıtmaq ve bireyin toplumdaki yerini sorumluluk duygusuyla korumasına imkân tanımaktır (Artvinli ve Dönmez, 2020). Eğitim ve sorumluluk arasındaki bağlantıda, günümüzün ihtiyaçlarına ve isteklerine uygun şekilde geliştirilen eğitim programları aracılığıyla öğrencilerin hedeflenen yönde yetiştirilmesi açasından eğitim ortamında etkili bir liderlik rolü üstlenilmelidir (Artvinli ve Dönmez, 2020; Baş, 2017; Benli zdemir ve Arık, 2017; Yangın, 2004). Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı ğretim programları genel olarak incelendiğinde, ezberci yaklaşımın temel alındığı bilgi anlatımından ziyade bireysel farklılıkların temel alındığı değer ve beceri kazandırmaya yönelik bir eğitim anlayışının önem kazandığı görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Özelde ise hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi aracılığıyla hayata hazırlanan çocuklara, istenilen değerlerin kazandırılması noktasında sosyal bilgiler dersinin diğer disiplinlere göre daha fazla sorumluluk üstlenen bir ders olduğu vurgulanmaktadır (Yarar Kaptan, 2021).

Sosyal Bilgiler dersi içinde tarihten coğrafyaya, hukuktan vatandaşlık bilgisine birçok konuyu barındıran; insanların yaşamlarında geçmişi, yaşanılan dönemi ve ileriye inceleyen geniş yapılı bir derstir (MEB, 2023). Ayrıca Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin yaşamlarında kullanacakları bilgileri doğrudan vermektense bu bilgileri

gereksinimleri doğrultusunda kendilerine uygun hale getirip, problemlerin çözümünde kullanma ve eleştiri yapabilme becerilerini geliştirmektedir (Karadeniz, 2012). Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilere iyi vatandaş olma yolları öğretilip, bu öğretilenleri yaşamlarında kullanmalarına imkân verilmelidir. Böylelikle öğrenciler, toplum tarafından hoş görülen ve ömür boyu kullanabilecekleri vatandaşlık becerileri edinebileceklerdir (Tanrıöğen, 2006).

Sosyal Bilgiler dersi değer eğitiminin öğrencilere aktarılmasında içerik yönünden zengin olan, farklı yöntem ve tekniklerin uygulanmasının kolay ve keyifli olduğu önemli derslerden biridir. Sosyal bilgiler dersinde değer öğretimi uygulamalarında etkili öğrenmenin sağlanabilmesi için tercih edilecek olan materyal ya da yöntemlerin birden çok duyu organına hitap etmesi gerekmektedir. Bu sayede kalıcı ve istenilen derecede etkili bir değer öğretimi yapılabilir (Ersoy, 2021). Eğitimde kullanılan yöntem ve teknikler öğrencileri sadece akademik anlamda değil değerleri ve ahlaki konuları benimsemelerine ve davranış haline getirmelerine de büyük katkı sağlayacaktır. (Demirel, 2011). Bu sayede değer öğretiminde istenilen davranışların kazandırılmasında, akademik bilgilerin ve becerilerin öğretimi yönünden önemli yere sahip olan yöntem ve tekniklerden faydalanılabilir (Güçlü, 2012, s. 34-52). Bu nedenle değer eğitiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin uygunluğu çok önemlidir.

Teknolojik gelişmelerin hızla devam ettiği günümüzde eğitim, kendine düşen yenilikleri çağın gelişen imkanları doğrultusunda güncelleyerek sürdürmektedir. Tüm okul kademelerinde bulunan öğrenciler bilgisayar, akıllı tahta gibi teknolojik araçlardan faydalanma imkânı bulmaktadırlar. Bu sayede öğretmen ve öğrenciler için birçok konuda anlama ve anlatım kolaylığı sağlanmaktadır. Bilgisayar animasyonları ile öğrencilere hem işitsel hem de görsel olarak kalıcı bilginin yanı sıra zevkli bir öğrenme ortamı sunulmaktadır (Küçük, Taşcan ve Ünal, 2022, s. 1408). Bu bağlamda derslerin eğlenceli ve istenilen amaca ulaşmasını sağlamak için farklı yöntem ve teknikler kullanılarak sıradan olmaktan çıkartılıp öğrencilerde merak uyandırıcı aynı zamanda bilgi verici olması gerekmektedir. Yaşamımızın her aşamasında kullandığımız teknolojinin eğitimde de sürekli gelişerek öğrenci ve öğretmenlerin kullanımına sunulması önemli bir konudur. Özellikle bilgisayar teknolojilerinin gelişimiyle birlikte animasyon gibi multimedya teknolojilerinin kullanılması

yaygınlaşmaktadır (Daşdemir ve Doymuş, 2012, s. 34). Eğitim alanında gelişen animasyonlar özellikle bilgisayara karşı ilgisi olan çocukların bilgisayar animasyonlarıyla bir konuyu öğrenmelerinde daha etkili olabilmektedir (Efe, 2015, s. 132).

Görsel ve işitsel yani birden çok duyu organına hitap eden materyaller kullanılarak, öğretimde daha kalıcı ve daha etkili öğrenmeler sağlanabilmektedir. Öğretim programlarında çokça bahsedilen sorumluluk değerinin bireylere küçük yaşlardan itibaren kazandırılmasının, sorumluluk duygusunun gelişmesi yönünden büyük bir öneme sahip olduğu düşünüldüğünde (Özen, 2015, s. 9-10), sorumluluk bilincinin arttırılmasının ve sorumluluk değerinin içselleştirilmesinin animasyon destekli eğitim uygulamaları ile sağlanabileceği öngörülmektedir. Bu nedenle animasyonların eğitime entegre edilmesinin hem yenilikçi eğitim anlayışına hem de çocuklardaki ilgiyi arttırmaya imkân sağlaması nedeniyle özellikle değerler eğitiminde kullanılabilecek etkili bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle araştırmada sorumluluk değeri, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarındaki sorumluluk değeriyle ilgili kazanımlarla ilişkilendirilerek, sosyal bilgiler dersinde animasyon destekli eğitim uygulamaları ile sorumluluk değerinin kazandırılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin animasyon destekli eğitim uygulamaları ile öğretimini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda daha anlamlı ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesi için görsel yetileri harekete geçiren animasyon destekli eğitim uygulamalarının öğrencilerde sorumluluk değerini geliştirmek için kullanılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Animasyon destekli eğitim uygulamaları kapsamında eğitim alan öğrencilerin sorumluluk değeri ölçeği
 - a) “Teşvik Etme” alt faktörü
 - b) “Temizlik ve Düzen” alt faktörü

- c) “İstekli Olma” alt faktörü
- d) “Zamanında Yerine Getirme”

alt faktörleri ön-test ve son-test puanları arasında uygulama öncesinde ve sonrasında anlamlı bir fark meydana gelmiş midir?

2. Öğrencilerin sorumluluk bilinci kapsamında yapılan animasyon destekli eğitim uygulamalarına göre, sorumluluklarını yerine getirme düzeyleri hakkındaki görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Eğitim, insanın hayatı boyunca devam eden bir süreçtir. Bu süreç öncelikle ailede başlamaktadır. Ailede başlayan bu eğitim süreci değişen dünya sistemi, gelişen teknoloji gibi faktörlerden dolayı yeterli gelmemektedir. Bu yüzden insanın yetiştirilmesinde okullar ve okullardaki etkinlikler büyük bir önem taşımaktadır (Genç, 2005, s.227-243).

Okullar öğrencilere sadece akademik bilgilerin yüklendiği yer değil, bunun yanında iyi bir birey ve herkes tarafından sevilen sayılan bir vatandaş olarak gelişmesini amaçlamaktadır. Bu amacın gerçekleşmesi herkes tarafından kabul gören empati, adalet, sorumluluk, yardımseverlik, sevgi, saygı gibi değerlerle sağlanabilmektedir. Böylelikle ülkesini seven, insanlara saygısızlık yapmayan, üzerine düşen görevi en iyi şekilde yapmaya çalışan, çevresine faydalı insanlar yetiştirilebilir (Onay, 2020).

İnsanlara belli bir yaştan sonra değer öğretiminin gerçekleştirilmesinin zorlaştığı düşünüldüğünde, ilkökulda değerler eğitimi etkinliklerinin önemli olduğu anlaşılmaktadır (Kurtulmuş, Tösten ve Gündaş, 2014, s. 281-305). İlkokul derslerinden olan sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi iç içedir çünkü bu ders sayesinde değerler eğitimi öğrencilere kolayca aktarılmaktadır. Bu dersin farklı derslerle yakından ilişkili olması da istenilen değerleri vermede büyük bir avantaj sağlamaktadır (Kan, 2010, s.138-145).

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten ve işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı,

iletişim becerilerine ve sorumluluk bilincine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır (MEB, 2018). Teknolojik gelişmelerle i içe olduğumuz bu çağda, var olan bilginin ezberlenmesi, tekrarlanması ve öğrenenlere doğrudan aktarılması söz konusu olmamalıdır. Bu nedenle eğitim ve ğretimi daha kaliteli hale getirmek için teknolojiden en iyi şekilde yararlanılması gerekmektedir (Karaduman, 2008).

Animasyon destekli öğretimde kullanılan animasyonlar hem teknik anlamda hem de görsel, işitsel, bilişsel ve duygusal özelliklere sahip olduğunda öğrencilerin konuya daha çabuk dikkat çekmesi sağlanır. Dikkatli bir şekilde hazırlanmış, istenilen şartlara sahip bir animasyon, öğrencileri bilgi karmaşasından uzaklaştırıp derse daha olumlu ve daha istekli olacak şekilde etkiler. Bu şekilde öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ve eleştirel düşünme gibi becerilerini daha rahat kullanması sağlanmış olur (Davis ve Landay, 2002, s. 1-7).

Gelişen dünyamızda artan sorunlardan dolayı toplum düzeninin sağlanması ve bireylerin topluma uyumunu kolaylaştırmak için animasyon destekli eğitim uygulamaları sorumluluk bilincini kazandırmada etkili bir yöntem olarak kullanılabilir. Bu nedenle araştırmanın sonucu araştırmacılar için önemli bilgiler verebilir.

Varsayımlar

1. Araştırmada kullanılan ölçek ile çalışma yapraklarının öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olduğu ve soruları gerçeği yansıtacak biçimde cevapladıkları,
2. Öğrencilerin araştırma sürecine gönüllü ve etkin katılım sağladıkları varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırma,

1. 2022-2023 eğitim ğretim yılında 5 haftada elde edilen veriler,
2. Trabzon ili Düzköy ilçesine bağlı bir devlet ilkokulunun 4. sınıfında okuyan 25 ğrencisi ile
3. Araştırmacı tarafından hazırlanan sorumluluk değeri etkinlikleri, etkinlik değerlendirme formları ve veri toplama araçları ile sınırlıdır.

Tanımlar

Değer: Bir şeyin önemini ortaya çıkarmaya yarayan soyut ölçü birimi ya da bir şeyin değdiği karşılık, kıymet olarak ta tanımlanabilmektedir (Demir ve Acar, 1992, s. 82).

Değerler Eğitimi: Bireylerin karar verme durumunda oldukları her yol ayrımında onların iyiyi, güzeli ve doğruyu tercih etmesini sağlayacak olan iyi huyları geliştirmeyi, yerel ve evrensel değerler sisteminin iyi olarak tanımladığı ahlaki davranışları içselleştirmesini sağlamayı amaçlayan eğitim sürecidir (Aydın, Gürler, 2012).

Animasyon: Birden fazla fotoğrafın arka arkaya seri bir şekilde gösterilmesiyle oluşturulan hareketli görüntüdür (Küçük, 2022).

Sorumluluk: Çocuklara, erken dönemlerden başlayarak, cinsiyet ve yaş seviyelerine uygun olarak verilen görevlerdir (Özen, 2015, s. 9-10). Bireylerin baskı altında kalmadan üzerlerine düşen vazifeleri yerine getirip, yaptığı hataların ve davranışların sonucunu kabullenmesidir (Hayta Önal, 2005, s.16-17).

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler isminin ilk olarak kullanılması Amerika Birleşik Devletleri'nde 1916 yılında kademeli okulların programlarını yapan kurulla birlikte başlamıştır (Gündem, 1995). Ülkemizde ise sosyal bilgiler dersi ilk olarak 1968'de tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi konularını içine alarak "Toplum ve Ülke İncelemeleri" dersinin yerine getirilerek okutulmaya başlanmıştır (Ambarlı, 2010).

Sosyal bilgiler 1960'lardan günümüze kadar sosyal bilimler disiplinlerinin ilkökul dördüncü sınıf düzeyine düşürülmesiyle birlikte devam eden bir ders özelliği taşımaktadır. İlkokul öğrencileri okulun ilk üç yılında hayat bilgisi dersiyle elde ettikleri bilgi ve becerileri, dördüncü sınıftan itibaren çevresi, yurdu ve dünyayla ilgili programda yer alan kazanım ve değerlerle ilişkilendirilecek şekilde öğrenmektedirler (Göçmez, 2016).

Sosyal bilgiler toplumun yaşamla olan asıl bilgileri, davranışları, becerileri ve değerleri kazandıran yapıda bir derstir. Sosyal bilgiler dersi sayesinde öğrencilere olunması gereken iyi bir vatandaş olma ve aynı zamanda geçmişten günümüze kadar gelmiş olan kültürel mirasın aktarılması hedeflenmektedir (Erden, 1996). Doğanay (2002), sosyal bilgiler dersine insanların çevresine karşı olan davranışlarını ele alarak incelenmesini sağlayan bir ders şeklinde bakmıştır.

Geçmişten günümüze kadar devam eden dini, etnik vb. kökenli sorunlar nedeniyle insanların yaşam şartları sıkıntılı bir durumdadır. Bu zorlu yaşam şartlarından kurtulup sorunları çözebilmek için çareyi okullarda görmekteirler. Bu sebepten dolayı önemli bir görevi üzerine alan okulların programlarındaki sosyal bilgiler dersinin daha farklı bir önemde olduğu anlaşılmaktadır (Öztürk, 2009).

1.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programları

Ülkemizde sosyal bilgiler öğretim programları incelendiğinde ilk defa 1968 yılında görülen sosyal bilgiler dersi; 1990, 1998, 2005, 2018 ve 2023 yılları programlarında da görülür. Daha önceki ilkökul program taslaklarında ise sosyal bilgiler dersinin içeriğini oluşturan diğer dersler ayrı ayrı yer almışlardır (Çatak, 2015, s. 70). İçerik olarak tarih, vatandaşlık ve coğrafya gibi dersleri kapsayan sosyal bilgiler

dersinde daha sonraki yıllarda düzenleme ve yenilikler yapılmaya devam edilmiştir (Kan, 2010, s. 671).

1.1.1.1. 1968 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Sosyal bilgiler dersi toplum ve ülke incelemeleri dersinin yerine getirilerek, 1968 yılında ilk kez okullarda işlenmeye başlanmıştır (Keskin, 2012, s. 448). İlkokul 4. ve 5. sınıflarda sosyal bilgiler dersinin, oluşturulan milli eğitim şurasında programda olması kararı alınmıştır (Öztürk, 2011, s. 1-31). Programda bulunan sosyal bilgiler dersi ilkokul ikinci kademesi olan 4. ve 5. sınıflarda haftada beşer saat olacak şekilde okutulmaya başlanmıştır (Sözer, 1998, s. 9).

1968'deki ilkokul programlarında kendine ait bir isimle yer alan sosyal bilgiler dersinde ABD'de o dönemlerde hâkim olan “yeni sosyal bilgiler” hareketinin önemli bir etken olduğu görülmüştür (Öztürk ve Dilek, 2002, s. 73). 1968 ilkokul programına ait sosyal bilgiler dersinde amaçlar dört ana bölümden oluşmaktadır. Bu amaçlar öğrencilerin yurttaşlık görev ve sorumluluğunu kazanan bireyler olması, toplumda insanların birbiriyle olan ilişkilerine hassasiyet göstermeleri, çevreyi, yurdu ve dünyayı tanımalarının sağlanması ve ekonomik yaşama fikriyle birlikte yeteneklerini geliştirmeyi sağlamak şeklinde yer almaktadır (İlkokul Programı, 1968, s. 63-65).

1.1.1.2. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Ülkemizde zorunlu temel eğitimin sekiz yıla çıkarılması sonucunda ilk ve ortaokullardaki derslerin bir araya getirilmesiyle öğretim programında düzenlemeye gidilmiştir. Yapılan düzenlemeyle ortaokullarda okutulan Milli Coğrafya ve Milli Tarih dersleri yerine 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren ilköğretim okullarında sosyal bilgiler dersi okutulmaya başlanmıştır (Turan, 2016, s. 259).

1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda amaçlar kısmında değerler eğitimindeki amaç sayısının arttığı yani değerler eğitime önem verildiği görülmektedir. Ayrıca diğer amaçlar, vatandaşlık aktarımı, millet devlet yapısının kuvvetlendirilmesi, toplumsallaşmanın sağlanması, evrenselleşme, bilgi geçişi, bilimsellik, toplumsal ilerleme, demokratik devlet anlayışının yerleştirilmesi, toplumsal değişime uyum amaçları yer almaktadır (MEB, 2002, s. 5-48).

1998 ilköğretim programında bulunan sosyal bilgiler dersinin genel amaçları öğrencilerin 1968 programındaki gibi geçmişi hakkında bilgi sahibi olan, yurdunu, bayrağını ve milletini seven ve sayan, çalışan iyi birer vatandaş olmalarını amaçlamıştır (Turan, 2016, s. 271). 1998 ilköğretim programındaki haftalık ders saat çizelgesinde 4. ve 5. sınıflarda sosyal bilgiler dersine haftalık üç ders saati zaman ayrılmıştır (MEB, 1998, s. 1012).

1.1.1.3. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

2005'te sosyal bilgiler dersi için öğretim programı hazırlanırken akademisyenler, öğretmenler, sivil toplum örgütleri gibi paydaşların görüşleri alınmış olup ülkemizin tarihi, kültürel, siyasal ve sosyal yapısını yansıtan ve Atatürk milliyetçiliğini yeniçağa uygun bir şekilde düzenlemişlerdir (Dilek, 2007, s. 48-49). Geniş çapta hazırlanan bu program o dönem Avrupa Birliği uyum süreci başta olmak üzere dünyada meydana gelen teknik ve bilimsel gelişmeler, evrenselleşme ve sosyal bilgilerde yapılan çalışmalar gibi faktörler etkili olup programa yön vermiştir (MEB, 2005). Bu yeni sosyal bilgiler öğretim programıyla birçok yenilik yapıldığı görülmektedir. Bu program yapılandırmacı yaklaşımı benimseyerek farklı sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımlarını içeren, bireyler tarafından bilgi üretilmesini sağlayan, değerlere hâkim olan bilinçli kişiler yetiştirmeyi hedefleyen bir program özelliği taşımaktadır (Ata, 2006, s. 71).

2005'te hazırlanan bu öğretim programı yapılandırmacı eğitim yaklaşımıyla, davranışçı eğitimin tersine ders kitaplarındaki sıradan anlatımın dışında yaparak yaşayarak öğrenmeyi esas almıştır. Yöntem olarak örnek olay incelemesi kullanılmıştır. Bu yöntem sayesinde öğrenciler bir konu hakkında rahatça bilgi edinip tartışmalara katılabilecek beceriye sahip olacaklardır. Sonuç olarak da günlük hayatlarında karşılarına çıkacak durumlar için ön bilgiye sahip olacaklardır (Kabapınar, 2009).

1.1.1.4. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı için hazırlanan taslak Milli Eğitim Bakanı tarafından paydaşların görüşüne sunulmuş olup görüşleri alınmıştır. Yapılan

görüşler sonucunda oluşturulan çalıştay tarafından taslağın son hali kamuoyuna sunulmuştur (MEB, 2017).

Tay (2017, s. 467)' a göre programların zaman geçtikçe teknolojik gelişmeler, yaşanan önemli olaylar neticesinde değişim ve geliştirilmeye ihtiyaçları vardır. Geçmiş programlara bakıldığında da aynı durumlar ortaya çıkmış olup 2017 yılında hazırlan taslak program 2017-2018 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya konulmuştur. Yapılan güncellemeyle birlikte 2018-2019 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya başlamıştır.

Sosyal bilgiler öğretim programında gelişen teknolojiye bağlı olarak sosyal medya kullanımı, e-devlet, sanal ticaret gibi hayatı kolaylaştıran durumların yanı sıra siber zorbalık, kimlik hırsızlığı vb. sorunlara karşı öğrencilere gerekli etkinliklerle problemlere çözüm bulabilecekleri dijital vatandaşlık becerilerinin gelişmesine yer verilmiştir (MEB, 2018, s. 10).

2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında bulunan kazanımlar belirlenen öğrenme alanlarına uygun bir şekilde yerleştirilip, öğrenme alanlarındaki bilgi, beceri ve değerleri bir araya getirip yapılandırılmıştır. Bu nedenle öğrencilerde hedeflenen bilgi, beceri ve kazanımlar ilgili öğrenme alanlarında yer almıştır. Bu öğretim programında; “Birey ve toplum” öğrenme alanında 4. sınıfta 5 tane kazanım vardır. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 4. sınıfta 4 tane kazanım vardır. “İnsanlar, yerler ve çevreler” öğrenme alanında 4. sınıfta 6 tane kazanım vardır. “Bilim Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında 4. sınıfta 5 tane kazanım vardır. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında 4. sınıfta 5 tane kazanım vardır. “Etkin Vatandaşlık ” öğrenme alanında 4. sınıfta 4 tane kazanım vardır. “ Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 4. sınıfta 4 tane kazanım vardır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında 4. sınıfta toplam 33 kazanım bulunmaktadır (MEB, 2018).

1.1.1.5. 2023 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Günümüzün ihtiyaçları doğrultusunda öğretim programlarında güncellemeler yapılmaktadır. Bu ihtiyaçlar siyasal, ekonomik ya da toplumsal alandaki gelişmelerdir. Ayrıca teknolojik alandaki gelişmelerinde eğitim alanında güncellemeler yapılmasında önemli bir yeri vardır (Yalçın, 2023, s.67).

2023 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında genel olarak bir değişiklik olmayıp bazı kazanımların ifade edilişinde değişiklikler olmuştur. Bu kazanımlar kültür ve miras öğrenme alanındaki 1. kazanım ile insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanındaki 6. kazanımdır. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında olduğu gibi 33 kazanım bulunmaktadır (MEB, 2023).

1.2. Değer Kavramı

Değer kavramı, Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarında kullanılan “valere” kökünden gelip Znaniecki tarafından sosyal bilimlerde kullanıldığı görülmüştür (Bilgin,1995, s. 83). Değerlerle ilgili birçok tanım yapılmış olup bireysel ve toplumsal olmak üzere iki boyutta incelenmiştir.

Bireysel olarak tutumlar, inançlar, güdüler, ihtiyaçlar gibi kavramlara ağırlık verilmiştir. Toplumsal boyuta bakıldığında ise toplum için en iyi olan, en doğru olan ve toplumun gelişimine en çok katkı veren şeylerin kabul edilmesi gibi tanımlar göze çarpmaktadır (Akbaş, 2008).

Değerler, insanları diğer varlıklardan ayıran bir niteliğe sahip olup insanların amaçlarına uygun bir şekilde kendilerini gerçekleştirmeye katkı sağlar (Kuçuradi, 1995, s. 8).

Değerlerin yaşamın bir parçası olması bir eğitim sonucunda oluşur. Bireyler değerleri çevresindeki insanlarla girdiği etkileşim sonucunda elde ederler. Değerler doğduktan sonraki etkileşimle öğrenildiği için toplumlarda değişiklik gösterip öncelik sırası değişebilir (Aksoy, 2017).

Değer kavramını Türk Dil Kurumu’na [TDK], (2024) göre şu şekilde tanımlanmaktadır:

1. “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık; kıymet.
2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı; kıymet, paha, valör.
3. Üstün nitelik, meziyet; kıymet.
4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.
5. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.

6. Uğrunda belli bir bedel ödenecek veya belli bir zahmet göze alınacak nicelik veya nitelikte olan.
7. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.
8. Bir değişkenin veya bilinmeyeninin sayısı ile anlatımı.”

Ulusoy (2019) ise değerleri, yaşam boyunca karşılaşılan problemlerin çözülmesi için kullanılan kaynağın temeli olarak görüp değerlerin günlük hayattaki öneminden bahsetmiştir.

1.2.1. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerleri sınıflamadaki amaç topluma faydalı, iyi ahlaklı bireyler yetiştirip toplumun yaşam koşullarını güzelleştirmek ve mutlu bir toplum oluşturmaktır. Bu sayede hem toplumun istekleri karşılanacak hem de bireyler kaliteli bir yaşam süreceklidir (Çevik Kansu, 2023).

Değerler, birçok araştırmacı tarafından farklı şekilde sınıflandırılmıştır. Bunlardan; Eduard Spranger, Milton Rokeach, Shalom Schwartz ve Nelson gibi araştırmacıların yapmış olduğu sınıflandırmalar şu şekildedir;

1.2.1.1. Spranger’in Değer Sınıflandırması

Spranger kişiliğin bireylerin yaşam şekliyle ilişkili olduğunu ve yaşam şeklinin meydana gelmesindeki etmenin değerlerle oluştuğunu ifade etmektedir. Spranger’in değer sınıflandırması, bilimsel değerler, iktisadi değerler, estetik değerler, sosyal değerler, teorik değerler ve dini değerler olarak sınıflandırılmış olup literatürde bilimsel değerler olarak geçmektedir (Demirel, 2020).

Spranger, değer sınıflandırması kapsamında değerleri bilimsel değerler, iktisadi değerler, estetik değerler, sosyal değerler, politik değerler ve dini değerler olarak ayırmıştır. Spranger’ın “İnsan Tipleri” çalışmasında yer alan değer kişilikleri dikkate alınarak oluşturulan bu sınıflandırma Tablo 1’de sunulmuştur (Spranger, 1928’den aktaran Özgüven, 2003).

Tablo 1. Eduard Spranger'in değer sınıflandırması

Değerler	Özellikleri
Bilimsel Değerler	Bilimsel değere sahip olan kişiler, araştırma yapma, yeni şeyleri keşfetme isteği, sistemsal çalışma gibi bilim insanlarına ait özellikleri taşırlar.
İktisadi Değerler	İktisadi değere sahip olan kişiler, para kazanma ve yapmış olduğu işlerden yüksek kazan elde etme istekleri yüksektir. Ekonomik olarak kendilerini güvende tutmaya çalışırlar.
Estetik Değerler	Estetik değere sahip olan kişiler, düzenli olmaya, kibar davranmaya, gördüklerini deneyimlemeye ve hayatında biçim ve uyuma çok önem verirler.
Sosyal Değerler	Sosyal değere sahip olan kişiler, başkaları tarafından sevmek, kendisinden çok başkalarının işleri için zaman ayırma ve onlara yardımcı olma isteği en önemli özellikleridir.
Politik Değerler	Politik değere sahip kişiler, güçlü, gösterişli görünmeye önem verirler. Siyasi işlere girmese bile tanınan, güçlü, politik yanı olan kişiler olarak tanınırlar.
Dini Değerler	Dini değerlere sahip olan kişiler için bütünlük önemlidir ve kendisini bu bütünün içinde görür. Değerlere, dini konulara ve buna göre yaşamaya önem verir.

1.2.1.2. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması

Milton Rokeach tarafından geliştirilen değerlerle ilgili çalışma araştırmacılar tarafından en çok benimsenen çalışmalardan olmuştur. Rokeach yapmış olduğu çalışmada değerleri sınıflandırırken iki gruba ayırmıştır. Bunlar amaç ve araç değerler şeklindedir (Rokeach, 1973, s. 5).

Amaçsal değerler, bireylerin yaşamlarında gerçekleşmesini istediği şeylere ulaşmak için seçtiği değerlerdir (Schermerhorn vd. 1994, s. 136). Araçsal değerler ise istenilen hedeflere ulaşmak için kullanılan değerlerdir. Yani bireyler bu değerlerle hedeflerine ulaşmada kullandıkları davranışları temsil ederler (Nelson ve Quick, 1994, s. 121-122).

Tablo 2. Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması (Rokeach, 1973, s.174).

Amaçsal Değerler	Araçsal Değerler
Barışçıl Dünya	Sorumluluk Alabilen
Gelişmiş Sevgi	Sevgi Dolu
Hoşluklar Dünyası	Keyifli
Esas Dostluk	Uysal
Aile Emniyeti	Terbiyeli

Tablo 2 (Devam). Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması (Rokeach, 1973, s.174).

Amaçsal Değerler	Araçsal Değerler
Milli Güvenlik	Yardımsever
Özgürlük	Dürüst
Adillik	Açık Görüşlü
Sosyal Kabul	Affedici
Konforlu Bir Yaşam	Özgür
Başarı Tatmini	Akıllı
Öz İtibar	Azimli
Saadet	Yetenekli
İrfan	Otokontrollü
İç Sükûnet	Temiz
Keyif	Yaratıcı
Kurtuluş	Cesur
Maceralı Bir Yaşam	Entelektüel

1.2.1.3. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması

Shalom Schwartz tarafından yapılan bu değer sınıflandırmasında başka bölgelerde yaşayan insanların benimsediği ortak değerlerin kapsamı ile birbirleriyle olan bağlantılarını açıklamaya çalışmıştır. Bu kapsamda on değer belirtip bunlar arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmıştır (Schwartz, 1992).

Bu sınıflandırmaya göre değerler, bireylerin yaşamında neleri önemsediklerini anlatır. Bireyler farklı değerleri önemseyebilir. Kimine göre gerekli görülen değerler kimine göre de önemsiz olabilir (Özkul, 2007, s. 23).

Tablo 3. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması (Schwartz, 1992).

Değerler	Açıklamaları
Güç	Çevresine karşı kabul görme, insanlara karşı otorite sahibi olma
Başarı	Çevresine karşı söz geçirme ve başarılı olma
Hazcılık	Yaşadığı hayattan haz alma, duygu ve isteklerinden zevk alma
Uyarılım	Coşkulu, cesur bir yaşam sahibi olma
Özyönelim	Düşüncelerinde bağımsız olma, meraklı ve hür yaşam sürme
Evrenselcilik	Çevresinde bulunan her şeye karşı iyi şeyler düşünme
İyilikseverlik	Etrafında bulunan kişilerin iyiliği için yardımcı olma
Geleneksellik	Örf, adet ve geleneklere bağlı olup, saygı duyma
Uyma	Çevresinde olup bitene uyma, olaylara aykırı olmama
Güvenlik	Kendisi, ailesi ve toplumun mutluluğu, huzuru ve güvenliği

1.2.1.4. Nelson'un Değer Sınıflandırması

Nelson değer sınıflandırmasında değerleri; “bireysel değerler”, “sosyal değerler” ve “grup değerler” şeklinde olmak üzere üç bölüme ayırıp incelemiştir (Michaelis, 1988, s. 361 ve Naylor ve Diem, 1987, s. 350’den aktaran Yazıcı, 2007, s. 3).

Tablo 4. Nelson’un değer sınıflandırması

Değerler	Açıklamaları
Bireysel Değerler	Bir şeyin seçiminde ve satın alınan eşyalarda, sevilen veya sevilmeyen şeyler gibi kişiye ait tercihlerle alakalıdır.
Sosyal Değerler	Eşitlik, adalet, saygı gibi değerleri kapsayıp insanların toplum içerisinde hayatını sürdürebilmesine katkı sağlar.
Grup Değerler	Aile, dini bir grup gibi yapıların sahip olduğu bireyleri tarafından aktarılan değerlerdir.

1.2.2. Değerler Eğitimi ve Yaklaşımları

Değerler eğitiminin başlangıç yeri aileler olup bu eğitimi ilk verenlerde anne ve babalardır. Aileden sonra okula başlayan bireyler değerler eğitimini okullarda bulunan öğretmenlerden alırlar. Ailede alınan ilk değer eğitiminin aynı titizlikle ileriki yıllarda da devam etmesi gerekmektedir. Bu noktada okulların aileler tarafından tercih edilmesinde, akademik başarının yanı sıra verilen değerler eğitimi gibi birçok durum dikkate alınmaktadır (Halstead ve Taylor, 1996; Ungood-Thomas, 1996).

Değerlerin kültürel olgularla zamanın şartlarına uyarlanıp gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için okullar önemli bir yere sahiptir. Vatandaşlık eğitimi, kişide beklenen karakter özellikleri, sahip olunması gereken ahlak gibi birçok şey değerler eğitimi kapsamına girmektedir. Değerler eğitiminde ülkelerin tarihinden, insanların düşüncesine kadar birçok konu ele alınabilmektedir (Taylor, 1994).

Ekşi (2003) değerler eğitimini, bireylerin hem akademik açıdan başarılı hem de ulusa ait asıl değerleri özümsemiş olarak yetişmesini sağlamak şeklinde tanımlamıştır. Bu kapsamda değerler eğitimi okulların üzerine düşen görevleri ve toplum tarafından kabul görenleri karşılamak amacıyla öğrencilere değerleri verme veya edinilmiş değerleri geliştirmek şeklinde tanımlanmaktadır (Katılmış, 2010).

Değerler eğitimi sayesinde insanlar tarafından iyi karşılanan ve insanları mutlu eden davranışların artması, istenmedik kötü davranışların da azaltılarak iyi ve toplumca istenen olumlu davranışlara yönelmesi sağlanır (Turan ve Ulusoy, 2014).

Hem ailede hem de okullarda aktarılmaya çalışılan değerler eğitimi öğrenciler tarafından belli öğretim programlarının yanı sıra örtük programla da kazandırılmaktadır. Okullarda sosyal bilgiler dersi gibi derslerde, yerel veya milli eğitim bakanlığının yaptığı proje ve etkinliklerde öğrencilere aktarılabilmektedir (Aydın, 2014; Uygun, 2013; Yaşar ve Çengelci, 2012).

Değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılmasında kullanılan belli başlı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar kullanılarak değerler eğitimi planlı ve tutarlı bir şekilde istendik davranışların oluşturulmaya çalışılması amaçlanmış olup başlıcaları; telkin yoluyla değerler öğretimi yaklaşımı, değer analizi yaklaşımı, değer açıklama yaklaşımı, örtük program yaklaşımı, ahlaki muhakeme yaklaşımı, Kohlberg'in adil topluluk okulları yaklaşımı, eylem ve gözlem yoluyla değerler eğitimi yaklaşımıdır (Doğanay, 2007; Huitt, 2004; Kim Suh ve Traiger, 1999; Lovat, 2006).

1.2.2.1. Telkin Yoluyla Değerler Öğretimi

Telkin yoluyla değerler öğretimi diğer yaklaşımlara kıyasla hem daha eski hem de daha çok kullanılan yaklaşımdır. İstenen değerler öğrencilere benimsetilerek toplumda uyulması gereken ahlaki kurallara uymuş gibi bu değerlere de uyulması gerektiği savunulur. Öğrencilerde istenilen bu davranışlar bilerek ya da bilmeyerek birbirleriyle olan etkileşimden veya ait olduğu toplumdan yaşamlarına katılabilir (Superka, Johnson, Hedstrom, Ford ve Ahrens, 1976).

Okulda öğretmenlerin sınıf içi davranışlarda öğrencilere vermiş olduğu tepkiler vardır. Bu davranışlar olumlu iyi davranışlarsa pekiçtirenler ya da öğretmenin gülümseme gibi vücut hareketleriyle oluşan tepkiler verilir. Eğer olumsuz iyi olmayan davranışlarsa ceza veya kızma gibi tepkilerle karşılık bulur. Bu tepkilerin sebebi öğretmenlerin verilmek istenen değerleri öğrencilere aktarmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Kısaca değerler eğitimi telkin yoluyla öğretme yaklaşımı büyüklerin küçüklere doğru ve iyi olan şeyleri sorgulamadan öğretmeye o değerleri vermeye çalışmasıdır. Bu yaklaşımı uygularken toplum tarafından kabul görmüş iyi insan olma konulu hikâyelerden, büyüklerin anlattığı ahlaklı yaşamak için gerekli olan sözlerin dinlenmesi gibi okullarda yapılan tören ve kutlamalar dâhil birçok yol izlenmektedir (Akbaş, 2008; Aktepe, 2010; İşcan Demirhan, 2007, Seefeldt, 2004).

1.2.2.2. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer öğretimi yaklaşımlarından biri olan değer analizi yaklaşımında karşılaşılan sorunlarda akıllı, mantıklı ve sistematik olmak gerekir. Bu yaklaşımda duygusal olmaya yer yoktur. Sorunları çözmek için fikir üretilir, değerlendirmeler yapılır ve sorunların çözümü için sonuçlar bulunur (Naylor ve Diem, 1987).

Değer analizinde sıkıntıya sebep olan durumlar iki yönde ele alınır. Bunlardan ilki olayları direkt olduğu gibi ele alır diğeryse olayları hikâyeler halinde değerlendirmeye çalışır. Mantıksal açıdan olaylara bakılarak sorulara cevap aranır ve sistemsal biçimde yaklaşım sağlanır. Değer analizinde problemleri çözmek için bilimsel düşünme yöntemleri kullanılarak toplumsal değerler üzerinde çalışılır. Bu sayede öğrenciler problem çözme becerilerini kullanıp hem değer kazanma hem de ahlaki bakış açısı kazanmayı öğrenmiş olurlar (Akbaş, 2008; Aktepe ve Aktepe, 2009, s. 200-201; Ryan, 1991).

Problem çözme basamaklarını anımsatan değer analizi yaklaşımı yedi kısım halinde yapılmaktadır (Welton ve Mallan, 1999; Ryan, 1991).

- 1- Problemi tanıma işlemi
- 2- Problem durumu ve alternatif durumları açıklama
- 3- Bütün alternatif durumlar için delil toplama ve sonuç hakkında tahminde bulunulması
- 4- Delilleri değerlendirme ve sonuçları kestirebilme
- 5- Oluşan durumun tekrar tanımlanması
- 6- Tüm durumların kesin sonuçlarını değerlendirip açıklama yapılması
- 7- Oluşan durumlardan birini seçme ve uygulama için karar verme işlemi

Bu yaklaşım tüm kademelerde uygulanabilir olma özelliğinin yanı sıra değer öğretimini gerçekleştiren kişiler tarafından etkili olduğu savunulmuştur (Ryan, 1991).

1.2.2.3. Değer Açıklama Yaklaşımı

ABD’de 1970’li yıllarda etkili olan değer açıklama yaklaşımı telkin yoluyla değer öğretiminin zayıfladığı düşünülerek Sidney Simon ve arkadaşları tarafından ortaya çıkarılmıştır. Bu yaklaşımın varsayımına göre öğrenciler artık öğretmen ve çevresindeki büyüklerinin dışında televizyon, gazete ve dergilerden, sinema ve sanatçı gibi ünlüleri örnek almaya başlamışlardır. Çok sayıda kişi ve gruptan etkilenen

öğrenciler yapacakları davranışlarda doğru olanı bulmada zorluk çekecek ve bu kişilerin etkisinde kendilerinden beklenen değerlerin farkında olmayacaklardır (Simon, Leland ve Kirschenbaum, 1972).

Bu yaklaşımda öğrenci hayatındaki doğruları belirlemede telkin yoluyla değer öğretiminin aksine başkalarının nasihat ve sözleriyle değil çevresindeki olayları inceleyip hür bir şekilde kendi kendine belirlemektedir (Doğanay, 2007, s. 268-269). Değer açıklama yaklaşımında öğrencilerin yaşamlarında uygulamak istedikleri değerleri öğretmenleri tarafından seçilmez ve belirleme konusunda zorlama yapılmaz. Öğretmenlerin görevi öğrencilere ısrar etmeden belirleyecekleri değerler konusunda hür olarak seçmelerinde yardımcı olmaktır (Kaya, 2021).

Yedi basamaktan oluşan değer açıklama yaklaşımı öğrenci ve öğretmenle beraber uygulanır. Bu basamaklar değer öğretimi için izlenen yolları göstermektedir (Superka ve Jhonson, 1975).

Bu basamaklar:

Seçme

- 1- Öğrencilerin seçebilecekleri değerler arasından herhangi birini seçmelerine yardımcı olmak
- 2- Seçimlerinin sonuçları hakkında düşünmelerini sağlamak
- 3- Hür bir şekilde seçim yapmalarına imkân sağlamak

Ödüllendirme

- 4- Yapılmış olan seçimleri ödüllendirmek
- 5- Seçimlerin diğer insanlar tarafından onaylanmasını sağlamak

Hareket

- 6- Yapmış oldukları seçimlere göre davranışlarına, yaşamlarına devam etmeleri için destek olmak
- 7- Yapılmış olan seçimlere uygun değer ve davranışların devamlı hale gelmesini sağlamak

Değer açıklama yaklaşımı geniş bir yapıya sahip olmasına rağmen eğitimciler tarafından günümüzde değer öğretimi için fazla tercih edilmeyen bir yaklaşım haline gelmiştir (Kaya, 2021).

1.2.2.4. Örtük Program Yaklaşımı

Resmi programların haricinde yazılı olmayan örtük program ilk defa 1968 yılında Philip Jackson tarafından ortaya çıkarılmıştır (Jackson, 1968'den aktaran Yangın ve Dindar, 2010). Örtük öğretimle birlikte toplumda yer alan istenmeyen davranışların toplumu sıkıntıya sokan durumların yok edilmesi büyük bir önem sağlamaktadır. Yaşanması istenmeyen sıkıntılı durumların çözümü zor olacağı için toplumun düşünce ve fikirlerine, değerlerine aykırı durumları çözüme kavuşturmak için örtük programa büyük bir görev düşmektedir. (Yüksel, 2002, s. 35).

Çok geniş bir içeriğe sahip örtük programlar açık bir şekilde belirtilmemiş yazısız olup ders dışı durumları da kapsayan bir kavram özelliği taşımaktadır. Öğrenciler okullardaki resmi programların yanı sıra öğretmenlerin tutum ve davranışları, inançlar, okulun bulunduğu ortamın özellikleri, değerler ve kültürel yapılar gibi etkenlerden dolayı davranış, değer ve beceri gibi kazanımları aldıkları görülür. Öğrenciler bu şekilde istenilen düzeydeki iyi kazanımları elde edebileceği gibi iyi olmayan olumsuz kazanımları da elde edebilirler (Tahiroğlu, 2014, s. 341; Tezcan, 2003; Yüksel, 2004).

1.2.2.5. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı

Kohlberg öğrencide ahlak gelişimi ve eğitimi için ahlaki muhakeme yaklaşımının gelişimine büyük katkı vermiştir. Kohlberg ahlaki muhakeme yaklaşımı araştırmalarında öğrencilerde ahlaki düşünmenin ve ahlaki sorgulama yeteneklerinin gelişmesi kısımlarını gözlemlemiştir (Larry Nucci, 2002). Bu yaklaşımın öğrencide muhakeme yapma ve düşünmeyi geliştirme amacı vardır. Burada değerleri, konularla birlikte bilişsel ahlaki inançları kapsayan bir yaklaşım özelliği taşımaktadır (Whitney, 1986, s. 67).

Ahlaki muhakeme, birbirinden farklı olan değer unsurlarının birbiriyle karşı karşıya geldiği gerçek yaşamla karşılaşılan problemlerdir. Buradaki problemleri öğrencilerin yaşamlarındaki olaylara uygun hususların yanı sıra geçmiş dönemdeki olaylarla ilgili de olabilir. Öğrenciler bu durumlar içerisinde kendilerine uygun olan değeri alıp bu değeri neden aldığını sebepleriyle belirtmesi gerekir (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016, s.372).

Yaklaşım Kohlberg'in ahlaki, değişmeyen altı aşamalı ve birbirini takip eden üç seviyeli ahlak teorisini temel almaktadır. Burada öğrencilerden ahlaki düşünme becerilerini alt basamaklardan üst basamaklara doğru ilerletmeleri istenir. Bu sayede hem okul temelli bir toplum oluşturulması hem de sınıflarda öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin artması için rahat tartışma ortamlarının oluşturulması hedeflenmiştir (Jones, 2009).

Ahlaki muhakeme yaklaşımında öğrencilere yaşanmış bir olay gösterilerek önce grup halinde çalışmaları sağlanır sonrasında ahlaki ikilemlerin oluşması sağlanır en sonunda da öğrencilerin demokratik bir ortamda tartışıp doğru bir değere ulaşmaları sağlanır. Burada esas olan verilen karar değil öğrencilerin bu kararı verene kadar tartıştığı ve düşündükleridir. Hikâyeler aracılığıyla da değerler öğretilir. Hikâyenin ardından öğrencilerin düşünce ve görüşleri sorulur. Bunun amacı öğrencilerin bulduğu çözüm değil de bu çözüme giderken yapmış oldukları düşünce ve akıl yürütme yoludur (Akbaş, 2008; Aktepe ve Aktepe, 2009, s. 202; Doğanay, 2007). Öğrencilerden alınan cevaplarla öğrencilerin gelişim düzeylerini belirleyen öğretmenler öğrencilerin üst basamak düzeylerine çıkması için çalışmalar yaptırabilir. Fakat ahlaki tartışmalar için seçilecek ahlaki ikilemlere, öğrencilerin gelişim ve düşünme düzeylerine uygunluğu açısından dikkat edilmesi gerekmektedir (Kohlberg, 1985; Uygun ve Dönmez, 2009).

1.2.2.6. Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları Yaklaşımı

Kohlberg tarafından geliştirilmiş olan adil topluluk okulu, insanların ahlaki yönden iyileşmelerine katkı veren demokratik okul süreci kavramının olduğu bir yaklaşımdır (Özensel, 2003; Yazar-Kaptan, 2021). Kohlberg'in adil topluluk okulları yaklaşımını geliştirmesindeki amacı tartışma yönteminde oluşan sınırlılıkları düşünüp daha geniş alana hâkim olan bir yaklaşım geliştirmek istemesidir. Bu yaklaşım sayesinde okullarda bulunan öğrencilerin karar verme ve bu kararları ilerletme aşamalarına katılarak okulların demokratikleşmesi sağlanmış olacaktır (Çileli, 1986).

Adil topluluk okulları yaklaşımı bütün öğrencilere sorumluluk verilip birbirlerine güvenen adil bir ortamın oluşması gerektiğini savunur. Bu şekilde demokratik ortam oluşturulup öğrencilerin düşüncelerini kolayca ifade edip tartışmalara rahatça girebilmesi sağlanır ve istedik davranışların daha rahat edinilmesi gibi bir düşünce vardır. Gruptaki öğrenciler arasında birbirlerine saygı,

sevgi, hoşgörü gibi değerlerle fedakârlık ve ayrımcılığın olmadığı esas kurallar vardır (Howard Hamilton, 1995, s. 121).

Kohlberg yaklaşımında okulların görevini akademik yönden öğrencilerin geliştirildiği yerin yanı sıra öğrencilerin ahlaki değerlerle yetiştirilmiş ve toplum için faydalı hale getirildiği bir yer olarak tarif eder. Buralarda öğrenciler düşünme becerilerinin yanı sıra iyiye ve doğruya yönelip karar verme ve muhakeme edebilme becerilerini kazanırlar. Yaklaşımında öğrenciler bütün sorumlulukları eşit şekilde üstlenerek toplumsal birliktelik sağlanır. Toplum tarafından iyi karşılanan değerler öğrencilere kazandırılıp bu değerlerin uygulanması sürekli hale getirilir. Davranışa dönüştürülmesi istenen bu değerleri okullar, öğrencilere doğru tercihler yapabilmeleri için gerekli olan yöntem ve teknikleri gösterebilmelidir (Kohlberg, 1985).

1.2.2.7. Eylem ve Gözlem Yoluyla Değerler Eğitimi Yaklaşımı

Yaklaşım değer açıklama yaklaşımında bulunan işlem basamaklarına benzemektedir. Burada bireylerin değer problem durumlarının ve yaşantısındaki değerlerin seçilip çözümü için gerekli olan metotların belirlenmesi sonrasında da en uygun çözümün seçilmesi ve değerlendirilmesi gibi düşünülebilir (Huitt, 2004).

Eylem ve gözlem yoluyla değer öğrenmede; toplum tarafından doğru olarak belirlenen davranışları televizyondan, sosyal medyadan veya bunlara benzer şeylerden görerek ve örnek alarak öğrenirler. Öğrencilerin örnek olarak aldıkları, aile büyükleri, okuldaki öğretmenleri, sporcular, sosyal medya ünlüleri vb. kişilerden oluşabilmektedir. Değer eğitimi veren kişilerin öğrencilerce örnek alınan kişilerden doğru davranış ve istenen değerleri göz önünde bulundurarak bu değerleri almalarını sağlamaları önemlidir (Tahiroğlu, 2014).

Eylem öğrenme yaklaşımında öğrencilere değer ve davranışlarıyla alakalı aktif şekilde eylemde bulunmaları için bir miktar süre ve imkân sağlanır. Eylem öğrenmede öğrencilerin birbirlerinin davranış ve eylemlerinden etkilendiği fikri savunulur. Bu nedenle değerler bireylerin birbirini etkilemesiyle ortaya çıkar. Değer öğretimi için öğrencilerin katıldığı etkinlikler ve grup halinde yaptıkları uygulamaların yanı sıra diğer değer öğretimi yaklaşımlarının kullandığı teknikler kullanılır (Superka, Johnson, Hedstrom, Ford ve Ahrens, 1976).

1.3. Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi

Sosyal bilgiler dersi değerler eğitiminin verilmesi için zenginliklerle dolu bir derstir. Öğrencilerin hayata atılmasında çevresiyle etkileşime girmesinde büyük bir yere sahip olan sosyal bilgiler dersi aynı zamanda toplumca doğru ve iyi kabul edilen değerlerin, ahlaki davranışların edinilmesinde etkilidir (Altunsoy, 2019).

Öğrenciler küçük yaşlarda ahlaki davranışları kavrayabilmek için gerekli olan zihin yapısında değillerdir ama okul döneminde bu ahlaki davranışları kazanamadıklarında ileriki dönemlerde kazanmaları zorlaşacaktır. Bu nedenle çocuklara ahlaki davranışları öğretme açısından okul dönemi büyük öneme sahiptir (Durkheim, 2004, s. 33).

2004 yılında eğitim sistemimizde büyük çaplı yenilikler yapılmıştır. Değişen sistemde yapılandırmacı yaklaşım uygulanmaya başlamış ve öğrenci merkezli bir yapı benimsenmiştir. Bu yeni sistemle öğrencilere gelecek hayatları düşünülerek onlarda görülmesi istenilen değerleri belirleyip değerler eğitimiyle birlikte geleceğe hazırlamak amaçlanmıştır (Bakdemir, 2010). Öğretim programında yer alan değerler incelendiğinde 4-5 ve 6-7. sınıflar için farklı bir şekilde yani sınıf seviyelerine göre yapıldığı görülmektedir (Yel ve Aladağ, 2009, s. 135). Sınıf seviyeleri dikkate alınarak hazırlanmış olan öğretim programında gelişim dönemleri dikkate alınıp verilmesi hedeflenen değerlerin aynı seviyede olması amaçlanmıştır. Ayrıca değişen şartlara bağlı olarak değerler gereksinimlere göre değişebilir ve farklı içeriklerle öğretmenler tarafından uygulanabilir (Varol, 2013).

Öğrencilerin yaşamlarında mutlu, huzurlu, başarılı, topluma ve çevresine yararlı olarak yetişmelerine yardımcı olan sosyal bilgiler öğretim programında on sekiz değer bulunmaktadır. Bu değerler; “bağımsızlık, dürüstlük, estetik, adalet, aile birliğine önem verme, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, bilimsellik, yardımseverlik, çalışkanlık, eşitlik, barış ve dayanışmadır. Öğretim programında kök değer olarak; saygı, sevgi, sabır, özdenetim, adalet, dostluk, dürüstlük, vatanseverlik, yardımseverlik ve sorumluluk” değerleri şeklindedir (MEB, 2018).

1.4. Sorumluluk Değeri

Sorumluluk birçok araştırmacının önemseydiği ve araştırdığı bir kavram olmuştur. TDK güncel Türkçe Sözlük'e (2024)'e göre sorumluluk ‘‘Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi; sorum, mesuliyet, uhde:’’ olarak tanımlanmaktadır. Tucker (1999) sorumluluk kavramını, çocukların büyüklerinden, okuldaki öğretmen ve arkadaşlarından ve etrafındaki model aldığı kişilerden edindiği bir değerdir. Sorumluluk, yaşamımızın okul, ev, iş gibi uzun zaman geçirdiğimiz alanlarda sıkça karşımıza çıkan değerlerden biridir (Sezer, Çoban ve Akşit, 2017, s.123).

Şahan (2011: 19-32) araştırmaları sonucunda sorumluluğu, ‘‘Kişisel Sorumluluk’’, ‘‘Sosyal Toplumsal Sorumluluk’’, ‘‘Ahlaki Sorumluluk’’, ‘‘Akademik Sorumluluk’’, ‘‘Vatandaşlık Sorumluluğu’’, ‘‘Dini Sorumluluk’’ ve ‘‘Yasal Sorumluluk’’ şeklinde gruplara ayırmıştır. Bu gruplara Altunok Çal (2018: 5) da ‘‘Ulusal Sorumluluk’’ ve ‘‘Evrensel Sorumluluk’’ türlerini dâhil etmiştir.

Tablo 5. Sorumluluk Türleri

Sorumluluk Türleri	Açıklamaları
Kişisel Sorumluluk	Bir hedef doğrultusunda ilerleyen bireyler bu hedeflerinin gerçekleşene kadar üzerlerine aldıkları sorumluluklara kişisel sorumluluk denir. Bu hedef doğrultusunda yapmış oldukları olumlu ve olumsuz tüm olayların sorumluluğunu kişi kendisinden bilir (Özen, 2011: 13).
Sosyal Sorumluluk	Çevresinde bulunanların rahat olmaları, iyi durumda olmaları, onlara yardımcı olma gibi bireylerin üzerine düşen sorumlulukları yani diğer insanlara karşı olan sorumluluklarını içerir (Özen, 2015).
Ahlaki Sorumluluk	Ahlaki düşüncelerin ardından ortaya çıkan ve sonucunda da yapılması gereken sorumluluklardır. Okullar ahlak bilincinin verilmesinde önemli bir yerdir (Şahan, 2011: 27).
Akademik Sorumluluk	Eğitim-öğretim zamanı içinde bireylerin yerine getirmesi gereken ve kendisinden istenen sorumlulukları gerçekleştirip bu bilince sahip olmasıdır (Şahan, 2011: 27).
Vatandaşlık Sorumluluğu	Bireylerin vatandaşı olduğu devlete ve içinde yaşadığı topluma karşı bazı sorumluluklar olup bireylerin kendilerinden beklenen bu sorumlulukları yerine getirmesidir (Şahan, 2011: 29).

Tablo 5 (Devam). Sorumluluk Türleri

Dini Sorumluluk	Dini inançları olan insanlar, davranış ve düşüncelerini bu inançlara göre yaşamaya çalışırlar. Bu yüzden insanlar inandığı dinin vermiş olduğu sorumlulukları yerine getirmeye dikkat ederler. Okullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde bu sorumluluk duygusu verilmeye çalışılmaktadır (Altunok Çal, 2018: 6; Şahan, 2011: 32).
Yasal Sorumluluk	Bireylerin kendileri ve topluma karşı sorumluluklarının olduğu gibi yaşadığı ülkesine karşı da sorumlulukları vardır. Yaşadıkları ülkenin var olan yasal sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir (Bayar, 2008, s.18).
Ulusal Sorumluluk	Tüm uluslar geçmişlerindeki olaylara bakıp kendilerini daha ileriye taşımaya çalışırlar. Böylelikle uluslar üzerlerine düşen sorumlulukları bilip diğer toplumlara faydalı olmaya çalışmaktadırlar (Abdel- Nour, 2003, s.695).
Evrensel Sorumluluk	Tüm insanların ve diğer canlıların dünyada bir yaşam düzeni olup bu düzenin korunması ve devam etmesi için bireylerde evrensel sorumluluk bilincinin olması gerekir. Bundan dolayı düzeni bozacak olaylara karşı bireylerin evrensel sorumluluk duygusuyla hareket etmelidirler (Altunok Çal, 2018, s.6).

1.4.1. Sorumluluk Değeri Öğretimi

Millî Eğitim Bakanlığı'nın önemli gördüğü değerlerden biri de "sorumluluk" değeridir. Bireylerin toplumda iyi bir yerde olması, çevresine uyum sağlaması ve sorumluluk bilincini kazanması, eğitimin önemli hedefleri arasındadır (MEB, 2006). Sorumluluk değeri bireylerin yaşamları boyunca her yerde karşılaşacakları önemli bir değerdir. Bireylerin doğumundan ölümüne kadar geçen sürede bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Hemy vd., 2016). Küçük yaşlarda ve eğitim-öğretim döneminde çocuklar sahip olduğu sorumlulukları gerekli zamanlarda yerine getirirlerse hem kendisi hem de bulunduğu çevrede olumlu sonuçlar oluşacak ve mutlu olacaklardır. Eğer sorumluluklar yerine getirilmezse kötü sonuçlarla karşılaşabilir ve bu da çocukların mutsuz olmasına sebep olabilir (Luthar, vd., 2020). Kendisine verilen sorumluluğu yerine getiren çocuklar, yaşamlarında karşılaştıkları sorunlarda, eksikliği önce kendinde arayıp karşı taraftaki insanları suçlamaz ayrıca sadece kendi fikirlerinin doğru olduğunu düşünmez karşıındakilerin de fikirlerini dinler. Okulda kendisine

verilen görevleri vaktinde kendisi yapar. Çevresindeki insanlara saygılı davranıp akıllı çocuklar olarak adlandırılırlar (Bilgiç, 2003). Okullardaki eğitim-öğretim programlarında büyük bir öneme sahip olan sorumluluk kavramı, öğrencilerin, okullarda öğretmene ve arkadaşlarına, evde aile bireylerine ve çevresine karşı yapması gereken görevlerdir. Ayrıca sadece öğrenciler değil öğretmen ve diğer bireylerinde birbirlerine karşı sorumlulukları vardır. Bundan dolayı okullarda öğrencilere sorumluluklarının öğretilmesi ve bu sorumlulukları hayatlarında uygun zamanlarda kullanabilme becerilerini kazanmaları oldukça önemlidir (Hatay Uçar, 2019). Sorumluluk sahibi olan çocuklar, bu değeri yakın çevresinde bulunan aile bireyleri, arkadaşları ve öğretmenlerinden alırlar. Bu değer çocukların düzenli, başarılı ve güvenli bir yaşam sürmelerini sağlar (Yontar ve Yurdal, 2009, s. 146). Çocuklardaki sorumluluk bilincinin artması için öncelikle kendilerini tanımalarının sağlanması ve yapabilecekleri görevlerin verilmesi gerekir. Bu sayede çocuklara verilen görevleri yapabilecekleri hissi verilip özgüvenlerinin artması sağlanır (Özen, 2001).

1.5. Animasyon Kullanımı ve Değer Öğretimi

Animasyon kelimesi köken olarak Latince’de bulunan ‘‘animare’’den gelmekte olup değişiklik yapma, canlanma, hayata koyma anlamlarını taşımaktadır. Genel olarak hareketsiz bir şeyin hareketli hale getirilmesini sağlamaktır (Köroğlu, 2016, s. 18). Animasyon birden fazla görselin peş peşe getirilerek film gibi görsellerin birbirine geçirilerek oluşturulduğu hareket eden görüntülerden oluşturulur (Alonso ve Mayer, 2004). Animasyon kelimesi Türkçe sözlükte ‘‘canlandırma’’ olarak karşılık bulmaktadır (TDK, 2024). Animasyon özellikle TV ve sosyal medyada sıklıkla insanların karşısına çıkmaktadır. Bunlar reklam, kısa veya uzun animasyon filmleri gibi özel şirketler ya da kamuya kuruluşları tarafından hazırlanmış olup büyük bir gelişim göstermiştir (Çetin Erus ve Alıcı, 2017: 3).

Yaşanılan dönemde teknik gelişmelerin yanı sıra toplum yapısında da değişiklikler meydana gelmiştir. MEB bu değişimlerden dolayı okullarda teknolojik olarak yenilikler yapıp eğitim programlarını güncellemiştir. Bu düzenlemeleri yaparken değerler eğitimi konusuna ayrıca önem vermiştir. Programda geniş bir yer bulan değerler eğitiminin öğrenciler tarafından benimsenmesi için farklı öğretim tekniklerine ihtiyaç duyulmuştur. Bu teknikler sayesinde istenilen öğrenme hedefine

daha kolay ulaşılacaktır. Uygun zaman ve ortamda uygulanan eğitimle birlikte öğrencilerin bu eğitime aktif katılımı istenilen öğretimin gerçekteşmesine ve daha kalıcı hale gelmesine katkı sağlayacaktır (Aladağ ve Karaman, 2018, s. 362). Yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı bulan öğrenciler kendilerinden istenilenleri öğrenebilmeleri için duyu organlarına hitap eden somut materyallerle daha istekli olacaklardır. Animasyonlar bu hedeflere ulaştırmaya yarayan önemli materyallerden biridir (Çelik, 2019).

Animasyonlar eğlenceli zaman geçirmenin dışında eğitimde de kullanılmaktadır. Genelde anlaşılması daha zor olan soyut konuların daha kolay anlaşılması için tercih edilir. Bu sayede animasyonlar hem bilginin kısa zamanda kavranmasını hem de bilginin uzun süre kalıcı olmasını sağlar. Araştırmalara göre animasyonların eğitimde öğrencilere keyifli öğrenme ve kalıcı öğrenme fırsatı sağladığı görülmektedir (Clary, 1997; Daşdemir, 2006; Mayes, 1993; Pezdek ve Steven, 1984). Yaşanılan dönemde eğitim konusunda bazı yerlerde sınıf mevcutlarının fazlalığı, teknoloji bakımından eksiklikler gibi sıkıntılardan dolayı eğitim kalitesini arttırmak için farklı arayışlara gidilmektedir. Bazı konuları görsel olarak öğrenmenin hem kalıcılık yönünden hem de daha hızlı olacağı bilinmektedir. Bu sebeple animasyonla istenilen şekilde bir eğitim sağlanabilecektir (Kaba, 1992, s. 4). Animasyon görsellerle öğrencilerin hayal kurma kabiliyetlerini kullanarak yaşanılan dönemde kültürlerin sahip olduğu değerlerin aktarılmasında etkili bir yöntem haline gelmiştir (Yan, 2021, s. 185). Eğitimde kullanılan bu yöntem, görselleri hareketli hale getirerek soyut olanları somutlaştırıp toplum için önemli olan değerlerin öğrencilere aktarılmasında çok etkilidir. Ayrıca toplumlara ait olan kültürlerin tanıtılmasında ve diğerk ülkelere iyi bir izlenim vermek için kullanılan etkili bir araçtır (Liu ve Liu, 2017).

1.6. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Konu ilgili yapılan çalışmalar başlığı altında yurt içinde ve yurt dışında sorumluluk değeri üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir.

1.6.1. Konu ile İlgili Yapılan Ulusal Çalışmalar

Özçelik (2019) tarafından 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde drama yöntemiyle sorumluluk değerinin öğrencilerdeki sorumluluk bilinci kazanmalarına ne düzeyde

etkili olacağı incelenmiştir. Karma yöntemin kullanıldığı bu araştırma ilkokul 4. sınıf seviyesinde 40 öğrenci kontrol grubu, 40 öğrenci deney grubu olmak üzere 80 öğrenciyle yapılmıştır. Öğrencilerin sorumluluk düzeylerini belirlemek için “Sorumluluk Ölçeği” kullanılmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda drama yöntemiyle sorumluluk değerinin günlük yaşamda kullanılmasının sağlandığı ve değer öğretiminde etkili bir yöntem olduğu ortaya çıkmıştır.

Karataş (2019) araştırmasında, sorumluluk değerinin yaratıcı yazma teknikleri ile oluşturulan etkinliklerle kazandırılmasının öğrencilerin sorumluluk düzeylerine etkisini incelemeye çalışmıştır. Çalışma grubunda 4. sınıfta okuyan 50 öğrenci olup veri toplamak için “Sorumluluk Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada ön test puanlarında iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmazken son test puanlarına bakıldığında deney grubunda anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Sonuca bakıldığında öğrencilerin sorumluluk düzeylerinin artıp kullanılan tekniğin etkili olduğu anlaşılmıştır.

Canöz (2019) araştırmasında ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin problem çözme becerileri ve sorumluluk düzeylerini incelemiştir. Çalışmada 4. sınıfa giden 199 kız 195 erkek öğrenci olmak üzere toplam 394 öğrenci bulunmaktadır. Veri toplamak için “Eğitimde Motivasyon Ölçeği”, “İlköğretim düzeyindeki Çocuklar İçin Problem Çözme Envanteri” ve “Çocuklar İçin Sorumluluk Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerinin sorumluluk düzeylerinin erkek öğrencilerden fazla olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin özdeşleşmiş dışsal motivasyon düzeylerinin kız öğrencilere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tekin (2019) yapmış olduğu çalışmada ilkokul 4. sınıflarda etkinlik temelli değer eğitimi yoluyla sorumluluk değerinin kazandırılması konusunu araştırmıştır. Çalışma grubu 4. sınıfta okuyan 36 öğrenci ile oluşturulmuştur. Verilerin toplanması “Sorumluluk Ölçeği”, “Duygu ve Düşüncelerimiz Formları”, “Veli Görüşme Formu” ve “Öğrenci Davranış Takip Çizelgesi” ile yapılmıştır. Öğrencilere yumurta taşıma, ev-okul sorumlulukları gibi farklı etkinlerle sorumluluk davranışı kazandırma amaçlanıp etkinlik sonlarında sertifika, çiçek boyama gibi pekiştireçler verilmiştir. Bunların sonucunda etkinliklerle sorumluluk kazanma etkisi belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda deney grubundaki öğrencilere ait Sorumluluk Ölçeği tutum puanlarının arttığı tespit edilmiştir. Öğrenciler üzerinde etkili olan bu etkinlikler

sorumluluk değerini kazandırmada eğlenceli olup, yaparak yaşıyarak öğrenme gibi fırsatlar sağladığı görölmüştür.

Onay (2020) tarafından yapılan çalışmada sorumluluk değeri etkinliklerinin 4. sınıf öğrencilerindeki sorumluluk kazanma düzeylerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda 44 öğrenci deney grubunda 48 öğrencide kontrol grubunda olacak şekilde toplam 92 öğrenci bulunmaktadır. Veriler araştırmacının oluşturduğu “sorumluluk değeri ölçeği” ile toplanmış olup araştırma sonucunda cinsiyet bakımından önemli bir değişiklik olmadığı yapılan etkinliklerin öğrenciler tarafından değer kazanmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özdemir (2021) çalışmasında, hayat bilgisi dersinde yer alan sorumluluk değeri ve işbirliği becerisinin kazandırılmasında Uzman Mantosu yaklaşımının etkisi araştırılmıştır. Bu çalışma kapsamında 3. sınıf Hayat Bilgisi dersinde seçilen ünitelerle ilgili Uzman Mantosu Yaklaşımı için uygun olan yaratıcı drama etkinlikleri kullanılmıştır. Karma araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada çalışma grubu, nicel bölümde 68 öğrenci nitel bölümde ise nicel bölümdeki öğrencilerden seçilmiş 10 öğrenciyle oluşturulmuştur. Veriler, “Sorumluluk Değeri Değerlendirme Ölçeği”, “İş Birliği Becerisi Değerlendirme Ölçeği”, “Gözlem Formu” ve “Mülakat Formu” ile toplanmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin sorumluluk değeri ve iş birliği becerisi kazanmalarında deney grubu tarafı için anlamlı fark oluşmuş olup gözlemler sonucunda da bu onaylanmıştır. Yapılan mülakatlar sonucunda da Uzman Mantosu Yaklaşımı’nın uygulanmasıyla öğrencilerin sorumluluk alıp iş birliği içerisinde çalıştıkları görölmüştür. Kısaca Hayat Bilgisi dersinde bu yaklaşımın kullanılması öğrencilerin sorumluluk değeri edinmeleri ve iş birliği içinde olmalarını sağlama açısından etkili olacağı belirtilmiştir.

Yalçın (2021) araştırmış olduğu çalışmasında, 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde uygulanan sorumluluk temelli etkinliklerin öğrencilere sorumluluk değerini kazandırmadaki etkisini incelemiştir. 5. sınıf öğrencileriyle yapılan araştırmada karma yöntem araştırması kullanılmıştır. Yapılan bu deneysel araştırmanın sonuçlarına göre deney ve kontrol gruplarındaki son test başarı puanları arasında anlamlı fark oluşmuştur. Burada deney grubunda kullanılan etkinliklerin sorumluluk değeri öğretimine olumlu katkı sağladığı görölmüştür. Aynı şekilde son test tutum puanlarında da deney grubu lehine anlamlı fark görölmüştür. Sorumluluk değeri

öğretiminde kullanılan bu etkinliklerle öğrencilerin başarılarının artmasının yanı sıra tutum ve davranışlarında da olumlu gelişmeler görüldüğü belirlenmiştir.

Durkut (2021) çalışmasında ortaokul 7. sınıfta bulunan öğrencilerin sosyal bilgiler programında bulunan problem çözme becerisi ve sorumluluk değeri düzeyleri ile bunların aile içi iletişimlerine etkisini araştırmıştır. Araştırmaya 250 öğrenci katılıp, “Çocuk İçin Problem Çözme Envanteri”, “Çocuklar İçin Sorumluluk Ölçeği”, ve “Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre sorumluluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş sorumluluk arttıkça aile içi iletişim de artmıştır. Fakat sorumluluk düzeyiyle problem çözme becerileri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Aksoy (2022) araştırmasında, sınıf öğretmenlerinin “sorumluluk” değerinin öğretimine ilişkin bakış açılarını ele almıştır. Durum çalışması deseninin kullanıldığı çalışmaya 22 sınıf öğretmeni katılım göstermiştir. Veriler açık uçlu yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanıp analizi içerik analiziyle yapılmıştır. Araştırmada sınıf öğretmenleri sorumluluk değerini daha çok hayat bilgisi dersiyle ilgili olduğunu düşünüp öğrencilere kazandırılan sorumluluk değerinin günlük hayata katkısının en çok “düzenli yaşam” ile ilgili olduğunu ifade etmişler. Sorumluluk öğretiminin en çok “görev ve sorumluluk verme” ile elde edildiğini ifade edip daha çok drama yöntemini kullandıklarını söylemişlerdir. Yine sorumluluk değeri öğretiminde en çok kullandıkları araç-gereçlerin de projeksiyon ile video-animasyon olduğunu belirtmişlerdir.

Soylu (2023), ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıkları ile sorumluluk değeri kazanım düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında sınıf düzeyi ve cinsiyetler arasında fark olup olmadığını araştırmıştır. Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmış olup araştırma evreni ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşan 269 kişiden oluşmaktadır. Verilerin toplanması için “Çocuklar için Dijital Bağımlılık Ölçeği” ve “Sorumluluk Değer Ölçeği” ile çalışılmıştır. Sonuç olarak dijital bağımlılık ölçeğinde; cinsiyet yönünden anlamlı bir fark bulunmuşken sınıf düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sorumluluk Değer Ölçeği’ne ise cinsiyet yönünden anlamlı fark varken sınıf düzeyleri yönünden bazı alt boyutlarda anlamlı fark varken bazılarında yoktur. Katılım sağlayan öğrencilerin dijital oyun

bağımlılığından aldıkları puanlar ile sorumluluk değeri kazanmada anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1.6.2. Konu ile İlgili Yapılan Uluslararası Çalışmalar

Duer vd. (2002) çalışmalarında saygı ve sorumluluk değerlerinin geliştirilmesi ve istenmeyen davranışların azaltılmasını sağlamak için bir karakter eğitimi uygulaması geliştirmişlerdir. Bir eylem araştırması olan bu çalışmada görüşme ve anketler kullanılarak veriler toplanmıştır. Uygulanan karakter eğitimi programı sonunda saygı ve sorumluluk düzeylerinde artış olup istenmeyen davranışlarında azaldığı tespit edilmiştir.

Bell (2012), çalışmasında öğretmen ve öğrenci merkezli sorgulama yoluyla öğrenimin problem çözme, eleştirel düşünme becerileri ile toplumsal sorumluluğa katkıları incelenmiştir. Çalışmanın örnekleminde 60 öğrenci vardır. Araştırmanın sonucuna göre oluşturulmuş iki grubun toplumsal sorumluluk düzeylerinde anlamlı fark oluşmamıştır.

Santos vd. (2019) yapılan çalışmada antrenörlük için kullanılan gözlemsel aracı farklılaştırıp genç sporcu ve antrenörlerde bulunan sorumluluk düzeylerini ölçmeyi hedeflemişlerdir. Araştırmanın sonucunda elde edilen verilere göre farklılaştırılmış bu aracın kişisel ve sosyal sorumluluk öğretiminde pozitif etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Purnamasari vd. (2019) yaptıkları çalışma ile sosyal bilgiler dersinde geliştirilen öğrenme modülüyle sorumluluk değerinin geliştirilmesine yönelik araştırma yapmışlardır. Çalışmada gözlem formları, görüşme formları ve anketler veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda uygulanan yöntemle öğrencilerde tutum, bilgi ve öğrenme çıktılarında artış olduğu gözlenmiştir.

Mameli vd. (2019), çalışmalarında okuldaki tecrübelerin öğrenci davranışları ve sorumlulukları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi 911 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırmanın anket verileri değerlendirildiğinde sorumluluk dahil hepsi pozitif yönde yordanmıştır. Sonuç olarak okuldaki iyi tecrübelerin sorumluluk duygusunu geliştirdiği söylenmiştir.

Lilian vd. (2020) yapmış oldukları çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerin elde edilmesinde okul, aile ve toplum gibi faktörlerin etkisi araştırılmıştır. Araştırmada kasıtlı örneklem yöntemiyle 98 okul öncesi öğretmeni vardır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre sorumluluk kazandırmada en yüksek düzeyin okul idaresinin olduğu ardından ebeveynler ve sonrasında da çevresinde bulunanlar olduğu belirtilmiştir.

Xiberras, Hayley (2021) araştırmasında BSSM modeli hakkında öğretmen adaylarının bakış açısını ve planlama, uygulama sonrası yansıtıcı düşünce düzeylerine bakılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; BSSM modelinin öğrencilerde sorumluluk, sosyal beceri yönünden olumlu katkı verdiği görülmüştür. Ayrıca öğretmen ve öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Rosdiana (2023) yaptığı çalışmada ilkokul öğrencilerinde tematik öğrenme sorumluluk değerini incelemiştir. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı araştırma 33 öğrenciyle yapılmıştır. Araştırma sonucunda tematik öğrenmeyle, öğretmenlerin öğrencilerden istediklerini yerine getirmede, okul kurallarına uymada ve öğrencilerin sorumluluk bilinci geliştirmede yardımcı olabileceği belirtilmiştir. Muharam vd. (2023) yapılmış olan çalışmada kişisel ve sosyal sorumluluk öğretimi modeliyle işbirlikçi modelin karşılaştırılıp yaşam becerilerine olan katkıları incelenmiştir. Karşılaştırmalı deneysel araştırma 30 öğrenciyle yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda işbirlikçi öğrenme puanları kişisel ve sosyal sorumluluk öğretimi puanlarından daha yüksek çıkmıştır. Kısaca bu çalışmada işbirlikçi öğrenmeyle yaşam becerileri kazanma daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, animasyon destekli eğitim uygulamaları ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

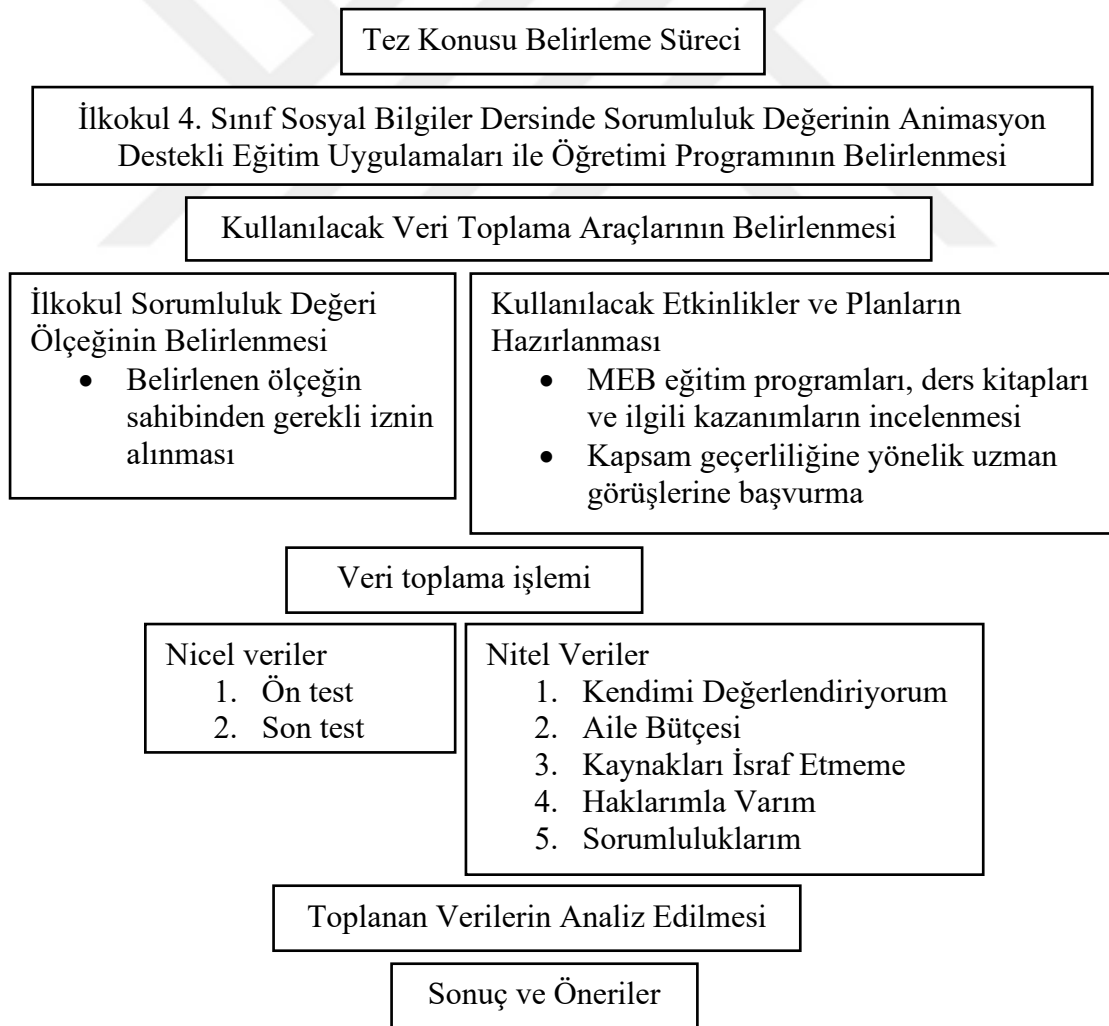
2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma karma yöntem araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Karma yöntemde nicel ve nitel araştırma yaklaşımları bir arada kullanılmaktadır. Veri toplama işleminde ya da analiz etme sürecinde nicel ve nitel araştırma yaklaşımlarının bir arada kullanılması, tek tek kullanılmasına göre araştırmanın daha güvenilir ve geçerli olmasını sağlamakta ve araştırmanın anlaşılabilirliğini güçlendirmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2020; Greene, Caracelli ve Graham, 1989). Araştırmada karma yöntem araştırmasının seçilmesindeki temel amaç; nitel ve nicel yaklaşımları bir arada kullanarak araştırma problemlerinin tek bir yaklaşıma kıyasla daha rahat anlaşılmasını sağlamaktır (Creswell, 2006). Bu doğrultuda araştırmada animasyon destekli eğitim uygulamaları kapsamında verilen eğitimin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk değerini kavrama düzeylerine etkisi nicel veriler üzerinden açıklanarak, nitel verilerle ayrıca desteklenmiştir.

Araştırma karma yöntem araştırma desenlerinden “iç içe desen” yaklaşımına göre yürütülmüştür. İç içe desen yaklaşımı, yapılan bir araştırmada nicel ve nitel araştırma desenlerini bir araya getirmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın tüm aşamalarında nicel bir aşamaya nitel bir aşama katılarak veriler toplanmaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2020). Bu tasarımda nicel ve nitel araştırma yaklaşımları aynı anda kullanılabileceği gibi yaklaşımlardan biri önce diğeri sonra da kullanılabilir. Bu tasarımın en belirgin özelliği elde edilen verilerin birinin diğeriyle iç içe olup kullanılmasıdır (Lieberman, 2005).

Araştırmanın nicel boyutunda sorumluluk değeri bilincinin kazandırılması amacıyla tek grup ön test-son test yarı deneysel model kullanılmıştır. Tek faktörlü olan bu modelde, çalışma grubundaki kişilerin davranışlarında zamanla anlamlı bir farklılığın olup olmadığına bakılmaktadır. Ayrıca bu model, kişi veya konu sayısı az olduğu için daha detaylı gözlemler yapılmasına uygundur.

Araştırmanın nitel boyutunda ise, uygulama süreci boyunca Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamında yer alan kazanımlar doğrultusunda hazırlanan çalışma kâğıtları ile sorumluluk değeri öğretiminde süreç içinde meydana gelen değişimlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda nitel araştırma yaklaşımı kapsamında durum çalışması modellerinden “iç içe geçmiş tek durum deseni” kullanılmıştır (Yin, 1984). İç içe geçmiş tek durum deseni, var olan birden çok konuyu daha detaylı analiz edebilmeyi gerektirmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 291). Bu nedenle sorumluluk değeri öğretiminde öğrencilerden elde edilen çok sayıda nitel veriyi analiz ederek, nicel verilerle karşılaştırmak amacıyla iç içe geçmiş tek durum deseni kullanılmıştır. Nicel ve nitel yolla elde edilen verilere göre sorumluluk değeri öğretiminde zaman içinde meydana gelen değişimler ayrı ayrı analiz edilmiştir. Karma yöntem araştırma modeline göre araştırmanın akış şeması Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Tezin Akış Şeması

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Trabzon ilinde yer alan bir devlet okulunun 4. sınıfında öğrenim gören toplam 25 (Kız, 14; Erkek, 11) öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışma grubuna ait demografik bilgiler Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Çalışma grubunun demografik özellikleri

Değişken		Frekans (f)	% (Yüzde)
Cinsiyet	Kız	14	56
	Erkek	11	44
Toplam		25	100

Tablo 6’ya göre çalışma grubunu 14’ü (%56) kız, 11’i (%44) erkek olmak üzere toplam 25 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken karma yöntem örnekleme tekniklerinden sıralı karma yöntem örnekleme kullanılmıştır. Sıralı karma yöntem örnekleme olasılıklı ve amaçlı örnekleme stratejilerinin belirli bir sıra ile kullanıldığı örneklem belirleme yöntemidir (Teddle ve Tashakkori, 2015). Bu yöntemde örneklem seçimi nicel-nitel aşama dikkate alınarak kullanıldığında, nicel aşama için seçilen örneklem nitel aşamaya örneklem belirlemek amacıyla da kullanılmaktadır (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004). Bu doğrultuda araştırmada nicel çalışma grubu oluşturulurken olasılıklı örnekleme yöntemlerinden seçkisiz örnekleme kullanılmıştır. Seçkisiz örneklemede evren içinde yer alan her bir örneklemin seçilen örneklem içinde yer alma olasılığı eşit olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2012).

Araştırmanın nitel kısmında, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklem, araştırmacının yapmış olduğu çalışmada kimden bilgi toplayacağına, kimlerle çalışacağına kendi bilgi birikimleri eşliğinde karar vererek, amaca bağlı detaylı araştırma yapma olanağı tanımaktadır (Korkmaz, 2020). Bu kapsamda araştırmada sıralı olarak seçkisiz yolla nicel örneklem belirlenmiş ve nicel aşamada kullanılan çalışma grubu araştırmanın nitel kısmında da kullanılarak araştırmaya veri toplanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Sorumluluk Değeri Ölçeği (İlkokul Formu)

Araştırmanın nicel aşamasında Onay (2020) tarafından geliştirilen ve kullanım izni alınan “Sorumluluk Değeri Ölçeği (İlkokul Formu)” kullanılmıştır. Ölçek “her zaman”, “bazen”, “hiçbir zaman” olmak üzere üçlü derecelendirme şeklinde hazırlanmıştır. Ölçek “Teşvik Etme”, “Temizlik ve Düzen”, “İstekli Olma ve “Zamanında Yerine Getirme” olmak üzere dört (4) alt faktör altında toplanmaktadır. Ölçeğin faktör yük değerleri “.355 ile .790” aralığında ve madde toplam puan korelasyonu değerleri “.445 ile .660” aralığında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda modelin uyum değerleri; χ^2/sd $\chi^2 = 303,981$ ve $sd=183$ anlamlılık düzeyi, $p<.000$, uyum indeksi (CMIN/DF) $\chi^2/sd = 1,661$ şeklinde bulunmuştur. Modelin uygunluğuna ilişkin diğer değerlerin ise, RMSEA .041; GFI .929; TLI .879 ve CFI .879 olduğu tespit edilmiştir. Bu uyum indeksleri modelin iyi uyum verdiğini ve ölçeğin bir model olarak doğrulandığını göstermektedir.

2.3.2. Etkinlik Değerlendirme Formu

Araştırmada kullanılan etkinlik değerlendirme formları hazırlanırken 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının “Üretimden Tüketime” ünitesinin “Bilinçli Tüketici Olalım”, “Ayağımızı Yorganımıza Göre Uzatalım”, “Tüketime Evet İsrafa Hayır” konuları ile “İnsanlar ve Yönetim” ünitesinin “Ben Çocuğum, Haklarımla Varım” ve “Sorumluluk Üstleniyorum” konularına yönelik incelenmiştir (Tüysüz, 2020, s. 132-157). İlgili kitapta yer alan konu, ünite ve kazanımlar 2023 yılında güncellenen 2023 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda sosyal bilgiler öğretim programında bu konulara yönelik kazanımlar sırasıyla şu şekildedir;

1. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.
2. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.
3. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.
4. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.

5. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır (MEB, 2023).

Bu kazanımların her biri için araştırmacı tarafından ayrı ayrı etkinlik değerlendirme formları hazırlanmıştır. Hazırlanan etkinlik değerlendirme formları güvenilirliğe kanıt oluşturmak amacıyla Milli Eğitimde görev yapan 4 (dört) sınıf öğretmeni ve 1 (bir) akademisyen tarafından konu, içerik ve kazanımlar arasındaki ilişkiler dikkate alınarak incelenmiştir. Alınan görüşler doğrultusunda etkinlik değerlendirme formları içerik sadeleştirilmiş ve anlaşılabilirlik bakımından yeniden düzenlenmiştir. Etkinlik değerlendirme formları konu bittikten sonra öğrencilere dağıtılarak, anlatılan konuların tekrar edilmesi, öğrencilerin anlatılan konuları ne kadar öğrendiklerinin tespit edilmesi ve öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olması amacıyla veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

2.3.3. Animasyon Destekli Eğitim Uygulamaları

Animasyonlarla öğrenciler öğrenme süreçlerinde geleneksel yöntemlere kıyasla daha keyifli ve anlamlı bir öğrenme ortamı elde etmektedirler (Bayraktar, 2002). Ayrıca animasyonlar işlenen konuları somutlaştırdığı için zihinde kalıcılığın artmasına ve somutlaştırılarak izlenen konuların ders sürecinde zevkli ve eğlenceli hale gelmesine yardımcı olmaktadır (Arıcı ve Dalkılıç, 2006)

Araştırma kapsamında MEB 2023 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında sorumluluk değeri ile ilişkili olduğu düşünülen kazanımlar doğrultusunda geliştirilmiştir. Verilen eğitim kapsamında kullanılan animasyonların sosyal bilgiler dersi kazanımları ile ilişkili olmasına ve öğrencilere sorumluluk değeri aktarımı yapacak içerikte animasyonlar olmasına dikkat edilmiştir. Bu animasyonlar YouTube Videoları kısmından alınmış olup 4 sınıf öğretmeni tarafından izlenerek içerik ve seviye olarak uygun olanları öneriler doğrultusunda eğitim sürecine dahil edilmiştir. Eğitim sürecinde kullanılan animasyonlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Eğitim Sürecinde Kullanılan Animasyon Destekli Eğitim Uygulamaları

Hafta	Animasyonlar	Kaynak
1.Hafta	Bilinçli tüketici ve bilinçli tüketici olalım	https://www.youtube.com/watch?v=ZUp4GPJRW-Y https://www.youtube.com/watch?v=zilCvEkXvvs
2.Hafta	Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur 4. sınıf sosyal bilgiler dersi ayağımızı yorganımıza göre uzatalım	https://www.youtube.com/watch?v=SAGKOIX0Ikk https://www.youtube.com/watch?v=mikT0ylEtBI&t=72s
3.Hafta	Tüketime evet, israfa hayır, gıdanı koru: çocuklar için gıda israfını azaltma üzerine animasyon 4. sınıf sosyal bilgiler, kaynakları israf etmeden kullanalım	https://www.youtube.com/watch?v=4gIXEjCpTck&t=37s https://www.youtube.com/watch?v=1Og1CPAAIXY https://www.youtube.com/watch?v=M1oLxLWGRYE
4.Hafta	Çocuk Hakları Sözleşmesi animasyon filmi ve hak ihlallerine karşı ne yapabilirim? İşaret dili	https://www.youtube.com/watch?v=Tv3jgxgv4UI https://www.youtube.com/watch?v=JekRXAuX1hw
5.Hafta	Görev ve sorumluluklarım Sorumluluk bir hikâye bir öğüt	https://www.youtube.com/watch?v=cgQ9fEnLn20 https://www.youtube.com/watch?v=NCr8_MwoWJY

Hazırlanan bu etkinlikler süreç öncesinde, esnasında ve sonrasında 4. Sınıf öğrencilerinin sorumluluk bilinci kazanmalarındaki gelişimi tespit etmek amacıyla kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmacı tarafından, çalışma grubunda bulunan öğrenci ve öğrencilerin velileri bilgilendirilip gerekli formlar dağıtılıp öğrencilerin katılımı için velilerden gerekli izinler alınmıştır. Çalışmada yer alan 25 öğrenci için Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Öğrencilerin tamamı ön test-son test ve yapılan tüm etkinliklere katılmıştır. Araştırma için yapılan tüm iş ve işlemler araştırmacının kendisi tarafından yapılmıştır.

Animasyon destekli eğitim uygulamalarının sürece uyarlanma aşaması Tablo 8’de verilen zaman çizelgesi kapsamında sunulmuştur:

Tablo 8. Uygulama zaman çizelgesi

Haftalar	Kazanımlar	Uygulamalar
1.Hafta	-	Ön test
2.Hafta	Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.	Ders planları ve etkinlikler
3.Hafta	Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.	
4.Hafta	Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.	
5.Hafta	Çocuk olarak haklarının farkına varır.	
6.Hafta	Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.	Son test
7.Hafta	-	

Araştırmada 4. sınıf 2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı göz önünde bulundurularak, sorumluluk değeri ile ilgili kazanımlar animasyon destekli eğitim uygulamalarına entegre edilecek şekilde bir öğrenme ortamı tasarlanmıştır. Eğitimler haftada 3 saat olmak üzere 5 hafta boyunca sosyal bilgiler ders saatinde aynı araştırmacı tarafından sürdürülmüştür. Derslerde sosyal bilgiler ders kitabı, etkileşimli tahta, etkinlik değerlendirme formları ve önceden belirlenen kazanımlara ilişkin sorumluluk değeri ile ilgili animasyonlar kullanılmıştır. Yapılan çalışmalar aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır:

- Bilinçli tüketici konusunda, alınan bir ürünün arızalı ya da hatalı çıktığında ne yapılacağı, bilinçli tüketicinin nasıl olması gerektiği gibi sorularla öğrencilerin konuya dikkat çekmeleri sağlanmıştır. Ders kitabında bulunan örnek haberler okutularak Alo 175 Tüketici Danışma Hattının olduğu gibi bilinçli tüketicinin sahip olması gereken bilgilerle, ihtiyaç önceliğine göre alışveriş yapma, fiş,

fatura alma gibi tüketici davranışları hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından bilinçli tüketici olmakla ilgili animasyon izletilip bilinçli tüketicinin yapması gereken görsellerle konunun pekiştirilmesi sağlanmıştır. Hazırlanan etkinlik değerlendirme formu dağıtılarak önce öğrencilerden “Tüketici olarak nelere dikkat edersin?” sonra da “Daha önceki tüketici davranışlarınla şimdiki tüketici davranışlarınız arasındaki farkları yazınız” sorularının cevaplanması istenmiş ve etkinlik tamamlanmıştır.

- Kendi bütçemi oluşturuyorum konusunda, “Aldığınız harçlıkları biriktiren var mı?”, “Almayı istediğiniz herhangi bir eşyayı para biriktirip alan var mı?” gibi sorularla derse giriş yapılmıştır. İhtiyaçlarımızı karşılamak için kullanılan kaynaklardan birisinin para olduğu ve paranın alışverişlerde kullanılan değişim aracı olduğu, insanların bir işte çalışarak parayı elde ettiği belirtilmiştir. Aynı zamanda ailenin belli bir zamana ilişkin gelir ve giderlerini gösteren listenin aile bütçesi listesi olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Aile bütçesi oluşturulurken göz önünde bulundurulması gereken ihtiyaçlara öncelik verme, tasarruf etme, milli ekonomiye katkıda bulunma gibi konuların öğrenciler tarafından kavranması amaçlanmıştır. Ardından “Ayağını yorganına göre uzat” isimli animasyon izletilmiştir. Tasarruf konusu ile ilgili “Ak akçe kara gün içindir.”, “Sakla samanı gelir zamanı”, “Damlaya damlaya göl olur” atasözleri hakkında konuşmalar yapılarak öğrencilerin bu konuda üzerlerine düşen sorumluluk bilincini hissetmeleri sağlanmıştır. Hazırlanan aile bütçesi oluşturma etkinlik değerlendirme formları aileleriyle birlikte yapılması için öğrencilere dağıtılarak etkinlik tamamlanmıştır.
- Tüketime evet israfa hayır konusunda ders kitabındaki örnek haber bölümündeki olay okutularak ekmek israfının önlenmesinin önemi vurgulanmıştır. İhtiyaçlarımızı karşıladığımız; su, toprak, besin maddeleri, ormanlar, doğalgaz, elektrik vb. kaynakların sınırlı olduğu belirtilerek hiçbir kaynağın sınırsız olmadığı ve sınırlı olan kaynakların zamanla tükeneceğine değinilmiştir. Bilinçsiz ağaç kesimi, dikkatsizlikten çıkan yangınlar, çevre kirliliği, yetersiz ağaç dikimi gibi sebeplerden ormanlarımızın azaldığı, bu nedenle kaynaklarımızı dikkatli kullanıp üzerimize düşen sorumluluklarımızı yapmamız ve uygulamamız gerektiği aktarılmıştır. Kaynakların bilinçli

kullanımıyla ilgili metinler okutularak kaynakları israf etmemekle ilgili animasyonlar izletilmiştir. Son olarak “Kaynakları israf etmiyorum, sorumluluklarımı biliyorum” etkinlik değerlendirme formu ile giysi, yemek, doğalgaz, para ve su israfını nasıl önlememiz gerektiği cevapları istenmiş ve etkinlik tamamlanmıştır.

- Çocuk hakları konusunda, sahip olduğu haklar ile sorumlulukları arasındaki farkları ayırt etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle öncelikle sahip oldukları hakları ders kitabından faydalanılarak kavramaları sağlanmıştır. Çocuk haklarına dair sözleşmeden bahsedilip her çocuğun yaşama hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, vb. sahip olduğu haklar konusunda bilgiler verilmiştir. Ardından çocuk olarak haklarımız animasyonu izletilmiştir. Haklarım ve sorumluluklarımla ilgili etkinlik değerlendirme formu yapılarak etkinlik tamamlanmıştır.
- Sorumluluk üstleniyorum konusunda ilgili görsellerin incelenmesi istenilip “Böyle bir çevrede yaşamak uygun mu?”, “Sence bu kişiler sorumluluklarının farkında olan kişiler mi?” soruları ile sorumluluğun önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. İnsanların ailede, okulda, işte, parkta, sokakta, vb. alanlarda yaşamlarını sürdürdüğü, büyük küçük demeden herkesin kendine göre görev ve sorumlulukları yerine getirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Sorumluluklarımızı yerine getirdiğimizde hem bizi hem çevremizdekileri mutlu edeceğimizi, kendimize olan güvenimizin artacağını anlamaları sağlanmaya çalışılmış olup, sorumluluklarımızı yerine getirmediklerimizde karşılaşılabileceğimiz olumsuz durumların neler olabileceğine değinilmiştir. Konuyla ilgili sorumluluk animasyonu izletilip, önceden hazırlanmış olan etkinlik değerlendirme formu yaptırılarak etkinlik tamamlanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

2.5.1. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmada kazandırılması istenen sorumluluk değeri için yapılan etkinliklerin verileri sorumluluk değeri ölçeğiyle toplanmıştır. Ön test verileri ders uygulamaları başlamadan önce, son test verileri ise ders uygulamaları bittikten sonra

yapılmıştır. Can'a (2023) göre, hedeflenen normal dağılımın çok sivri ya da basık değil de simetrik olması gerekir. Normalliğe sayısal yönden bakıldığında olması gereken basıklık ve çarpıklık katsayı değerlerinin 0 (sıfır) olması gerekir. Verilerin normal dağılımında olup olmadığına; ortalama, mod ve medyan puanlarının birbirine yakınlığına bakarak veya çarpıklık ve basıklık değerlerine bakarak anlaşılabilir. Elde edilen verilerde çarpıklık katsayısıyla basıklık katsayısının standart hatalarına bölümünde bulunan sonuç -1.96 ile +1.96 arasında kalıyorsa yapılan çalışmada bulunan değerler normal kabul edilebilir.

Sorumluluk değeri ölçeği alt faktörlerinden oluşan betimsel istatistik değerleri Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Ölçüm maddelerine ilişkin betimleyici istatistikler

Faktör		N	$\bar{X}$	SS	Medyan	Mod	Çarpıklık	Basıklık
Ön Test	Teşvik etme	25	2,32	,294	2,40	2,40	-,682	,560
	Temizlik ve düzen	25	2,74	,190	2,71	2,71	-,940	1,151
	İstekli olma	25	2,21	,470	2,33	2,00	-,359	-,260
	Zamanında yerine getirme	25	2,72	,239	2,83	2,83	-1,061	,701
Son Test	Teşvik etme	25	2,52	,310	2,60	2,80	-,420	-,244
	Temizlik ve düzen	25	2,72	,204	2,71	2,86	-,356	-,737
	İstekli olma	25	1,89	,458	1,66	1,67	,008	-,244
	Zamanında yerine getirme	25	2,71	,238	2,83	2,83	-1,097	,726

Tablo 9 incelendiğinde, sorumluluk değeri ölçeği alt faktörleri için çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1.96 ile +1.96 arasında olduğu, medyan, mod ve ortalama değerlerinin bir birine yaklaştığı ve ölçekte bulunan puanların normal dağılımında bulunan özellikleri taşıdığı görülmektedir. Bu sebeple verilerin analiz edilmesinde t testi kullanılmıştır.

Tablo 10. Ölçek Puan Aralığı

Derecelendirme	Olumlu Maddeler		Olumsuz Maddeler	
	Puan	Puan Aralığı	Puan	Puan Aralığı
Her Zaman	3	2,34-3,00	1	1,00-1,66
Bazen	2	1,67-2,33	2	1,67-2,33
Hiçbir Zaman	1	1,00-1,66	3	2,34-3,00

Tablo 10’da sorumluluk değeri ölçeğine verilen cevaplar ölçekte yer alan derecelendirmeler dikkate alınarak puanlandırılmıştır. Bu kapsamda ölçekte yer alan olumlu maddeler için “her zaman (3)”, “bazen (2)” ve “hiçbir zaman (1)” olacak şekilde “İstekli Olma” alt faktöründe yer alan 3 madde ise olumsuz soru köküne sahip olması nedeniyle tersten kodlanarak, “her zaman (1)”, “bazen (2)” ve “hiçbir zaman (3)” olacak şekilde puanlandırılarak, bulgular kısmında yorumlanmıştır.

2.5.2. Nitel Verilerin Analizi

Çalışma grubu öğrencileriyle yürütülen sorumluluk değerinin animasyon destekli eğitim uygulamalarıyla öğretiminden elde edilen verilerin nitel analiz kısmında içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, elde edilen büyük verilerin daha rahat analiz edilebilmesini aynı zamanda daha sistemli bir şekilde sunulabilmesini sağlamaktadır (Yıldırım, 2015: 116).

İçerik analizi, sosyal bilimlerde birçok yerde çokça kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir. İçerik analizinde veriler düzenli ve dikkatli bir şekilde hazırlanıp, hazırlanan verilerin önce kodlanması sonra da yorumlanmasıyla elde edilen bulguların raporlanması işlemi yapılır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşkın, 2015: 331-332).

İçerik analizinde veriler detaylı analiz edileceğinden öncelikle eldeki verilerin kavramlaştırılması ve sonrasında açıklayıcı temalara varılması gerekir. Asıl amaç eldeki verilerin açıklayıcı kavramlara ulaşılmasını sağlamaktır. İçerik analizinde benzer olan verileri temalar etrafında toplayarak bu verileri yorumlama işlemi yapılır. Bu işlemleri yaparken izlenmesi gereken bazı işlemler vardır. Bu işlemlerin sıralanması şu şekildedir; önce eldeki veriler kodlanır, kodlanan verilerden temalar elde edilir, kodlar ve temaların düzenlenmesi yapılır ve son kısımda da bulgular tanımlanıp yorumlanması yapılır (Yıldırım ve Şimsek, 2018: 242).

Bu çalışma, belirtilen içerik analizi aşamalarına göre analiz edilmiştir. Çalışmada değer eğitimi yaklaşımlarından telkin yoluyla değer öğretimi yaklaşımı kullanılmıştır. Öğrencilerin doldurmuş olduğu etkinlik değerlendirme formları cevapları herhangi bir değişiklik yapılmadan yazılı bir doküman haline getirilmiştir. Burada cümleler incelenerek anlamlı kısımları kodlar haline getirilmiş olup bu kodlar benzer olan diğer kodlarla birleştirilmiştir. Ortaya çıkan kodların ortak özelliklerine bakılarak temalar oluşturulmuştur. Temaların altında temalara uygun kodlar olacak

şekilde tablolar yapılmıştır. Son kısımda elde edilen veriler yorumlanmıştır. Bulguları desteklemek amacıyla çalışmada yer alan öğrencilerin cevapları doğrudan alıntı yapılarak sunulmuştur. Doğrudan alıntı yapıldığı için öğrencilerin gerçek isimleri yerine, öğrenciler Ö1, Ö2, Ö3...şeklinde kodlanmıştır.

3. BULGULAR

Bu kısımda nicel ve nitel verilerden elde edilmiş olan bulgulara yer verilmiştir. Nicel araştırmada, uygulamadan önce ve uygulamadan sonra çalışma grubunda yer alan öğrencilerin Sorumluluk Değeri Ölçeğine vermiş oldukları yanıtların ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için istatistiksel analiz yapılmıştır. Sorumluluk değeri kapsamında uyarlanan animasyon destekli eğitim uygulamalarının öğrencilerin davranışlarında süreç içinde ne gibi değişikliklere sebep olduğunu anlamak için nitel araştırma yaklaşımından elde edilen verilere içerik analizi yapılmıştır.

Sorumluluk değeri öğretiminde animasyon destekli eğitim uygulamalarının etkisinin tespit edildiği araştırmadan elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.1. Sorumluluk Değeri Ölçeği “Teşvik Etme” Alt Faktörüne İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında sorumluluk değeri ölçeği “Teşvik Etme” alt faktörü ön test ve son test veri analizlerinden elde edilen bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin Ön Test- Son Test Puanları Farkının t-Testi Sonuçları

	Ölçüm	N	$\bar{X}$	S	sd	T	P
Teşvik Etme	Ön test	25	2,32	,294	24	-3,162	,004*
	Son test	25	2,52	,310			

*P<.05

Teşvik etme alt faktörü boyutunda ön test ortalama puanlarının ($\bar{X} = 2,32$) , son test ortalama puanlarına ($\bar{X} = 2,52$) göre; $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Öğrencilerin teşvik etme alt faktöründen aldığı puanlar Tablo 10’da verilen puan aralıklarına göre değerlendirildiğinde, öğrencilerin ön test puanlarının “bazen” ve son test puanlarının ise “her zaman” puan aralığında yer aldığı görülmektedir.

Teşvik etme alt boyutunda öğrencilerin yapmış olduğu sorumluluk değeri davranışları son test lehine olumlu yönde değişmiş olup bazen olarak yaptıkları davranışlar her zaman derecesine çıkmıştır. Bu durum sorumluluk değeri ölçeği teşvik

etme alt faktörü açısından verilen animasyon destekli eğitim uygulamalarının öğrencilerin arkadaşlarını; çevre kirliletmeme ve görevlerini yerine getirme gibi konularda uyararak ya da onlara yardımcı olarak teşvik edici davranışlarını olumlu yönde geliştirdiğini göstermektedir.

3.2. Sorumluluk Değeri Ölçeği “Temizlik ve Düzen” Alt Faktörüne İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında sorumluluk değeri ölçeği “Temizlik ve Düzen” alt faktörü ön test ve son test veri analizlerinden elde edilen bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Öğrencilerin Ön Test- Son Test Puanları Farkının t-Testi Sonuçları

	Ölçüm	N	$\bar{X}$	S	sd	T	P
Temizlik ve Düzen	Ön test	25	2,74	,190	24	,594	,558
	Son test	25	2,72	,204			
*P<.05							

Temizlik ve düzen alt faktörü boyutunda ön test ortalama puanlarının ($\bar{X}$ = 2,74), son test ortalama puanlarına ($\bar{X}$ = 2,72) göre; p<.05 düzeyinde anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Öğrencilerin temizlik ve düzen alt faktöründen aldığı puanlar Tablo 10’da verilen puan aralıklarına göre değerlendirildiğinde, öğrencilerin ön test puanlarının “her zaman” ve son test puanlarının da “her zaman” puan aralığında yer aldığı görülmektedir.

Temizlik ve düzen alt boyutunda öğrencilerin yapmış olduğu sorumluluk değeri davranışları ön test ve son test ortalama puanlarına göre benzer şekilde sonuçlanmış olup, davranışın uygulanma derecesi her iki ölçüm için her zaman puan aralığında bulunmuştur. Dolayısıyla da sorumluluk değeri ölçeği temizlik ve düzen alt faktörü açısından öğrencilerin verilen eğitime bağlı olarak ortalama puanlarının değişmediği ve kişisel bakım gibi temel temizlik kurallarına önceden de dikkat edilmesi nedeniyle anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

3.3. Sorumluluk Değeri Ölçeği “İstekli Olma” Alt Faktörüne İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında sorumluluk değeri ölçeği “İstekli Olma” alt faktörü ön test ve son test veri analizlerinden elde edilen bulgular Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin Ön Test- Son Test Puanları Farkının t-Testi Sonuçları

	Ölçüm	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	p
İstekli Olma	Ön test	25	2,21	,470	24	2,551	,018*
	Son test	25	1,89	,458			

*P<,05

İstekli Olma alt faktörü boyutunda ön test ortalama puanlarının ($\bar{X} = 2,21$), son test ortalama puanlarının ise ($\bar{X} = 1,89$) olduğu görülmektedir. İstekli olma alt faktöründe yer alan tüm maddelerin olumsuz soru köküne sahip olmaları nedeniyle bu faktör altında yer alan tüm maddeler tersten kodlanmıştır.

Tablo 10’da verilen puan aralıkları incelendiğinde öğrencilerin ön test ($\bar{X} = 2,21$) ve son test ($\bar{X} = 1,89$) puanlarının “bazen” puan aralığına denk geldiği görülmektedir. Puan aralıkları doğrultusunda davranışın tekrar edilme sıklığı değişmese de öğrencilerin ön ve son test puanları farkının son test lehine ve $p < ,05$ düzeyinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir.

“Ailemin benden istediklerini yapmak bana zor gelir”, “çevremdeki canlıların yaşamlarını olumsuz etkileyecek şeyler yaparım” ve “öğretmenim sınıfta yaptıklarım için beni sık sık uyarır” maddelerinin yer aldığı “İstekli Olma” alt faktöründe öğrencilerin eğitim ve bilgi düzeyi arttıkça sorumlulukların yerine getirilmesi noktasındaki istekliliklerinin de arttığı görülmektedir. Bu durum animasyon destekli eğitim uygulamalarının öğrencilerin sorumluluk noktasındaki istekliliklerinde artışa sebebiyet verdiğini göstermektedir.

3.4. Sorumluluk Değeri Ölçeği “Zamanında Yerine Getirme” Alt Faktörüne İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında sorumluluk değeri ölçeği “Zamanında Yerine Getirme” alt faktörü ön test ve son test veri analizlerinden elde edilen bulgular Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Öğrencilerin Ön Test- Son Test Puanları Farkının t-Testi Sonuçları

	Ölçüm	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	p
Zamanında	Ön test	25	2,72	,239	24	,262	,795
Yerine Getirme	Son test	25	2,71	,238			
*P<.05							

Zamanında yerine getirme alt faktörü boyutunda ön test ortalama puanlarının ($\bar{X} = 2,72$), son test ortalama puanlarına ($\bar{X} = 2,71$) göre; $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Öğrencilerin zamanında yerine getirme alt faktöründen aldığı puanlar Tablo 10’da verilen puan aralıklarına göre değerlendirildiğinde, öğrencilerin ön test puanlarının “her zaman” ve son test puanlarının da “her zaman” puan aralığında yer aldığı görülmektedir.

Zamanında yerine getirme alt boyutunda öğrencilerin yapmış olduğu sorumluluk değeri davranışları ön test ve son test ortalama puanları arasında fark olmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin ödevlerini zamanında yapma, büyüklerin sözünü dinleme ve çevre temizliği bilgisi gibi konuları daha önceki yaşlarda kazanmış olmalarından dolayı ya da etkinlikler sonunda bilgi düzeyleri arttıkça sorumluluklarını yerine getirme kaygısı arttığından ön test ve son test puanları arasında farklılaşma olmadığı söylenebilir.

3.5. Öğrencilerin Sorumluluk Bilinci Kazanımları Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular

“Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler” kazanımı ile ilgili bilinçli bir tüketici olarak çalışmaya katılan öğrencilerin kendilerini nasıl değerlendirdikleri hakkındaki görüşleri belirlemek amaçlanmıştır.

Tablo 15’te bu görüşler yer almaktadır.

Tablo 15. Öğrencilerin sorumluluk bilinci kapsamında tüketici olarak kendilerini nasıl değerlendirdiklerine yönelik görüşleri

Kategori	Tema	Katılımcılar	f
Tüketici bilinci kazanma	Son kullanma tarihi	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö24, Ö25	21
	TSE, CE, ISO damgası	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö16, Ö20, Ö22, Ö24, Ö25	15
	Paket kontrolü	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö16, Ö20, Ö23	12
	Liste hazırlama	Ö4, Ö5, Ö7, Ö10, Ö11, Ö13, Ö16, Ö18, Ö22, Ö24, Ö25	11
	Fiş alma	Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö14, Ö15, Ö17, Ö21, Ö22, Ö23	10
	Ürün fiyatı	Ö4, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö23	9
	Ürün kalitesi	Ö1, Ö6, Ö7, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16	8
	Ürün tazeliği	Ö6, Ö7, Ö8, Ö16, Ö17, Ö23, Ö25	7
	İhtiyaç önceliği	Ö6, Ö7, Ö9, Ö14, Ö16, Ö18	6
	Marka	Ö11, Ö14, Ö16, Ö17, Ö23	5
	Bilinçli tüketici olma	Ö3, Ö12	2
	Yeni bilgi	Ö22	1

Tablo 15’te öğrencilerin tüketici olarak kendilerini nasıl değerlendirdiklerine yönelik görüşleri, “tüketici bilinci kazanma” kategorisi altında toplanmıştır. Tüketici bilinci kategorisi; son kullanma tarihi (21), TSE, CE, ISO damgası (15), paket kontrolü (12), liste hazırlama (11), fiş alma (10), ürün fiyatı (9), ürün kalitesi (8), ürün tazeliği (7), ihtiyaç önceliği (6), marka (5), bilinçli tüketici olma (2) ve yeni bilgi (1) olmak üzere toplam on iki (12) farklı tema ile ilişkilendirilmiştir. Verilen eğitimle birlikte öğrencilerin tüketici olarak son kullanma tarihine bakma, TSE, CE, ISO damgasına bakma ve paket kontrolü yapma gibi konuların önemini kavradıkları görülmektedir. Bu doğrultuda öğrenciler, daha önce yaptıkları alışverişlerde ürünlerin son kullanma tarihine bakma, liste hazırlama, TSE damgasına bakma gibi davranışlara çok dikkat etmediklerini ancak eğitimden sonra bu davranışlara sorumluluk bilinci kapsamında daha çok dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler alışveriş sırasında ürünlerin kalitesine bakmanın ve alışverişten sonra fiş alınması gerektiğinin önemini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ö1; “Önceden tarihine bakmazdım, TSE damgasına bakmazdım şimdi bakıyorum. Paketin açık olduğuna bakmazdım şimdi bakıyorum.”

Ö3; “Paketin sağlamlığına, son kullanma tarihine, TSE, ISO, CE damgasına, bozuk olup olmadığına, meyve ve sebzelerin sağlamlığına, alışveriş bittikten sonra fişimi almaya dikkat ederim... Daha önce son kullanma tarihine fazla bakmazdım ama şimdi daha fazla bakmaya özen göstereceğim. Daha önce TSE, ISO, CE damgasına fazla bakmazdım ama bu dersten sonra daha özen göstereceğim. Artık bundan sonra bütün bilinçli tüketici kurallarına uyacağım.”

Ö6; “Son kullanma tarihine, TSE, CE, ISO logosu olmasına, sebze ve meyve tazeliğine, ürünün markasına bakmalıyız. Kaliteli ve ucuz olduğuna, alışveriş sonunda fatura fişlerini almalıyız. İhtiyaçlarımızı öncelikle almalıyız.”

Ö7; “Son kullanma tarihine, TSE, CE, ISO markalarına bakarım. Meyve ve sebze tazeliğine bakarım. Kaliteli ve ucuz ürünlere dikkat etmeliyiz. Alışveriş sonunda fatura ve fişleri almalıyız. Önceden liste hazırlamazdım şimdi liste hazırlıyorum. Önce ihtiyaçlara öncelik vermiyordum şimdi öncelik veriyorum. Önce SKT bakmıyordum şimdi ise bakıyorum.”

Ö12; “Son kullanma tarihine, farklı damgalara (TSE, CE, ISO), ambalajın açık mı kapalı mı olduğuna dikkat ederim.”

Ö14; “Paketin sağlamlığı, TSE, CE, ISO. İhtiyaçlarımıza öncelik vermeliyiz. Meyve ve sebzelere dikkat etmeliyiz. Markalarına bakmalıyız. Kaliteli ve ucuz ürünleri tercih ederiz. Alışverişte fişi almalıyız.”

Ö16; “Son kullanma tarihi, TSE, CE, ISO, paket kontrolüne, ihtiyaçlara öncelik vermeye, markasına bakmalıyız. Meyve sebze tazeliğine bakmalıyız. Kaliteli ve ucuz ürünler almaya dikkat etmeliyiz. Önce liste hazırlamıyordum şimdi hazırlıyorum. Önce ihtiyaçlarıma öncelik vermiyordum şimdi ise veriyorum. Önce TSE ve CE damgasına bakmıyordum şimdi ise bakıyorum.”

“Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır” kazanımı ile ilgili öğrencilerin israfı önlemek için yaptıkları hakkında görüşleri belirlemek amaçlanmıştır. Aşağıdaki tabloda bu görüşler yer almaktadır.

Tablo 16. Öğrencilerin Sorumluluk Bilinci Kapsamında israfı önlemek için neler yaptıklarına yönelik görüşleri

Kategori	Tema	Katılımcılar	f
Giyecek israfını önleme	İhtiyacı yoksa almama	Ö1, Ö7, Ö8, Ö15, Ö17, Ö24, Ö25, Ö9, Ö10, Ö11, Ö13, Ö24	12
	Alınan giysileri kullanmama	Ö3, Ö6, Ö9, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22	9
	İhtiyacı olana verme	Ö2, Ö5, Ö12, Ö14	4
	Kötü kullanmama	Ö4, Ö23	2
Yiyecek israfını önleme	Yeteri kadar yemek alma	Ö1, Ö4, Ö5, Ö6, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö20, Ö21	14
	Çöpe atmama	Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö18, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25	11
	Saklama kabı kullanma	Ö3, Ö12, Ö22	3
	İhtiyacı olana verme	Ö9	1
Doğalgaz israfını önleme	Gereksiz kullanmama	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18, Ö21, Ö23, Ö24, Ö25	16
	Sıcak havada kullanmama	Ö1, Ö3, Ö7, Ö10, Ö12, Ö16, Ö19, Ö20, Ö22	9
Para israfını önleme	Gereksiz para harcamama	Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25	20
	İhtiyaçları alma	Ö3, Ö20	2
	Liste yapma	Ö6, Ö18	2
	Kalitesiz eşya almama	Ö9	1
	Para biriktirme	Ö5	1
Su israfını önleme	Gereksiz su kullanmama	Ö2, Ö3, Ö7, Ö8, Ö13, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20, Ö22	10
	Suyu açık bırakmama	Ö4, Ö5, Ö14, Ö15, Ö17, Ö21, Ö23, Ö24, Ö25	9
	Bilinçli su kullanımı	Ö6, Ö9, Ö10, Ö11	4
	Banyoda suyu bilinçli kullanma	Ö1, Ö12	2

Tabloya 16'ya göre öğrencilerin israfı önlemek için neler yaptıklarına yönelik görüşleri, “giyecek israfını önleme”, “yiyecek israfını önleme”, “doğalgaz israfını önleme”, “para israfını önleme” ve “su israfını önleme” olmak üzere beş (5) kategori altında toplanmıştır. Giyecek israfını önleme kategorisi; ihtiyacı yoksa almama (12), alınan giysileri kullanmama (9), ihtiyacı olana verme (4) ve kötü kullanmama (2) olmak üzere dört (4) farklı tema ile ilişkilendirilmiştir. Verilen eğitim sonucunda öğrencilerin kullanmadıkları kıyafetleri çöpe atmak yerine ihtiyacı olanlarla paylaşmayı, elinde olan kıyafeti kötü kullanmamayı, olan kıyafetin aynısını almaması gerektiğini kavradıkları görülmektedir. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ö2; “Fazla fazla kıyafet almayacağız ya da aldıysak çöpe atmayarak ihtiyacı olanlara vereceğiz.”

Ö13; “Boş yere aldığımız giysileri hiç kullanmadan başka renkteki vb. özellikteki giysileri alıp eskisini atmak israftır.”

Ö21; “Kullandığımız giysileri çöpe atmamalıyız. Boş yere giysi almamalıyız. Kullanmadığımız giysileri çöpe atmak yerine ihtiyacı olanlara vermeliyiz.”

Ö23; “Boş yere aldığımız giysileri hiç kullanmadan başka renkteki özellikteki giysiyi alıp eskisini çöpe atmak giysi israfıdır.”

Ö24; “Çok fazla giysi alırsak ve hepsini yıpratırsak giysi israfı olur.”

Tabloda yiyecek israfını önleme kategorisi; yeteri kadar yemek alma (14), çöpe atmama (11), saklama kabı kullanma (3) ve yiyecekleri ihtiyacı olana verme (1) olmak üzere dört (4) farklı tema ile ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu yiyecek israfını önleme adına yiyecekleri kadar yemek almayı, yemediği yemeği çöpe atmamaları ve artan yemekleri saklama kabına koymaları gerektiğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ö3; “Yemediğimiz yemekleri bir saklama kabına koyarak buzdolabına atmamız. Acıktığımız zaman ısıtarak yemeliyiz. Yiyeceğimiz kadar almalıyız. Bizim çöpe attığımız yemeklerle binlerce kişinin karnı doyabilir.”

Ö6; “Yemeği beğenmeyip çöpe döküp israf ederiz. O yüzden tabağımıza yiyeceğimiz kadar almalıyız.”

Ö12; “Yemeklerimizi bir kutuya koyup beklersek sonraki öğüne yeriz. Böylece israf etmemiş oluruz.”

Ö15; “Tabağa yiyebileceğimiz kadar yemek koymalıyız.”

Doğalgaz israfını önleme kategorisi; gereksiz kullanmama (16) ve sıcak havada kullanmama (9) olmak üzere iki (2) farklı tema ile ilişkilendirilmiştir. Öğrenciler doğalgaz israfının önlenmesiyle ilgili, havaların iyi olduğu yani sıcak havalarda ve ihtiyaç olmadığı durumlarda gereksiz kullanım yapılmadığında israfın önleneceğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ö1; “Dışarıda güneş varken doğal gazı açmamalıyız.”

Ö3; “*Hava sıcakken doğalgazı çalıştırmayarak doğalgaz israfını önleriz.*”

Ö21; “*Boş yere gereksiz doğalgaz yakmamalıyız.*”

Ö23; “*Doğalgazın boş yere kullanılıp kaynakların harcanmasıdır.*”

Para israfını önleme kategorisi; gereksiz para harcamama (20), ihtiyaçları alma (2), liste yapma (2), kalitesiz eşya almama (1) ve para biriktirme (1) olmak üzere beş (5) farklı tema ile ilişkilendirilmiştir. Öğrenciler para israfının önlenmesiyle ilgili, ellerinde bulunan parayı gereksiz harcamama, ihtiyaçları olan şeyi alma ve alışverişe giderken liste yapmanın önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ö3; “*Gereksiz yere yiyemediğimiz, giyemediğimiz şeyleri aldığımızda para israfı olur. Bunu önlemek için ihtiyacımız olan şeyleri almalıyız.*”

Ö6; “*Yemeyeceğimiz gıdaları alırsak paramızı gereksiz yere harcamış oluruz. O yüzden alışveriş yaparken alışveriş listesi hazırlamalıyız. İlk önce ihtiyaçlarımızı sonra isteklerimizi almalıyız.*”

Ö9; “*Eve aldığımız eşyalar kötü çıkarsa çöpe gider paramız boşa gider.*”

Ö12; “*Paramızı gerekli yerlere harcarsak tasarruf yapmış oluruz.*”

Su israfını önleme kategorisi; gereksiz su kullanmama (10), suyu açık bırakmama (9), bilinçli su kullanımı (4) ve banyoda suyu bilinçli kullanma (2) olmak üzere dört (4) farklı tema ile ilişkilendirilmiştir. Öğrenciler suyun israfını önlemek için gereksiz su kullanmamaya, suyu bilinçli kullanmaya, suyu kullandıktan sonra açık bırakmamaya ve banyoda suyu bilinçli kullanmaları gerektiğine yönelik verilen eğitim sonrası davranışlarının olumlu yönde geliştiğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ö3; “*Suyumuzu ihtiyacımız olmadığı sürece açmamalıyız.*”

Ö5; “*Ellerimizi yıkarken suyu açık bırakmamalıyız.*”

Ö6; “*Tarlaları sulamak için barajlardan su lazım olur. Ama dişlerimizi fırçalarken suyu açık bırakmamalıyız yoksa dünya çöle dönmüş olur.*”

Ö12; “*Banyo yaparken küvet fazla su dolarsa hiç tasarruf yapmayız.*”

“Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir” kazanımına ait öğrencilerin sahip oldukları haklar ile çevrelerine karşı sorumlulukları hakkındaki görüşleri belirlemek amaçlanmıştır. Aşağıdaki tabloda bu görüşler yer almaktadır.

Tablo 17. Öğrencilerin sahip oldukları hakları ve çevrelerine karşı sorumluluklarına yönelik görüşleri

Kategori	Tema	Katılımcılar	f
Çocuk Hakları	Eğitim hakkı	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25	23
	Oyun hakkı	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö24, Ö25	16
	Özgürlük hakkı	Ö3, Ö4, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23	16
	Sağlık hakkı	Ö2, Ö4, Ö5, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö25	15
	Dokunulmazlık hakkı	Ö2, Ö5, Ö7, Ö17, Ö24	5
	İfade özgürlüğü hakkı	Ö9, Ö16, Ö18, Ö22, Ö23	5
	Fikir ve düşünce hakkı	Ö1, Ö6, Ö11, Ö19	4
	Yaşama hakkı	Ö3, Ö8, Ö16, Ö18	4
	Dinleme hakkı	Ö1, Ö6, Ö21	3
	Hastane hakkı	Ö7, Ö24	2
	Çocuk hakkı	Ö4	1
Çevremize olan sorumluluğumuz	Odayı toplama	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö12, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö23, Ö24, Ö25	19
	Çevre temizliği	Ö4, Ö5, Ö9, Ö12, Ö13, Ö15, Ö20, Ö22, Ö23, Ö25	10
	Ders çalışma	Ö4, Ö7, Ö11, Ö14, Ö16, Ö18, Ö19, Ö24, Ö25	9
	Ödev yapma	Ö2, Ö3, Ö8, Ö9, Ö10, Ö17, Ö21, Ö22, Ö23	9
	Aileye yardım	Ö3, Ö7, Ö8, Ö14, Ö16, Ö18, Ö19, Ö24	8
	Sofra toplama	Ö1, Ö6, Ö10, Ö21	4
	Okula saatinde gelme	Ö5, Ö11, Ö19	3
	Saygılı olmak	Ö9, Ö13, Ö22	3
	Ağaç kesmeme	Ö12, Ö15	2
	Çanta toplama	Ö1, Ö6	2
	Hayvanları besleme	Ö4, Ö10	2
	Öğretmeni dinleme	Ö2, Ö17	2
	Çiçek sulama	Ö15	1
	Sağlıklı beslenme	Ö13	1

Tablo 17’de öğrencilerin sahip oldukları hakları ve çevrelerine karşı sorumlulukları hakkındaki görüşleri incelenmiş olup ‘‘çocuk hakları’’ ve ‘‘çevremize olan sorumluluğumuz’’ olmak üzere iki kategori altında toplanmıştır.

Çocuk hakları kategorisi; eğitim hakkı (23), dinleme hakkı (3), oyun hakkı (16), fikir ve düşünce hakkı (4), sağlık hakkı (15), dokunulmazlık hakkı (5), yaşama hakkı (4), özgürlük hakkı (16), çocuk hakkı (1), hastane hakkı (2) ve ifade özgürlüğü hakkı (5) temalarıyla ilişkilendirilmiştir.

Çevremize olan sorumluluğumuz kategorisi; sofraya toplama (4), odayı toplama (19), çanta toplama (2), ödev yapma (9), öğretmeni dinleme (2), aileye yardım (8), hayvanları besleme (2), çevre temizliği (10), okula saatinde gelme (3), ders çalışma (9), saygılı olmak (3), ağaç kesmeme (2), sağlıklı beslenme (1) ve çiçek sulama (1) temalarıyla ilişkilendirilmiştir.

Öğrencilerin çevrelerine karşı sorumlulukları konusunda, odalarını toplama, çevre temizliği, aileye yardım, ödev yapma ve ders çalışma gibi sorumlulukları kavradıkları görülmektedir. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ö1;’’ Anneme sofrayı toplamasına yardım ederim. Kendi odamı toplarım. Çantamı toplarım verilen sorumlulukları yaparım. ‘’

Ö3;’’ Ödevlerimi, tekrarlarımı yapar, aile bireyleriyle bir iş yaparken yardım eder, odamı temiz tutarım. ‘’

Ö18;’’ Ders çalışır, odamı toplar, çevremdeki insanlara yardım ederim. ‘’

Ö19;’’ Odamızı toplamak bizim sorumluluğumuzdur. Okula saatinde gelmek bizim sorumluluğumuzdur. Dersimizi yapmak bizim sorumluluğumuzdur. ‘’

Ö20;’’ Çevreyi temiz tutar, aileme yardım eder, odamı toplarım. ‘’

‘‘Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerin sorumluluğunu alır’’ kazanımı ile ilgili öğrencilerin ev, okul ve çevre sorumlulukları hakkındaki görüşleri belirlemek amaçlanmıştır.

Tablo 18’de bu görüşler yer almaktadır.

Tablo 18. Öğrencilerin ev, okul ve çevre sorumlulukları hakkındaki görüşleri

Kategori	Tema	Katılımcılar	f
Evdeki sorumluluklar	Oda düzenleme	Ö2, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25	21
	Yardım etme	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö22, Ö23, Ö25	19
	Evcil hayvan besleme	Ö3, Ö4, Ö6, Ö8, Ö17, Ö20, Ö24	7
	Çiçek sulama	Ö3, Ö4, Ö6, Ö10	4
	Kişisel temizlik	Ö2, Ö11, Ö12, Ö20	4
	Sofra kurma	Ö3, Ö6, Ö16, Ö18	4
	Çocuk bakma	Ö20	1
Okuldaki sorumluluklar	Okul kurallarına uyma	Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö21, Ö21, Ö23, Ö24, Ö25	16
	Okula zamanında gelme	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö13, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24	15
	Öğretmeni dinleme	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö11, Ö18, Ö19, Ö22, Ö23, Ö25	13
	Ders çalışma	Ö1, Ö2, Ö9, Ö11, Ö13, Ö18, Ö20, Ö24	6
	Arkadaşlara iyi davranma	Ö10, Ö11, Ö24	3
	Servis kurallarına uyma	Ö2, Ö23, Ö24	3
Çevre sorumlulukları	Çöp atmama	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25	23
	Sokak hayvanlarını besleme	Ö1, Ö5, Ö7, Ö10, Ö11, Ö13, Ö8, Ö22	8
	Ağaçları sulama	Ö5, Ö6, Ö11, Ö14, Ö15, Ö16, Ö19, Ö20, Ö22, Ö23	10
	Ağaçlara zarar vermeme	Ö3, Ö4, Ö12, Ö13, Ö14, Ö24	6
	Çevre temizliği	Ö4, Ö7, Ö8, Ö17, Ö23, Ö25	6
	Hayvanlara zarar vermeme	Ö3, Ö6, Ö10, Ö18, Ö21, Ö24	6
	Su tasarrufu	Ö9	1

Tablo 18’e göre öğrencilerin ev, okul ve çevreye karşı sorumlulukları hakkındaki görüşleri “evdeki sorumluluklar”, “okuldaki sorumluluklar” ve “çevre sorumlulukları” olmak üzere üç (3) kategori altında toplanmıştır. Evdeki sorumluluklar kategorisi; oda düzenleme (21), yardım etme (19), evcil hayvan besleme (7), çiçek sulama (4), kişisel temizlik (4), sofraya kurma (4) ve çocuk bakma (1) olmak

üzere yedi (7) farklı tema ile ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerin evdeki sorumluluklarında aile bireylerine yardım etmeleri, odalarını düzenlemeleri, evcil hayvanlarını beslemeleri, çiçek sulama, kişisel bakımlarını yapmaları, sofrta kurmaları gibi konuları kavradıkları görülmektedir. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Ö4; *“Yapabileceğimiz işlerde annemize yardım etmek, hayvanları beslemeliyiz, çiçeklerimizi sulamak”*

Ö9; *“Odamı toplamak, ders çalışmak, aileme yardım etmek”*

Ö11; *“Ders çalışmak, yatağı toplamak, dış fırçalamak”*

Ö20; *“Evi temizlemek, çocuğa bakmak, saygılı çalışkan olmak, evcil hayvanı beslemek”*

Ö21; *“Yatağımı toplarım, ödevlerimi yaparım, evi süpürürüm”*

Tabloda bulunan okuldaki sorumlulukların kategorisi, okul kurallarına uyma (16), okula zamanında gelme (15), öğretmeni dinleme (13), ders çalışma (6), arkadaşlarına iyi davranma (3), servis kurallarına uyma (3), temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerin okuldaki sorumluluklarından, okul kurallarına uyma, öğretmeni dinleme, okula zamanında gelme, ders çalışma gibi sorumluluklarını kavradıkları görülmektedir. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ö3; *“Okuldaki kurallara uymak, ders saatinde girmek, öğretmenimizi iyi dinlemek.”*

Ö5; *“Öğretmeni dinlemek, okul kurallarına uymak, okula saatinde gelmek.”*

Ö10; *“Kurallara uymak, koridorda koşmamak, serviste kurallara uymak.”*

Ö11; *“Öğretmeni dinlemek, arkadaşlarımıza iyi davranmak, okul kurallarına uymak.”*

Tabloda bulunan çevre sorumlulukları kategorisi, çöp atmama (23), sokak hayvanlarını besleme (8), ağaçları sulama (10), ağaçlara zarar vermeme (6), hayvanlara zarar vermeme (6), çevre temizliği (6) ve su tasarrufu (1) olmak üzere yedi

(7) farklı tema ile ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerin çevre sorumluluğu ile ilgili, çöp atmama, ağaçlara zarar vermeme ve sulama, sokak hayvanlarını besleme ve hayvanlara zarar vermeme, çevre temizliği gibi sorumlulukları kavradıkları görülmektedir. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ö4; “Yere çöp atmamak, çevreyi korumak, ağaçları kesmemek”

Ö9; “Yere çöp atmamak, suyu tasarruflu kullanma”

Ö10; “Yere çöp atmamak, hayvanlara zarar vermemek, sokak hayvanlarını beslemek”

Ö14; “Yere çöp atmamak, ağaçları sulamak, ağaçları kesmemek.”

Ö23; “Çevreyi kirletmemek, çöplerimizi yere atmamak, ağaçları sulamak”

Öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirmediklerinde karşılaştıkları durumlar hakkında görüşlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Aşağıdaki tabloda bu görüşler yer almaktadır.

Tablo 19. Öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirmediklerinde neler olabileceği hakkındaki görüşleri

Kategori	Tema	Katılımcılar	f
Sorumluluk	Kargaşa	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö14, Ö17, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24	11
	Karışıklık	Ö5, Ö7, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15, Ö18, Ö19	9
	Çevre kirlenmesi	Ö4, Ö8, Ö14, Ö15	4
	Kötü durumla karşılaşma	Ö16, Ö20, Ö22	3
	Hayvanların zarar görmesi	Ö4, Ö18	2
	İşlerin aksaması	Ö16, Ö22	2
	Kavga çıkması	Ö21, Ö25	2
	Mutsuz olma	Ö3, Ö4	2
	Başarılı olamama	Ö9	1
	Özgürlüğü kullanamama	Ö12	1
	Ülke fakirleşmesi	Ö9	1

Tablo 19’a öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirmediklerinde neler olabileceği hakkındaki görüşleri, ‘sorumluluk’ kategorisi altında toplanmıştır. Bu kategori; kargaşa (11), karışıklık (9), çevre kirlenmesi (4), kötü durumla karşılaşma (3), hayvanların zarar görmesi (2), işlerin aksaması (2), kavga çıkması (2), mutsuz

olma (2), başarılı olamama (1), özgürlüğü kullanamama (1) ve ülke fakirleşmesi (1) olmak üzere on bir (11) farklı tema ile ilişkilendirilmiştir. Öğrenciler sorumluluklarını yerine getirmediğinde kargaşa çıkacağı, karışıklık olacağı, çevre kirliliğinin olacağı, kötü durumlarla karşılaşılabilceği ve hayvanların zarar görebileceği gibi konuların üzerinde durmuşlardır. Bu doğrultuda öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ö3; “*Kargaşa çıkar, düzen olmaz, mutsuz oluruz.*”

Ö4; “*Hayvanlar ölür, kargaşa çıkar, mutsuz oluruz, çevre kirliliği olur.*”

Ö9; “*Derslerimizde başarılı olamayız, ülkemiz fakirleşir.*”

Ö13; “*Karışıklık çıkabilir, iş bölümü yapılamaz.*”

Ö22; “*Çok kötü durumlarla karşılaşabiliriz işler aksar kargaşa oluşur.*”

Ö25; “*Kavga çıkar kötü olur.*”

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bu kısmında ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin animasyon destekli eğitim uygulamalarıyla öğretimi ile ilgili nitel ve nicel verilerden elde edilen bulgular, konu ile ilgili yurt içi ve yurt dışı araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılıp ve önerilerde bulunulmuştur.

4.1. Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin animasyon destekli eğitim uygulamalarıyla öğretiminde uygulanan ölçek ve kullanılan etkinlik değerlendirme formlarından elde edilen veriler incelenmiştir. Bu doğrultuda aşağıda inceleme sonuçlarına yer verilmiştir.

Araştırmada öğrencilerin Sorumluluk Değeri Ölçeğine ait alt boyutlardan; teşvik etme, temizlik ve düzen, istekli olma ve zamanında yerine getirme alt boyutlarının ön test ve son testten elde edilen puanların anlamlı fark gösterip göstermediklerine bakılmıştır. Teşvik etme alt boyutunda son test lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum animasyon destekli sorumluluk öğretiminin uygulanmasının öğrencilerde; arkadaşlarını görevlerini yapmaları ve çevreyi kirletmemeleri konusunda uyarmada daha fazla teşvik ettiğini göstermektedir. Temizlik ve düzen alt boyutunda öğrencilerin verilen eğitime bağlı olarak ortalama puanlarının değişmediği tespit edilmiştir. Ölçeğin istekli olma alt boyutunda ön test ve son test sonuçlarına bakıldığında; son test lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu da öğrencilerin eğitim ve bilgi düzeyi arttıkça sorumlulukları konusunda daha fazla istekli olduklarını göstermektedir. Zamanında yerine getirme alt faktörüne ait ön test ve son test puanlarına bakıldığında puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum verilen eğitime bağlı olarak öğrencilerin bilgi düzeyleri arttıkça sorumluluklarını zamanında yerine getirme kaygılarının da arttığı sonucuyla ilişkilendirilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak animasyon destekli sorumluluk değeri etkinliklerinin teşvik etme ve istekli olma alt boyutlarına ait puanlarda son test lehine anlamlı bir farklılık oluşmuştur. Buda animasyon destekli sorumluluk değeriyle ilgili etkinliklerin sorumluluk değerinin gelişimine katkıda bulunduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sonucunda animasyon destekli eğitim uygulamaları etkinliklerinin, öğrencilerin sorumluluk değeri kazanmalarında olumlu katkısının olduğu tespit edilmiştir. Literatür araştırması yapıldığında benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Ata, 2024; Soylu, 2023; Durkut, 2021; Karataş, 2019; Onay, 2020; Özçelik, 2019; Öztekin Ağır, 2017; Tekin, 2019; Yalçın, 2021). Öztekin Ağır (2017) öğrencilerin sorumluluk değeri düzeylerinin belirlenmesini incelediği çalışmasında öğrencilerin ön test puanları ile son test puanları arasında anlamlı farklılık bulmuş ve uygulanan etkinliklerin öğrencilerde sorumluluk düzeyini arttırdığını tespit etmiştir. Ayrıca bir başka çalışmada Soylu (2023) sorumluluk değerini sınıf seviyesine göre incelemiş olup ölçeğin temizlik ve düzen alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. Bu durum temizlik ve düzen alt boyutu açısından araştırma sonuçları ile örtüşmemektedir. Ayrıca ölçeğin diğer alt boyutları olan teşvik etme, istekli olma ve zamanında yerine getirme alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu durum da teşvik etme alt faktöründe çıkan sonuç ile karşılaştırıldığında araştırma sonuçları ile örtüşmemekte ancak diğer alt boyutlar için araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Yalçın (2021) Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk temelli etkinliklerin öğrencilere sorumluluk değeri kazandırmasındaki etkisini incelemiş olup, sonucunda kontrol ve deney gruplarının ön test puan sonuçlarında anlamlı fark çıkmamış son test sonuçlarında ise deney grubu lehine anlamlı fark oluşmuştur. Sorumluluk temelli etkinliklerin sorumluluk değeri kazandırmada olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. Bir başka çalışmada Filiz (2016) fiziksel aktivite ile öğrencilerin sorumluluk davranışı kazanımlarını incelemiş olup, sonucunda öğrencilerin sorumluluk davranışlarını kazandırmada fiziksel aktivitelerin etkili olduğunu tespit etmiştir. Bu durum araştırma kapsamında verilen eğitimle karşılaştırıldığında öğrencilerin sorumluluk değeri kazanmalarında eğitim programları aracılığıyla uyarlanan etkinliklerin önemli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Öğrenciler tüketici olarak kendilerini nasıl değerlendirdikleri konusunda; aldıkları ürünlerin son kullanma tarihine bakma, TSE, CE ve ISO damgalarının olmasına dikkat etme, aldıkları ürünlerin paketlerini kontrol etme ve alacakları ürünlerin fiyatına bakma şeklinde cevaplar vermişlerdir. Bal, Göktolga ve Karkacıer (2006) gıda güvenliğinde tüketici bilincinin incelenmesi konusunda insanların büyük çoğunluğu gıda üretimi denetlemelerinde aksaklıklar olduğu ve güvenilir olan gıdalara

da fazla para verebileceklerini belirtmişlerdir. Araştırmada tüketicilerin gıda ürünü alırken, sağlıklı olması, ürünün markası ve ürünün fiyatına dikkat ettikleri belirtilmiştir. Ayrıca öğrenciler aldıkları eğitimden sonra değişen tüketici davranışlarını; artık son kullanma tarihine daha dikkatli baktıklarını, alışverişe çıkmadan önce liste hazırladıklarını, alışveriş sonunda fiş aldıklarını ve aldıkları ürünlerde TSE gibi damgaların olmasına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Tekin (2020) pandemi döneminde değişen tüketici davranışlarını incelemiştir. Araştırmada, insanların tatil için az para harcayıp ev eşyalarını daha pahalı ürünlerden aldıkları belirtilmiştir. Tüketici olan bireylerde yenilikçilik ve güven gibi davranışlar artmıştır.

Öğrenciler, israfı önlemek için yapılması gerekenler konusunda; giysileri ihtiyacı olana verme, yeteri kadar yemek alma, doğalgazı ihtiyacı gereksiz kullanmama, gereksiz para harcamama ve gereksiz yere su kullanmama gibi cevaplar vermişlerdir. Utkugün (2022) araştırmasında ortaokul öğrencilerinin israfa ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrenciler, suyu dikkatli kullanma, bireyleri bilinçlendirme, ihtiyacı olan kadarını kullanma, artan yiyecekleri sokak hayvanlarına verme gibi önerileri ifade etmişlerdir. Leppänen (2015) gıda israfıyla mücadeleyle konu alan araştırmasında, Avrupa'daki perakendecilerin gıda israfını önlemek için ekonomik ve çevresel olmak üzere yenilikçi çözümler kullanıldığını tespit etmiştir.

Öğrenciler, sahip oldukları hakları konusunda; eğitim hakkı başta olmak üzere özgürlük hakkı, oyun hakkı ve sağlık hakkına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Çarıkçı (2019) yapmış olduğu araştırmada çocuk hakları eğitim programının öğrencilerdeki çocuk hakları tutumu ve farkındalıklarına etkisini incelemiştir. Uygulama sonucunda öğrencilerin çocuk hakları tutum ve davranışlarında artış olduğu gözlenip bu konunun önemini kavradıkları görülmüştür. Öğrencilerin çocuk haklarında en çok yaşama hakkı ve eğitim hakkından söz ettikleri görülmüştür. Goodfellow (2022) doktora tezinde İngiltere'de Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Foucaultcu Söylem yaklaşımıyla eğitim psikologları tarafından anlaşılması ve yürürlüğe girmesi hakkındaki açıklamaları incelemiştir. Bu sözleşmenin eğitim psikologları tarafından bilindiği ancak uygulanmasının tartışmalı olduğu tespit edilmiştir. Çocuk hakları sözleşmesinin hızlı bir şekilde geliştirilmesinin önemli olduğu görüşü vurgulanmıştır. Öğrencilerin, çevrelerine karşı olan sorumlulukları konusunda en çok; odalarını

topladıklarını, çevre temizliği yaptıklarını, okula ait görevleri yerine getirdikleri ve ailelerine yardım ettiklerini belirtmişlerdir. Albaş (2011) çalışmasında çevre bilinci kazandırmak için kazanımların önemini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre öğrenciler çevre kirliliği ve bu kirliliğe sebep olan etmenleri biliyor olmasına karşın “çevre hakları”, “geri dönüşüm”, “teknolojinin çevre üzerine etkisi” gibi konularda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir. Çevre bilinciyle ilgili kazanımların en çok 4. sınıf düzeyinde ve Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programında olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonucunda çevre bilinci kazanımlarının çoğunluğu tüm sınıf düzeylerinde kazanıldığı tespit edilmiştir.

Öğrenciler, ev, okul ve çevre sorumlulukları hakkındaki konulara verdikleri cevaplar ayrı ayrı incelenmiştir. Evdeki sorumlulukları hakkında; aile bireylerine yardımda bulunma kendilerine ait odalarını düzenli tutma ve evcil hayvanları besleme şeklinde kendi üzerlerine düşen sorumlulukları ifade etmişlerdir. Ünlüer (2012) çalışmasında 4. sınıf öğrencilerinin velileriyle yaptığı araştırmasında sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasıyla ilgili görüşlerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda veliler, sorumluluk değerinin kazandırılmasında Sosyal Bilgiler dersinin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca veliler, evlerde çocuklara yapabilecekleri sorumlulukları verdiklerini söylemişlerdir. Bu kapsamda öğrencilerin belirttiği ev sorumlulukları bulgularında belirttikleri sorumluluklar kendi yaş gruplarının yapabilecekleri düzeydedir. Öğrenciler okuldaki sorumlulukları hakkında; servis kurallarına uyduklarını, okulda belirlenen kurallara uyduklarını ve öğretmenlerini dinlediklerini ifade etmişlerdir. Yurtal ve Yontar (2006) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin öğrencilerden bekledikleri sorumlulukları incelemiştir. Öğretmenler öğrencilerden, ödevlerini yapmalarını, dersi dikkatli dinleme, okul araç ve gereçlerini eksiksiz ve düzenli getirme, ders giriş ve çıkışlarına dikkat etme gibi sorumluluklarını yerine getirmelerini beklediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin en çok sıkıntı yaşadığı davranışlarda yine öğrencilerden bekledikleri bu davranışlar olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenciler çevre sorumlulukları hakkında; çöp atmama, ağaçları sulama, sokak hayvanlarını besleme ve çevre temizliği yapma gibi görüşler bildirmişlerdir. Şahin ve Karaboğa (2024) yaptıkları çalışmayla ortaokul öğrencileriyle çevre sorunları hakkında farkındalık oluşturmayı amaçlamışlardır. Araştırma öncesinde çevre sorunlarıyla ilgili bilincin az olduğu uygulama sonrasında

ise bu bilincin olumlu şekilde arttığı tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda ebeveynlerin eğitim seviyesiyle çocukların çevre konusuna bakış açılarının aynı düzeyde olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılan öğrenciler çevre sorunlarının çözümü için çevre eğitimi ve çevre bilincinin olması gerektiği görüşlerini ifade etmişlerdir. Ergün ve Koç (2022) ilkokul öğrencileri ile anne ve babalarının sorumluluk değerine bakış açılarını incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin aileye karşı sorumluluklarına; annelerine yardım etme ve evde yapılanlara yardım etme şeklinde belirtmişlerdir. Akademik sorumluluklarına; ders yapma ve ödev yapma şeklinde görüş belirtmişlerdir. Çevreye karşı sorumluluklarını ise; çöp atmama şeklinde cevaplamışlardır. Okul, aile ve çevreye karşı sorumluluklara ait cevaplar bu çalışmayla benzerlik göstermektedir. Lilian, vd. (2020), öğrencilere sorumluluk değeri kazandırmada okul yönetiminin yüksek düzeyde katkı sağladığını, ailenin önemli bir etken olduğunu ve sosyal çevrenin orta düzeyde katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Öğrenciler, sorumluluklarını yerine getirmediklerinde karşılaştıkları sorunlar hakkında; kargaşaya yol açacağı, karışıklık çıkacağı, çevre kirliliği olacağı, kötü durumlarla karşılaşılacağı, işlerin aksayacağı ve hayvanların zarar göreceği gibi görüşleri belirtmişlerdir. Karakuş, Kartal ve Çağlayan (2016) araştırmalarında 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluğun tanımı ve sorumluluğun yapılıp yapılmadığında hangi duyguları yaşadıklarını incelemiştir. Öğrenciler sorumluluğun tanımını; “çocukların ödev yapması” ve “görevini yapan kişi” şeklinde ifade etmişlerdir. Sorumluluklarını yaptıklarında, “mutlu olmak”, “güvenilir olmak”, “takdir edilmek” gibi duygular yaşadıklarını söyleyip sorumluluklarını yapmadıklarında ise “üzüntü”, “mutsuz”, “kaygılı”, “huzursuz”, ve “başarısız” gibi duygular oluştuğunu ifade etmişlerdir. Ünalınış, Uzun ve Meydan (2023), yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerinin sorumluluk değerine ait metaforik algılarının neler olduğunu incelemişler. Çalışma sonucunda öğrenciler sorumlulukların yerine getirilmediğinde bazı karşılıklarının olacağı zor işler, yapılması gerekenler gibi ifadeler kullanmışlardır. Çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırıldığında sorumluluklar yerine getirilmediğinde insanların hayatında olumsuzluklara yol açabilecek, sıkıntılara sebep olabilecek sonuçlar çıktığından bu çalışmayla benzerlik göstermektedir.

Yapılan çalışmanın sonucunda sorumluluk değerinin animasyon destekli eğitim uygulamalarıyla öğretimi ön test ve son test ölçek puanları sonucunda

öğrencilerin sorumluluk değerini kazanmalarında olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarına uygun olarak hazırlanan sorumluluk değeriyle ilgili etkinliklerde öğrencilerin; bilinçli tüketici olma, israfı önleme, sahip oldukları hakları bilme, ev, okul ve çevre sorumlulukları ve sorumlulukları yerine getirmediğinde karşılaşılabilecekleri durumlar hakkındaki görüşleri sorumluluk değeri hakkında bilinçlendiklerini göstermiştir.

4.2. Öneriler

Bu araştırma sonuçları kapsamında aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırma Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ilköğretim 4. sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Farklı derslerle ve başka sınıf düzeyleriyle yapılabilir.

Bu çalışmada sorumluluk değerinin öğretimi animasyon destekli eğitim uygulamalarıyla yapılmıştır. Yapılacak araştırmalarla bu yöntemin farklı değerler üzerindeki etkisi incelenebilir.

Öğreticiler, öğrencilerin derse karşı motivasyonlarını ve ilgilerini arttırmak, değerler eğitimini öğrencilere daha kolay aktarmak, tüm öğretim faaliyetlerini eğlenceli ve kalıcı hale getirmek için animasyon destekli öğretim yönteminden faydalanabilirler.

KAYNAKÇA

- Abaci, E. (2018). *Behiç Akın çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Abdel-Nour, F. (2003). National responsibility. *Political Theory*, 31 (5), 693-719.
- Akbaş, O. (2008). “Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi”. Tay, B. ve Öcal, A. (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 335- 360). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Aksoy, E. (2017). *İlkokullarda değerler eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Siirt Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aksoy, M. (2022). *Sınıf Öğretmenlerinin “Sorumluluk” Değerinin Öğretimine İlişkin Bakış Açılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde ,yardımseverlik’ değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktepe, V. ve Aktepe L. (2009). Öğrencilerde İyilik Yapma Bilincini Yerleştirmede Kullanılacak Metotlar ve Öneriler. *1.Ulusal İyilik Sempozyumu*. Sözlü bildiri, Elazığ: İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Fırat Üniversitesi, 20-21 Haziran.
- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 42, 361-384.
- Aladağ, E. ve Karaman, B. (2018). Değer Eğitiminde Kısa Filmlerden Yararlanma: Örnek Bir Uygulama. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 360-377.
- Albaş, M. (2011). *İlköğretim programındaki çevre bilinci kazandırmaya yönelik kazanımların işe vurukluğu* (Master's thesis, Anadolu University (Turkey).
- Alonso, F., & Mayer, R. E. (2004). Multimedia learning in the 21st century. In *Cambridge handbook of multimedia learning* (pp. 3-19).
- Altunok Çal, İ. (2018). *Okul öncesi öğretmenlerinin sorumluluk eğitimine ilişkin uygulamaları ve öğrencilerin sorumlu davranma düzeyleri*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Altunsoy, Yasemin (2019); “*Sosyal Bilgiler Dersinde Duygu ve Düşüncelere Saygı Değerinin Etkinlik Temelli Öğretiminin Öğrencilerin Saygı Eğilimine Etkisi*” Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, Ankara.

- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye’de cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler)*. [Yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Arıcı, N. ve Dalkılıç, E. (2006). Animasyonların Bilgisayar Destekli Öğretime Katkısı: Bir Uygulama Örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2).
- Artvinli, E., & Dönmez, L. (2020). Value of responsibility and the attainments connection in 2018 social studies curriculum of Turkey. *Osmangazi Journal of Educational Research*, 7(2), 77-104.
- Ata, B. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (Ed. C. Öztürk), Pegem A Yayıncılık, Ankara, s. 71
- Ata, H.İ. (2024). *Matematik Zihniyeti Sorumluluk Değeri ve Matematik Okuryazarlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Aydın, M. Z., & Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar* (Vol. 3). Nobel.
- Aydın, M. Z. (2014). Okulda değerler eğitiminin ilkeleri ve sorunları. *Uluslararası İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Sempozyumu*, Erzurum.
- Bakdemir, A. (2010). *İlköğretim ve Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Ahlak ve Karakter Eğitimi Konusundaki Algı, Tutum ve Eğitimsel Uygulamaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Bal, H. S. G., Göktolga, Z. G., & Karkacier, O. (2006). Gıda Güvenliği Konusunda Tüketici Bilincinin İncelenmesi (Tokat İli Örneği). *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 12(1 ve 2), 9-18.
- Baş, M. (2017). 2009 ve 2015 ilköğretim matematik dersi öğretim programları ile 2017 ilköğretim matematik dersi öğretim programı karşılaştırması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1219-1258.
- Bayar, D. (2008). Mali sorumluluk nedir? *Maliye Dergisi*, 54, 12-28.
- Bayraktar, B. B. (2002). "Bilgi Sistemleri ve Yönetim Bilgi Sistemi Olarak Yüksek Performans Yönetim Modeli". *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 4(2).
- Bell, S. (2012). *An exploration of the effects of student-directed and teacher-directed inquiry learning on creative problem solving, critical thinking, and civic responsibility*. Western Connecticut State University.

- Benli Özdemir, E., & Arık, S. (2017). 2005 yılı fen ve teknoloji dersi ve 2013 yılı fen bilimleri dersi öğretim programlarının öğretmen değerlendirmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 31-44.
- Bilgiç, N. (2003). *Sorumluluk eğitimi*. Ankara: Mamak Rehberlik Araştırma Merkezi.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Örnekleme yöntemleri*.
- Can, A. (2023). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi. SPSS ile normallik testleri*, Ankara: Pegem A Yayıncılık, s.87.
- Canöz, T. (2019). *İlkokul Öğrencilerinin Motivasyonlarının Yordayıcısı Olarak Problem Çözme Becerisi ve Sorumluluk Değerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Clary, J. (1997). Algorithm animation hypertext: Today's learning tools. *The Spelman Science and Mathematics Journal*, 1(1), 30-31.
- Creswell, J. W. ve Clark, P. (2020). Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi. Y. Dede ve S.B. Demir (Ed.). *Karma Yöntem Araştırmalarının Doğası*. Ankara: Anı Yayıncılık, s. 3-5.
- Creswell, J.W. (2006). Understanding Mixed Methods Research, (Chapter 1). Availableat: http://www.sagepub.com/upm-data/10981_Chapter_1.pdf
- Çarıkçı, S. (2019). *Çocuk Hakları Eğitimi Programı'nın ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları tutum ve farkındalıklarına etkisi* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey).
- Çatak, M. (2015). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 62, 63-94.
- Çelik, B. (2019). *Animasyon Destekli Değerler Eğitimi Programının Akademik Başarıya, Derse ve Bilişim Değerlerine Yönelik Tutuma Ve Kalıcılığa Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Çetin Erus, Z. ve Alıcı, B. (2017). "Günümüz Türk Animasyon Sineması"na Modernleşme Kuramları Ekseninde Bir Bakış", *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4(2). 47-71.
- Çevik Kansu, C. (2023), Sınıf dışı eğitim ve değerler eğitimi. A. Cirit Gül, (Ed.), *Disiplinlerötesi Sınıf Dışı Eğitim*, Ankara: Eğiten.

- Çileli, M. (1986). *Ahlak psikolojisi ve eğitimi*. V Yayınları.
- Daniela, P., Marius, B., Andreea-Ramona, L., & Oana-Alina, B. (2013). Personal values and the professional or academic performance in the engineering professions. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 83, 743-747.
- Daşdemir, İ. & Doymuş, K. (2012). Fen ve teknoloji dersinde animasyon kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, öğrenilen bilgilerin kalıcılığına ve bilimsel süreç becerilerine etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(3), 33-42.
- Daşdemir, İ. (2006). *Animasyon Kullanımının İlköğretim Fen Bilgisi dersinde Akademik Başarıya ve Kalıcılığa Olan Etkisi*. Yüksek Lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Davis, C.R. ve Landay, A.J. (2002). *Group for User Interface. Research Computer Science, Division*, (pp. 1-7). University of California, Berkeley.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1992). *Sosyal bilimler sözlüğü* (Vol. 1). Ağaç Yayıncılık.
- Demirel, M. (2020). *Teorik çerçevesiyle değerler ve değerler eğitimi*. (1.bs.) Kültür.
- Demirel, Ö. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilek, D. (2007). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Ankara: Nobel.
- Doğanay, A. (2002). *Sosyal bilgiler öğretimi. Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*, 5.
- Doğanay, A. (2007). Değerler Eğitimi. C. Öztürk (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. (3.basım). Ankara: Pegem-A Yayıncılık, ss.255-286.
- Duer, M., Parisi, A., & Valintis, M. (2002). *Character education effectiveness. master of arts action research project*. Master Project, Saint Xavier University and Sky Light Professional Development Field-Based Master's Program, Chicago.
- Durkheim, Emile (2004). *Ahlak Eğitimi*, Çev: Oğuz Adanır, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.
- Durkut, K.A. (2021). *7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Problem Çözme Becerisi ve Sorumluluk Değeri Düzeyleri İle Bunların Aile İçi İletişimlerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Efe, H. A. (2015). Animasyon Destekli Çevre Eğitiminin Akademik Başarıya, Akılda Kalıcılığa ve Çevreye Yönelik Tutuma Etkisi. *Journal of Computer and Education Research*, 3(5), 130-143.

- Ekici, Ö. (2023). Reasons for not realizing value transfer according to teachers opinions. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 24(2), 820-840. DOI: 10.17679/inuefd.1299310
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1): 79–96.
- Erden, M. (1996). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Ergün, A., & Koç, S. (2022). Veli ve Öğrenci Bakış Açısıyla Sorumluluk Değeri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(4), 1386-1400.
- Ersoy, Ş. (2021). *Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlerin Öğretime İzciliğinin Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Filiz, B. (2016). *Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Modelinin Sorumluluk Davranışlarının Kazandırılmasında Kullanılması: Tvf Spor Lisesi Örneği*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gamage, K. A., Dehideniya, D. M. S. C. P. K., & Ekanayake, S. Y. (2021). The role of personal values in learning approaches and student achievements. *Behavioral sciences*, 11(7), 102.
- Genç, S. Z. (2005). İlköğretim 1. kademedeki okul-aile işbirliği ile ilgili öğretmen ve veli görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 227-243.
- Goodfellow, L. (2022). *A Foucauldian discourse analysis of educational psychologists' accounts of their understanding and enactment of the United Nations Convention on the Rights of the Child*. (Doctoral Dissertation). University of Manchester.
- Göçmez, B. (2016). *İlkokul 4.Sınıf sosyal bilgiler dersinde münazara tekniğinin ders başarıları ve eleştirel düşünmeye etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisanstezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Greene, J. C., Caracelli, V. J. ve Graham, W. F. (1989). Toward a Conceptual Framework for Mixed-Method Evaluation Designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3), 255–274. doi:10.3102/01623737011003255
- Güçlü, N. (2012). *Sınıf içi iletişim ve etkileşim*. *Sınıf Yönetimi*. Leyla Küçükahmet. (Edit.). Ankara: Pegem Akademi, s. 34-52'deki bölüm.
- Güler, A. Halıcıoğlu, M. B., ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma, Teorik Çerçeve – Pratik Öneriler, 7 Farklı Nitel Araştırma Yaklaşımı, Kalite ve Hususlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gündem, S. (1995). Sosyal bilgiler öğretime genel bir bakış. İlköğretim kurumlarında sosyal bilgiler öğretimi ve sorunları, Türk Eğitim Derneği XIII. Toplantısı (s.13), *Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi*, Ankara.

- Halstead, J.M., Taylor, M.J. (1996). *Values in Education and Education in Values*, Bristol England: Falmer Press.
- Hatay Uçar, F. (2019). *İlkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında değerler eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Hayta Önal, Ş. (2005). *Bir sorumluluk eğitim programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerine etkisi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Hemy, M., Boddy, J., Chee, P., and Sauvage, D. (2016). Social work students ‘juggling’ field placement. *Social Work Education*, 35(2), 215-228.
- Howard Hamilton, M. F. (1995). “A just and Democratic Community Approach to Moral Education: Developing Voices of Reason And Responsibility.” *Elementary School Guidance & Counseling*, 30 (2), ss. 118- 130. ERIC Document: EJ515687.
- Huitt, W. (2004). Values Educational Psycho-logy Interactive. Valdosta State University. Retrieved September, 04, 2011 from <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/affsys/values.html>
- İlkokul Programı*. (1968). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- İşcan Demirhan, C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational researcher*, 33(7), 14-26.
- Jones, T.M. (2009). Framing the framework: discourses in Australia’s national values education policy. *Educational Research for Policy and Practice*, 35-57.
- Kaba, F. (1992). *Animasyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kabapınar, Y. (2009). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Karadeniz, O. (2012). *Sosyal Bilgiler proje fuarının sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlara etkisi ve sürece yönelik öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Karaduman, B. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi “Maddenin Tanecikli Yapısı” Ünitesinin Öğretiminde, Bilgisayar Destekli ve Bilgisayar*

Temelli Öğretim Yöntemlerinin, Akademik Başarıya ve Kalıcılığa Etkisi.
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Karakuş, C., Kartal, A., & Çağlayan, K. T. (2016). İlkokul Öğrencilerine Göre Sorumluluk. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 49(1).

Karataş, G. (2019). *Sorumluluk Değerinin Yaratıcı Yazma Teknikleri ile Oluşturulan Etkinliklerle Kazandırılmasının Öğrencilerin Sorumluluk Düzeyine Etkisi.* Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum

Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi.* Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, F. (2021). *İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersleri değerlerine ilişkin tutumları.* (Yayın No. 717859) [Doktora Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Keskin, Y. (2012). Türkiye’de 1970’li yıllardan günümüze kadar yayınlanmış ilköğretim, ortaokul ve ilköğretim okulu programlarında yer alan tarih dersi konularının dönemlere göre incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 442-461.

Kim Suh, B. & Traiger, J. (1999). Teaching values through elementary social studies and literature curricula. *Education*. 119 (4), Retrieved July 21, 2009 from <http://www.questia.com>

Kohlberg, K. (1985). The Just Community Approach to Moral Education in Theory and Practice. In M. W. Ber-kowitz (Edited by). *Moral Education: Theory and Application*. New Jersey London: Lawrence Erlbaum Associates, Inc. pp. 27-85. Retrieved July, 21, 2009 from <http://www.questia.com> (The Online Library of Books and Journals)

Korkmaz, İ. (2020). Nicel araştırmalarda evren, örneklem, örnekleme teknikleri. B. Oral ve A. Çoban (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (1. Baskı) içinde (147-159). Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Köroğlu, M. (2016). “Çizgi Filmlerle Kavram Öğretimi: Pepee ve Caillou Örneği”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi.

Kuşaridi, J. (1995). *Felsefi açıdan eğitim ve Türkiye’de eğitim.* İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu.

Kurtulmuş, M., Tösten, R. ve Gündaş, A. (2014). İlköğretim 1. kademe öğretmenlerinin değerler eğitimi sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 281-305.

- Küçük, M., Ünal, İ. & Taşcan, M. (2022). Animasyon destekli ses konusu öğretiminin 6. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1404-1428. DOI: 10.17679/inuefd.1194670
- Küçük, T. (2022). *Ulusal/Uluslararası Yapılan Araştırmalarda, Eğitimde Animasyon Kullanımının İncelenmesi ve Bir Animasyon Uygulaması Örneği*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Larry, N. (2002). “Moral development”, *Encyclopedia of education*, James W. Guthrie (Ed.), Second Edition, cilt: 5, New York: Macmillan Press.
- Leppänen, J. (2015). *Gıda İsrafiyla Mücadele: Avrupalı Gıda Perakendecileri Ne Yaptı?* (Yüksek Lisans Tezi). Helsinki Üniversitesi. <http://hdl.handle.net/10138/154565> adresinden alındı.
- Lieberman, E. S. (2005). “Nested Analysis as a Mixed-Method Strategy for Comparative Research”, *The American Political Science Review*, 99/3, 435–452
- Lilian, G. K., Amollo, O. P., Jane, G. C., and Juliet, M. N. (2020). Stakeholders’ support for social studies curriculum and enhancement of responsibility among learners in early years education Centres in Nairobi City county. *Teacher Education and Curriculum Studies*, 5(2): 30-37.
- Liu, Yuehua ve LIU, Jin, (2017), “Research on the cartoon culture and national image construction”. *Proceedings of The 2017 3rd International Conference On Economics, Social Science, Arts, Education And Management Engineering (Essaeme2017)*. <https://doi.org/10.2991/essaeme-17.2017.135>
- Lovat, T. (2006). Values education and ‘doing well’ in school. Address to the Australian Council of State School Organizations (ACCSO), Melbourne, 26 October. Retrieved July, 19, 2008 from www.valuesineducation.org.au/pdf/lovat061026.pdf.
- Luthar, S. S., Kumar, N. L., and Zillmer, N. (2020). Teachers’ responsibilities for students’ mental health: Challenges in high achieving schools. *International Journal of School & Educational Psychology*, 8(2), 119-130.
- Mameli, C., Molinari, L. ve Passini, S. (2019). Ergen öğrencilerde eylemlilik ve sorumluluk: Yarının toplumları için bir zorluk. *İngiliz Eğitim Psikolojisi Dergisi*, 89 (1), 41-56.
- Mayes, T. J. (1993). Multi-Media Interfaces and their role in interactive learning systems. *Computer Assisted Learning*, 9, 222-228.
- MEB (1998). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB (2017b). “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine...” Erişim Tarihi: 01.9.2019,

(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf).

MEB. (2002). *İlköğretim Okulu Ders Programları*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 5- 48.

MEB. (2005a). *Sosyal bilgiler 4.-5. sınıf programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi

MEB. (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*.

MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2023). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınevi.

Michaelis, U. John (1988). *Social Studies for Children (A Guide to Basic Instruction)* (Ninth Edition) New Jersey: Prentice Hall Inc.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018); Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Ankara

Muharam, H. F., Budiana, D., & Mahendra, A. (2023). The Influence Of The Personal And Social Responsibility Teaching Model (TPSR) And The Cooperative Model On Life Proficiency In Physical, Sport And Health Education. *JUARA: Jurnal Olahraga*, 8(2), 740-747.

Naylor, D., & Diem, R. (1987). *Elementary and middle school social studies*. New York: Random House.

Nelson, D., Ve Quick, J.C., (1994), *Organizational Behavior*, West Pub. Co, Minneapolis.

Onay, İ. (2021). *Sorumluluk değeri etkinliklerinin ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk kazanım düzeylerine etkisi*. Doktora tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.

Özçelik, E (2019). *Temel Eğitimde Drama Yöntemi İle Sorumluluk Değerinin Öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Özdemir, C. (2021). *Hayat Bilgisi Dersinde Yer Alan Sorumluluk Değeri ve İş Birliği Becerisinin Kazandırılmasında Uzman Mantosu Yaklaşımının Etkisi*. Doktora Tezi. Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon

Özen, Y. (2001). *Sorumluluk eğitimi*. Ankara: Nobel.

Özen, Y. (2011). Sorumluluk Bağlamında İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk: Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4).

- Özen, Y. (2015). *Sorumluluk eğitimi*. Ankara: Vize Yayıncılık, 9-10.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3),
- Özgüven, İ. E., (2003), *Psikolojik Testler*, PDREM Yayınları, Ankara
- Özkul, A. S. (2007). *Yaşam ve Çalışma Değerlerini Etkileyen Faktörler, S.D.Ü. Öğrencileri Üzerine bir Çalışma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.
- Öztekin Ağır, H.S. (2017). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sorumluluk Değeri İle İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Kavram, içerik ve program. Cemil Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi* (1- 31). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2011). Sosyal bilgiler: Kavram, içerik ve program C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (s.1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2002). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek (Ed.), içinde. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 47-81). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Pezdek, K., & Stevens, E. (1984). Children's memory for auditory and visual information on television. *Developmental Psychology*, 20(2), 212-218. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.20.2.212>
- Purnamasari, H., Asrori, A., and Warneri, W. (2019). The development of learning module in social knowledge on economic activity based on living value education of responsibility value. *Journal of Education, Teaching and Learning*, 4(2), 389-394.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.
- Rosdiana, Loetfi Yanti (2023). Strengthening Responsible Character Education in Elementary School Thematic Learning: Penguatan Pendidikan Karakter Bertanggung Jawab dalam Pembelajaran Tematik Sekolah Dasar. Universitas Muhammadiyah Sidoarjo.
- Ryan, R. M. (1991). The nature of the self in autonomy and relatedness. G. R. Goethals & J. Strauss (Eds.), *Multi-disciplinary perspectives on the self*. New York: Springer-Verlag, pp. 208-238.
- Santos, F., Corte-Real, N., Regueiras, M. L., Wright, P. M., & Dias, C. (2019). Tool for assessing responsibility-based education (tare) in the Portuguese context: In-strument adaptation and reliability assessment. *Revista iberoamericana de psicología del ejercicio y el deporte*, 14(2), 102-107.

- Schermerhorn, J.R., Hunt, J.G., Ve Osborn, R.N., (1994), *Managing Organizational Behavior*, 5th Ed., John Wiley & Sons, Newyork
- Schwartz, S. H. (1992). *Universal In The Content And Structure Of Values: Theoretical Advances and Emprical Tests In 20 Countries*. (Editor: M. Zanna). New York Academic Press, Advances In Experimental Social Psychology, 1-65.
- Seefeldt, C. (2004). *Social Studies fort he Preschool/Primary Child*. Columbus: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Sezer, A., Çoban, O. ve Akşit, İ. (2017). Öğretmenlerin sorumluluk değeri algılarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 122-144.
- Simon, S. B., Leland, W H., & Kirschenbaum, H. (1972). Values clarification ahandbook of practical strategies for teachers and students. New York: HartPublishing Company, Inc.
- Soylu, Z.S. (2023). *İlkokul 3. Ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılıkları ile Sorumluluk Değeri Kazanım Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve önemi. G. Can (Ed.), içinde. *Sosyal bilgiler öğretimi* (1-13). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Spranger, E. (1928). *Types Of Men The Psychology and Ethics Of Personality*. Authorized Translation of The Fifth German Edition: Paul J. W. Pigors. Halle: Max Niemeyer Verlag.
- Superka, D. P., & Johnson, P. L. (1975). Values education: approaches and materials (ERIC Document Reproduction Service No: ED103284).
- Superka, D., Johnson, P., Hedstrom, J., Ford, L., & Ahrens, C. (1976). *Values educationsourcebook: Conceptual approaches, materials analyses and annotatedbibliography* (1st ed.). Socal Science Consortuim.
- Şahan, E. (2011). *İlköğretim 5. ve 8. sınıf ders programlarındaki sorumluluk eğitime dönük kazanımların gerçekleştirme düzeyleri*, (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Şahin, S., & Karaboğa, M. T. (2024). Ortaokul Öğrencilerinde Çevre Sorunlarına Karşı Farkındalık Oluşturmaya Yönelik Bir Eylem Araştırması. *1. Eğitim Bilimleri Alanında Uluslararası Araştırmalar XXIII*, 101.
- Tahiroğlu, M. (2014). Sosyal Bilgiler Der-sinde Değer Eğitimi Etkinlik Ör-nekleri: İlkokul 4. Sınıf. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem-A Yayıncılık, ss.339-366.

- Tanrıöğen, A. (2006). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi etkili vatandaş yetiştirme. A. Tanrıöğen (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde* (ss. 12-20). İstanbul: Arı Matbaacılık.
- Tay, B. (2017). 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Taylor, M. J. (1994). *Values education in the UK: A directory of research and resources*. (2nd ed.) National Foundation for Educational Research .
- TDK. (2024). Genel Türkçe sözlük. <http://www.tdk.gov.tr>
- Teddle, C., & Tashakkori, A. (2015). *Karma yöntem araştırmalarının temelleri*.
- Tekin, İ. Ç. (2020). Pandemi Sürecinde Değişen Tüketici Davranışları. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(2), 2331-2347.
- Tekin, S. (2019). *İlkokul 4. Sınıflarda Etkinlik Temelli Değer Eğitimi Yoluyla Sorumluluk Değerinin Kazandırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Tezcan, M. (2003). Gizli Müfredat: Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Kavram Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri*, 1 (1), ss. 53-59.
- Thomas,J. (1996). *Vision, values and virtues in education and education in virtues*. Halstead and M. Taylor (Eds.), Falmer Press, London.
- Tucker,B.(1999) "Building responsibility." Retrieved on 12/07/ 2007, at URL: <http://ag.arizona.edu/pubs/family/az1037.html>. 23/07/1999
- Turan, R. (2016). "Milli tarih"ten "sosyal bilgiler"e Türkiye’de ilköğretim düzeyindetarih öğretimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 49, 257-278.
- Turan, R., & Ulusoy, K. (2014). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlük (2024). 25 Nisan 2024 tarihinde <http://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Tüysüz, S. (2020). *İlkokul Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı*. ANKARA: Tuna Matbaacılık
- Ulusoy, K. (2019). Değerlerin tanımı, sınıflandırılması ve değerler eğitimi. K. Ulusoy içinde, *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi* (s. 66). (6.bs.) Pegem Akademi.
- Ungoed-Thomas, J. (1996). *Vision, Values and Virtues. Values in education and Education in Values* (Ed. J. M. Halstead ve Taylor). London. Falmer Pres.

- Utkugün, C. (2022). Ortaokul Öğrencilerinin İsrafa İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(82), 645-660.
- Uygun, N. ve Dönmez, Ö. (2009). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde ahlaki muhakeme yaklaşımı ile değer eğitimi, 8. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, 21-23 Mayıs, ss.414-425.
- Uygun, S. (2013). Değerler eğitimi program tasarılarının değerlendirilmesi (Antalya örneği). *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2): 263-277.
- Ünalnış, A., Uzunöz, A., & Meydan, A. (2023). *Ortaokul Öğrencilerinin Sorumluluk Değerine İlişkin Metaforik Algıları*.
- Ünlüer, G. (2012). Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin veli görüşleri. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 95-116.
- Varol, Ç. (2013). *Sosyal Bilgiler Derslerindeki Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Welton, D. A., & Mallan, J. T. (1999). *Children and their world*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Whitney, I. B. (1986). 'The status of values education in the middle and junior high schools of tennessee', Unpublished doctorate thesis, Tennessee State University.
- Xiberras, Hayley (2021). *Introducing a value-laden model : teaching Personal and Social Responsibility (TPSR) across a PE teaching practice experience*. University of Malta.
- Yalçın, A. (2021). 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Sorumluluk Temelli Etkinliklerin Öğrencilere Sorumluluk Değerini Kazandırmadaki Etkisi. Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa
- Yalçın, A. (2023). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına ait kazanımların karşılaştırmalı incelenmesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 7(2), 66-82.
- Yan, Pei, (2021), "The Expression of Cross-Cultural Values in American AnimatedFilms From the Perspective of Communication". *2nd International Conference On Language, Communication And Culture Studies (ICLCCS 2021)* Doi:10.2991/Assehr.K.211025.031
- Yangın, S. (2004). *2004 öğretim programı çerçevesinde ilköğretimde fen ve teknoloji dersinin öğretimine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. [Doctoral dissertation, Gazi University]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- Yangın, S. ve Dindar, H. (2010). İlköğretim Okullarında Örtük Programın Varlığına İlişkin Bir Araştırma Türkiye: Siirt İli Örneği. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 1017-1038.
- Yarar Kaptan, S. (2021). Prospective Classroom Teachers'opinions About Practical Values Education. *International Journal of Education Technology & Scientific Researches*, 6(15).
- Yaşar, Ş. ve Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9):1-23.
- Yazıcı, K. (2007). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *TÜBAR*, S.19. S 499- 522.
- Yel, S. & Aladağ, S. (2009). Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi, Mustafa Safran (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*.1.baskı, Ankara, Pegem Akademi:68-224.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık. Center for Values Education.
- Yıldırım, B. (2015). İçerik analizi yönteminin tarihsel gelişimi uygulama alanları ve aşamaları. B. Yıldırım (Ed.), *İletişim araştırmalarında yöntemler uygulama ve örneklerle* (s. 105-154) içinde. İstanbul: Literatürk Academia.
- Yin, R. (1984). *Case study research: design and methods*. (3. Basım). California: Sage Publications.
- Yontar, A. & Yurtal, F. (2009). Sorumluluk kazandırmada öğretmenler tarafından kullanılan yaptırımların incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(153), 144-156
- Yurtal, F., & Yontar, A. G. A. (2006). Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerinden Bekledikleri Sorumluluklar ve Sorumluluk Kazandırmada Kullandıkları Yöntemler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 411-423.
- Yüksel, S. (2002). Örtük program. *Eğitim ve Bilim*, 27(126), 31-37
- Yüksel, S. (2004). *Örtük Program*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

EKLER

Ek 1. Sorumluluk Değeri Ölçeği

Sorumluluk Değeri Ölçeği (İlkokul Formu) Sevgili öğrenciler aşağıda günlük faaliyetlerimizle ilgili düşünceler ifade eden cümleler bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuyarak o durumun size ne kadar uyduğunu düşünün ve kararınıza en uygun seçeneğin içine çarpı (X) koyarak düşüncenizi belirtin. Cevaplarınızı her zaman-bazen-hiçbir zaman olacak şekilde vermeniz gerekmektedir. Bu anketin sizin okul çalışmalarınızla bir ilgisi yoktur. Sizden düşüncelerinizi içten ve özenle ifade etmeniz beklenmektedir. Teşekkür eder, derslerinizde başarılar dilerim.				
	Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
	Sınıf / Şubeniz:			
1	Çevreyi kirleten arkadaşlarımı uyarırım			
2	Görevlerini yerine getirmeyen arkadaşlarımı uyarırım			
3	Arkadaşlarımın okuldaki görevlerini yerine getirmelerine destek olurum			
4	Arkadaşlarımın çevreyi kirletmesine karşı çıkarım			
5	Öğretmenim bir arkadaşına görev verdiğinde, görevi yapması için arkadaşına yardımcı olurum			
6	Sınıfımı temiz tutarım			
7	Kişisel temizliğimi düzenli olarak yaparım (El yıkama, diş fırçalama, gibi)			
8	Öğretmenimin benden istediklerini yaparım			
9	Çalışma odamı temizlerim			
10	Özel eşyalarımı düzenli tutarım			
11	Sınıftaki eşyalarım düzenlidir			
12	Ailemin benden istediklerini yaparım			
13	Ailemin benden istediklerini yapmak bana zor gelir			
14	Çevremdeki canlıların yaşamlarını olumsuz etkileyecek şeyler yaparım			
15	Öğretmenim sınıfta yaptıklarım için beni sık sık uyarır			
16	Öğretmenime karşı sorumluluklarımı yerine getiririm			
17	Çevreyi kirlettiğimde nasıl bir sonuçla karşılaşacağımı bilirim			
18	Ödevlerimi zamanında yaparım			
19	Görevlerimi zamanında yaparak arkadaşlarıma örnek olurum			
20	Ailem beni uyarmadan ödevlerimi yaparım			
21	Öğretmenim bir şey istediğinde onu yerine getirmek isterim			

Ek 2. Araştırma İzni

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-82438636-605.99-75217484
Konu : Araştırma İzni
(Ömer AYDOĞAN)

28.04.2023

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörlüğü'nün 11/04/2023 tarihli ve 9309 sayılı yazısı.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Ömer AYDOĞAN'ın yapacağı "**İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Animasyon Destekli Eğitim Uygulamaları ile Öğretimi**" başlıklı tez çalışması kapsamında İlimiz Düzköy ilçesine bağlı Çayırbağı İlkokulu'nda öğrenim gören velilerinden onam alınmış gönüllü 4. sınıf öğrencileriyle çalışma yapma isteği Müdürlüğümüzce uygun görülmüş olup, olur ve ölçeklerin üniversite tarafından çıktı alınıp araştırmacıya verilmesi, ilçe milli eğitim müdürlüklerince ilgili okullara duyuru yapılması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Evren GÖRMÜŞ
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ek:
1-Valilik Oluru (1 sayfa)
2-Mühürlü Örnekler (7 sayfa)

DAĞITIM:

Gereği:

- Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörlüğü'ne
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü)

Bilgi :

- Düzköy Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Trabzon İl Millî Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Şubesi (Ar-Ge Birimi)
Telefon No : 0 (462) 223 55 52
E-Posta: argetrabzon@gmail.com
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Fatma SEVİM
Unvan : Öğretmen
İnternet Adresi: <http://trabzonarge.meb.gov.tr>
Faks: 4622302094

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksaron.meb.gov.tr> adresinden **d234-3f42-3a3c-bc43-1c26** kodu ile teyit edilebilir.

Ek 3. Ölçek Kullanım İzin

İhsan Onay
Kime: Ömer Aydoğan >

10.02.2023

Ynt: İyi akşamlar İhsan hocam, ben Ömer Aydoğan RTEÜ'de yüksek lisans öğrencisiyim. Bu yıl tezimi yazacağım tezimde kullanmak için "sorumluluk değeri etkinliklerinin İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk kazanım düzeylerine etkisi" adlı doktora tezinizde ki sorumluluk değeri ölçeğini izin verirseniz kullanmak istiyorum.

Merhabalar Ömer Aydoğan hocam. Ölçeği bilimsel etik kuralları çerçevesinde referans göstererek kullanabilirsiniz. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

İhsan ONAY

Ek 4. Etkinlik Değerlendirme Formları

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

1. Tüketici olarak alışverişlerinde nelere dikkat edersin?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Daha önce ki tüketici davranışlarınızla şimdiki tüketici davranışlarınız arasındaki farklılıkları yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ek 4. (Devam) Etkinlik Değerlendirme Formları

KAYNAKLARI İSRAF ETMEME

Kaynakları İsrâf Etmiyorum Sorumluluklarımı Biliyorum

Aşağıdaki israfları önlemek için yaptıklarınızı yanlarına yazınız.

Giysi israfı:

.....

.....

.....

.....

Yemek israfı:

.....

.....

.....

.....

Doğalgaz israfı:

.....

.....

.....

.....

Para israfı:

.....

.....

.....

.....

Su israfı:

.....

.....

.....

.....

HAKLARIMLA VARIM

1. Çocuk olarak sahip olduğumuz haklara aklımıza gelen ilk dört tanesini yazalım.

.....

.....

Hakları

.....

.....

2. çevremize karşı sorumluluklarımızdan aklımıza gelen ilk 3 tanesini yazalım.

Sorumlulukları

❖

❖

❖

Ek 4. (Devam) Etkinlik Değerlendirme Formları

SORUMLULUKLARIM

1.Aşağıda kutularda verilen sorumluluklara uygun üçer tane örnek yazınız.

Evdeki Sorumluluklarım

Okuldaki Sorumluluklarım

1.
2.
3.

1.
2.
3.

Çevremize Karşı Sorumluluklarım

1.
2.
3.

1. Sorumluluklarımızı yerine getirmedüğümüzde çıkabilecek sorunları yazınız.

Ek 5. Ders Planları

BÖLÜM I: 1. Hafta

Süre: 40+40 + 40dakika	
DERS	SOSYAL BİLGİLER DERSİ
SINIF	4
ÜNİTE ADI	5.ÜNİTE
ÖĞRENME ALANI	ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Anlatım, soru cevap, animasyon, beyin fırtınası, görsel okuma
KULLANILAN EĞİTİM TEKN. ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı, akıllı tahta, Etkinlik formu
DERS ALANI	Sınıf
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ	
KONU	Bilinçli Tüketici Olalım
- Aldığını bir ürün arızalı ya da hatalı çıktı. Ne yaparsınız? - Bilinçli tüketici nasıl olmalıdır? Soruları ile dikkat çekilir. Ders kitabında verilen haber örnekleri okutularak “ Alo 175” in Tüketici Danışma Hattı olduğu söylenir. Bilinçli tüketici; -“İhtiyaçlarını ve isteklerini ayırabilen”, “Bütçesine uygun, ihtiyaç önceliğine göre alışveriş yapabilen”, “İsraftan kaçınabilen”, “Çöp ve geri dönüşüm maddelerini ayırabilen”, “Satın alacağı malların; kalitesini, yerini, zamanını, nasıl ucuza alınabileceğini bilen tüketicidir.” Bilinçli tüketici; “Türk Standartlarına uygunluğunu kontrol eder”, “Üretim ve son kullanma tarihlerine dikkat eder.”, “Garanti belgesi ister ve onaylatır.”, “Fiş veya fatura belgesini alır.”, “Özelliklerini araştırır ve ürünü görerek alır.” - Hatalı ve bozuk çıkması durumunda haklarını korumasını bilir. - Bilinçli tüketici olmakla ilgili animasyon izletilir. - İlgili görsellerle konu pekiştirilir. - Hazırlanan etkinlik formu yaptırılır.	
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	“Sıra Sizde” bölümü öğrencilere yaptırılır. Evde, okulda ve çevremizde bize düşen sorumluluklar nelerdir bunları listeleyin. Evde aileniz ile birlikte haftalık ihtiyaç listesi belirleyin.
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Bilinçli tüketicinin ailesine ve çevresine sağladığı yaralar nelerdir. Tartışınız.
Özet	Aile bütçesini zarara uğratmamak için bilinçli tüketici olmalıyız. Her istenileni almak bilinçli tüketici olmak değildir. Bu konulardaki sorumluluklarımızı bilmeli ve o şekilde davranmalıyız.

Ek 5. (Devam) Ders Planları

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme: Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	Bireysel değerlendirme: 1. Hatalı çıkan bir ürün ne yapılmalıdır? Grup değerlendirme: 1. Öğrenciler etkinliklere etkin katılıyor mu? 2. Duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebiliyor mu?
--	---

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Yapılan etkinlikler sonucunda bilinçli tüketicide olması gereken sorumluluklar vurgulanır.
---	--

BÖLÜM I:

2. Hafta

Süre: 40+40 + 40dakika	
DERS	SOSYAL BİLGİLER DERSİ
SINIF	4
ÜNİTE ADI	5.ÜNİTE
ÖĞRENME ALANI	ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	SB.4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Anlatım, soru cevap, animasyon, beyin fırtınası, görsel okuma
KULLANILAN EĞİTİM TEKN. ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı, bilgisayar, akıllı tahta
DERS ALANI	Sınıf
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ	
KONU	Bütçemizi Yapalım
- Aldığımız harçlıkları biriktiren var mı? Almayı istediğiniz bir herhangi bir eşyayı para biriktirip alan var mı? Soruları sorularak derse giriş yapılabilir. Ders kitabındaki hazırlık sorusu sorulur. İhtiyaçlarımızı karşılamak için kullanılan kaynaklardan birisi paradır. Para, mal ve hizmet alışverişinde kullanılan, kağıt ya da metal maddelerden yapılan bir değişim aracıdır. Aile Bütçesi: Ailenin belli bir zamana ilişkin gelir ve giderlerini gösteren listeye denir. Her ailenin; kira, beslenme, ısınma, aydınlatma, su, giyim, ulaşım gibi her ay ayırması gereken belirli bir bütçesi vardır. Aşağıdaki bilgilendirici yazıya dikkat çekilir. Bütçemizi oluştururken göz önünde bulundurmamız gereken durumlar vardır: - Zorunlu ihtiyaçlarımıza öncelik vermeliyiz. İhtiyaçlarımızı öncelik sırasına koymalıyız. Gerektiğinde eğlenmek, gezmek gibi isteklerimizi ertelemeliyiz. *Ak akçe kara gün içindir. *Sakla samanı gelir zamanı. *Damlaya damlaya göl olur atasözleri ile tasarruf üzerinde durulur. Animasyon izletilir. Etkinlik değerlendirme formları yaptırılır. Ülkeye, aileye, çevreye, öğretmene vb. karşı sorumlulukları tartışılır. Kazanım testleri yaptırılır.	
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Okuma, anlatım, uygulama, analiz etme, yorumlama Senin aile bütçesine nasıl katkı olabilir? Tasarruf konusunda üzerine düşen sorumlulukları yaz.

Ek 5. (Devam) Ders Planları

Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Ayağını yorganına göre uzat atasözü neyi kastediyor? Tartışınız. İzlediğimiz animasyonda hangi sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz?
Özet	Aile bütçesini zarara uğratmamak için bilinçli tüketici olmalıyız. Her istenileni almak bilinçli tüketici olmak değildir. Ailemizin bütçesini korumak için üzerimize düşen sorumlulukları yerine getirmeliyiz.

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme: Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	Bireysel değerlendirme: 1. Aile bütçesini hazırlarken en önemli giderler nelerdir? Grup değerlendirme: 3. Öğrenciler etkinliklere etkin katılıyor mu? 4. Duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebiliyor mu?
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Türkçe deyimler ve atasözleri doğru ve düzgün konuşma

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Öğrencinin ailesinin yardımıyla örnek bir bütçe miktarı üzerinden gelir gider tablosu oluşturması sağlanır. Bu tabloyu oluştururken üzerine düşen sorumlulukları bilmesi amaçlanır.
---	---

BÖLÜM I:

3. Hafta

Süre: 40+40 + 40dakika	
DERS	SOSYAL BİLGİLER DERSİ
SINIF	4
ÜNİTE ADI	5.ÜNİTE
ÖĞRENME ALANI	ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Anlatım, soru cevap, animasyon, beyin fırtınası, görsel okuma
KULLANILAN EĞİTİM TEKN. ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı, bilgisayar, akıllı tahta
DERS ALANI	Sınıf
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ	

Ek 5. (Devam) Ders Planları

KONU	Tüketime Evet İsrafa Hayır
Ders kitabında verilen örnek haber bölümündeki olay okutularak ekmek israfının önlenmesinin önemi vurgulanır. İhtiyaçlarımızı karşıladığımız; su, toprak, besin maddeleri, madenler, ormanlar, elektrik, doğalgaz, vb kaynaklar sınırlıdır. Hiçbir kaynak sınırsız değildir. Sınırlı olan kaynaklar zamanla tükenir. • Bilinçsiz ağaç kesimi • Dikkatsizlik ve aşırı sıcaklardan çıkan yangınlar • Çevre kirliliği ve yanlış kentleşme, • Yetersiz ağaç dikimi gibi nedenlerle ormanlarımız azalır. Bu nedenle kaynaklarımızı dikkatli kullanmalı ve korumalıyız. Üzerimize düşen sorumlulukları yapmalı ve bunları uygulamalıyız. Ders kitabındaki kaynakların bilinçli kullanımı ile ilgili bilgilendirici metinler okutulur, sorumluluklarımızı anlatan animasyon izletilir ve etkinlikler yapılır. Ünite sonundaki” Neler öğrendik?”, “Kendimi Değerlendiriyorum” “Etkinlik değerlendirme formu” yaptırılır.	
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Okuma, anlatım, uygulama, analiz etme, yorumlama Etkinlik değerlendirme formları öğrencilere yaptırılır. Yaşamda en çok hangi kaynaklarını bilinçsizce tüketiyoruz. Araştır.
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Grup halinde animasyon izletilir.
Özet	Kaynaklar sınırlıdır. Kaynakları bilinçli kullanmalı bu konuda çevremize örnek olmalı sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz.

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme: Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	Bireysel değerlendirme: 1. Besin maddeleri ile ilgili nasıl bir tasarruf yapılabilir? Grup değerlendirme: 5. Öğrenciler etkinliklere etkin katılıyor mu? 6. Duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebiliyor mu?
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Türkçe deyimler ve atasözleri doğru ve düzgün konuşma

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Sahip olduğu kaynakları bilinçli kullanarak tasarrufta bulunması çevresine karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği vurgulanır.

Ek 5. (Devam) Ders Planları

BÖLÜM I:

4. Hafta

Süre: 40+40 + 40dakika	
DERS	SOSYAL BİLGİLER DERSİ
SINIF	4
ÜNİTE ADI	6.ÜNİTE
ÖĞRENME ALANI	ETKİN VATANDAŞLIK

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	SB.4.6.1. Çocuk olarak haklarının farkına varır
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Anlatım, soru cevap, animasyon, beyin fırtınası, görsel okuma
KULLANILAN EĞİTİM TEKN. ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı, bilgisayar, akıllı tahta
DERS ALANI	Sınıf
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ	
KONU	Ben Çocuğum, Haklarımla Varım
Yeni bir üniteye geçildiği bu ünite de öğreneceğimiz konu başlıkları söylenerek derse giriş yapılır. Ders kitabında verilen hazırlık sorusu sorularak öğrencilerin dikkati konuya çekilir. Aşağıdaki sorular ile derse devam edilebilir • Ailen seni okula göndermeyip para kazanmanı istese nasıl bir tepki verirsin? • Hiç kimsenin seni sevmediğini düşün. Nasıl bir duygu içinde olurdun? • Çok hastasın annen seni hastaneye götürmedi. Annene ne söyledin? Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 20 Kasım 1989’da Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’yi kabul edilmiştir. Bu sözleşmeye göre on sekiz yaşına kadar her insan çocuk kabul edilir. Türkiye bu sözleşmeyi imzalayan ülkelerden biridir. Bu sözleşme ile her çocuğun; *Yaşama, gelişme ve vatandaşlık hakkı *Sağlık hakkı *Eğitim hakkı *Oyun hakkı *Dinlenme hakkı * Katılım hakkı Haklarımız ve sorumluluklarımız arasındaki farklardan bahsedilir. Konuyla ilgili animasyon izlettirilir ve etkinlikler yaptırılır.	
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	“Sıra Sizde” bölümü öğrencilere yaptırılır. Ailene “ Çocuk olarak haklarım nelerdir” sorusunu yöneltip cevapları defterine yaz. Haklarımız ve sorumluluklarımıza 5’er örnek yaz deftere.
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, animasyon, gözlem vb.)	Çocuk olarak başka hangi haklara sahip olmalıyız, hak ve sorumluluklarımız arasındaki farkı arkadaşların ile tartış. İzlediğiniz animasyonla ilgili düşüncelerinizi açıklayın.
Özet	Her doğan vatandaş 18 yaşına kadar çocuk kabul edilir, “Çocuk Hakları Sözleşmesi” ile çocuk hakları güvence altına alınmıştır. Animasyonla hak ve sorumluklarımız arasında farklar tartışılır.

Ek 5. (Devam) Ders Planları

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme: Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	Bireysel değerlendirme: 1. Çocuk olarak haklarınız nelerdir? 2. Çocuk olarak sorumluluklarımız nelerdir? Grup değerlendirme: 7. Öğrenciler etkinliklere etkin katılıyor mu? 8. Duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebiliyor mu?
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	İnsan Hakları Yurttaşlık Ve Demokrasi dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesi ile ilişkilendirilir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki maddeler ele alınır. Çocuk olarak üzerine düşen sorumluluklardan bahsedilir. Etkinlik değerlendirme formları ile konu pekiştirilir.
---	--

BÖLÜM I:

5. Hafta

Süre: 40+40 + 40dakika	
DERS	SOSYAL BİLGİLER DERSİ
SINIF	4
ÜNİTE ADI	6.ÜNİTE
ÖĞRENME ALANI	ETKİN VATANDAŞLIK

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Anlatım, soru cevap, animasyon, beyin fırtınası, görsel okuma
KULLANILAN EĞİTİM TEKN. ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı, bilgisayar, akıllı tahta
DERS ALANI	Sınıf
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ	

Ek 5. (Devam) Ders Planları

KONU	Sorumluluk üstleniyorum
Ders kitabında verilen görseli incelemeleri istenir. Görsellerle ilgili soruları cevaplamaları istenir. “Böyle bir çevrede yaşamak uygun mu?” “Sence bu kişiler sorumluluklarının farkında olan birileri mi?” soruları ile sorumluğun önemi vurgulanır. İnsanlar ailede, okulda, işte, parkta, sokakta, vb. alanlarda hep bir arada yaşamlarını sürdürürler, iletişim halinde bulunurlar. Her bireyin bulunduğu ortamda kendine göre görev ve sorumlulukları vardır. Herkes küçük ya da büyük demeden bu sorumluluklarını yerine getirmelidir. Toplumun düzeni huzuru için üzerimize düşen sorumlukları yerine getirmeliyiz. Sorumluklarımızı yerine getirmek hem kendimizi hem de çevremizdekileri mutlu eder, kendimize olan güvenimizi artırır. Sorumluluk sahibi bireylerin yaşamı daha düzenli ve huzurludur. Evimizde, okulumuzda bize düşen sorumlukları bilmemiz ve ona göre davranmamız gerekir. Ders kitabındaki bilgilendirici metinler ve etkinlikler ile derse devam edilir. Daha sonra animasyon izletilir. Okulda ve evde hangi sorumlulukları yapıyoruz değerlendirilmesi yapılır.	
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Okuma, anlatım, uygulama, analiz etme, yorumlama “Sıra Sizde” bölümü öğrencilere yaptırılır. Çocuk olarak ülkemize karşı sorumluklarımız neler olabilir araştır?
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Animasyon, gözlem vb.)	Evde en çok sorumluluk sahibi kimdir/ kim olmalıdır? Neden. Tartışın. Animasyon izletilir.
Özet	Her insanın yaşadığı toplum içerisinde görev ve sorumlulukları vardır. Herkes üzerine düşen bu sorumlulukları yerine getirmelidir.

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme: Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	Bireysel değerlendirme: Ailede sana düşen sorumluluklar nelerdir? Etkinlik değerlendirmeformları yaptırılır. Grup değerlendirme: 9. Öğrenciler etkinliklere etkin katılıyor mu? 10. Duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebiliyor mu?
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	İnsan Hakları Yurttaşlık Ve Demokrasi dersi “Hak, Özgürlük Ve Sorumluluk” ünitesi ile ilişkilendirilir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Okul etkinliklerinde alacağı sorumlulukların farkına varması sağlanmalıdır.
---	---

ETİK KURUL KARARI

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
DEĞERLENDİRME RAPORU**

Toplantı Tarihi : 15/03/2023
Toplantı K. Sayısı : 2023/096

Doç. Dr. İrfan Nihan DEMİREL danışmanlığında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü Öğrencisi Ömer AYDOĞAN'ın “İlkokul 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Animasyon Destekli Eğitim Uygulamaları İle Öğretimi” isimli projesi kapsamında yürütülecek çalışmalar için izin talebi kurulumuzca değerlendirilmiş olup;

- ☒ Etik açıdan uygun bulunmuştur.
- ☐ Etik açıdan uygun bulunmamıştır.
- ☐ Etik açıdan önerilen değişikliklerin yapılmasıyla uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Nebi GÜMÜŞ
Başkan

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fener Mah. Zihni Derin Yerleşkesi 53100 RİZE
Tel: 0464 223 81 00 Faks: 0464 223 63 28
www.erdogan.edu.tr